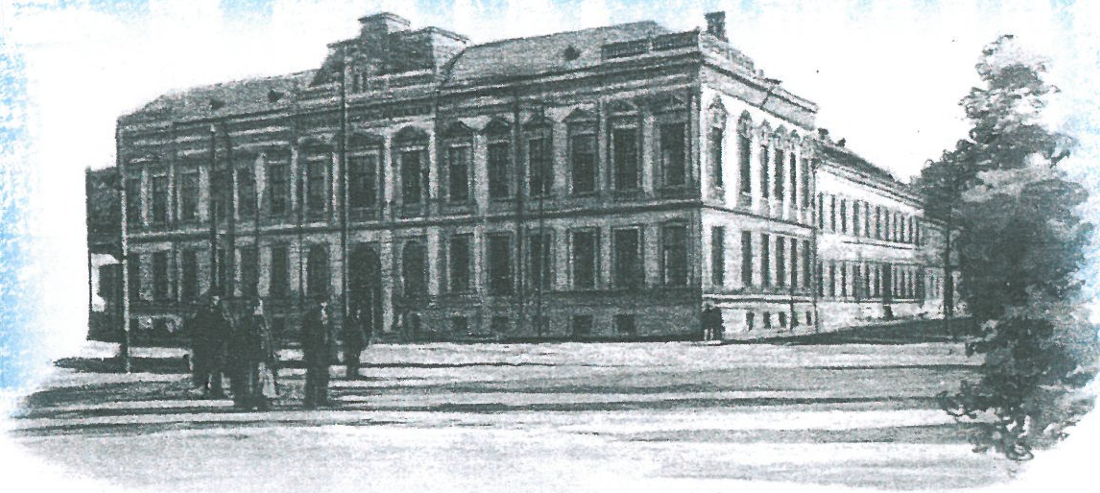
Gheorghe Moldovan

ÎNCEPUTURILE ÎNVĂȚĂMÂNTULUI SPECIAL ÎN TIMIȘOARA

EDITURA POLITEHNICA

Colecția "SINTEZE"

ÎNCEPUTURILE ÎNVAȚĂMÂNTULUI SPECIAL ÎN TIMIȘOARA

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
MOLDOVAN, GHEORGHE
Începuturile învățământului special în Timișoara/ prof.gr.I Gheorghe Moldovan - Timişoara: Editura Politehnica, 2007
76 p. ; 24 cm. - (Sinteze)
Bibliogr.
ISBN 978-973-625-472-7

376.33

Prof.gr.I Gheorghe Moldovan

ÎNCEPUTURILE ÎNVAȚĂMÂNTULUI SPECIAL ÎN TIMIȘOARA

Colecția "SINTEZE"

EDITURA POLITEHNICA
TIMIȘOARA - 2007

EDITURA POLITEHNICA
Bd. Republicii nr. 9
300159 Timişoara, România

Tel. 0256/403.823
Fax 0256/403.823

Consilier editorial: Prof.dr.ing. Sabin IONEL
Redactor: Claudia MIHALI

Bun de imprimat: 03.07.2007
Coli de tipar: 5
C.Z.U. 376.33
ISBN 978-973-625-472-7

Tiparul executat sub comanda nr. 60
la Centrul de Multiplicare al Universității "Politehnica" din Timişoara

Dedic această carte împlinirii, în toamna anului 2007, a 100 de ani de la înființarea la Timișoara a primei forme de învățământ pentru debilii mintali și împlinirii, la 12 decembrie 2008, a 170 de ani de la prima atestare documentară a Școlii de Surdomuți din Bozovici, județul Caraș-Severin.

„Să recunoști deficiența unui individ este bine, să-i ameliorezi starea sau să-l vindeci este mult mai bine, să-l redai vieții sociale este totul."

Pearl Buck

Motto :
„Trecutul, urmele sfinte ale trecutului."
Mircea Eliade

1. CUVÂNT ÎNAINTE

Într-o carte publicată în anul 1890, Karl Schäffer definea Timişoara ca ***„oraşul ce are vocaţia de a fi în avangardă"*** *. Remarca nu constituia o exagerare, deoarece, în multe privinţe capitala Banatului se dovedise a fi promotoarea ideilor şi iniţiativelor novatoare.

Eliberată de sub ocupaţia turcească la 1716, Timişoara se avântă rapid pe calea dezvoltării unei economii puternice, total diferite de feudalismul menţinut cu forţa de ieniceri şi spahii. În tot Banatul** sunt colonizate grupuri de germani, cehi, italieni, slovaci, francezi etc., cu scopul de a ridica această regiune la standardele ţărilor din care proveneau. În scurt timp, rezultatele încep să se vadă. Industria, agricultura şi comerţul înregistrează o dezvoltare fără precedent, aducând cu sine un progres al celorlaltor domenii : social, cultural, învăţământ, ziaristică, justiţie etc.

Se cuvine să punctăm câteva realizări ale Timişoarei, fără pretenţia de a epuiza această listă [26,27].

În 1718 se înfiinţează prima fabrică de bere de pe teritoriul de azi al României, iar în 1728 îşi începe activitatea Fabrica de Tutun. Începând din 1723 produsele bănăţene se exportau pe noul canal navigabil al râului Bega (primul din România), care făcea legătura cu Dunărea şi prin ea, cu restul Europei.

În domeniul sanitar, călugării mizericordieni deschid în 1732 prima farmacie şi în 1737 primul spital. Mult mai târziu, în 1886 la Timişoara se înfiinţează primul serviciu de ambulanţă din Ungaria şi din România.

În domeniul cultural putem nota anul 1756 când îşi deschide porţile primul teatru permanent. Începând din 1796, când în acest teatru se prezintă premiera operei lui Mozart, Flautul fermecat, acesta devine şi sediul operei timişorene (prima din România). În 1771 în cartierul Fabric se înfiinţează prima tipografie şi în acelaşi an vede lumina tiparului primul ziar din România, „Temeswarer Nachrichten", care a fost şi primul ziar de limbă germană din estul Europei. Tot la Timişoara, tipograful Josef Klapka deschide la 1815, prima bibliotecă publică de împrumut din Imperiul Habsburgic.

Iluminatul public a constituit şi el, prilejul altor succese timişorene. Introducerea, în 1760 a iluminatului cu lămpi cu petrol şi în 1855 a celui cu gaz, constituie premiere în Imperiul Habsburgic, însă seara zilei de 12 noiembrie 1884 a plasat Timişoara ca primul oraş european cu străzile iluminate electric.

Se mai cuvine să amintim că la 1819 Timişoara este primul oraş din Europa Centrală în care s-a administrat vaccinul antivariolic şi tot aici, în noiembrie 1823, Bolyai János a pus bazele primei geometri neeuclidiene din lume.

---

* Cartea se numeşte : „Istoria şcolii de surdomuţi a oraşului Timişoara". Vezi lucrarea bibliografică [17].

** Este vorba de Banatul istoric cuprins între Mureş, Tisa, Dunăre şi Carpaţii Meridionali.

Enumerarea ar mai putea continua cu primul serviciu telegrafic (1852), tramvaiul cu cai (1869), Societatea Filarmonică (1871), rețeaua de telefonie (1879), prima stradă asfaltată (1895), primul tramvai electric (1899) şi primul meci de fotbal (1899), toate premiere pentru teritoriul de azi al României.

Învățământul nu a rămas, nici el, mai prejos. La doi ani după alungarea turcilor din Timişoara (1718), călugării iezuiți deschid prima şcoală publică, în cartierul Cetate*, iar în 1758 în cartierul Maiere (viitorul Elisabetin) se înființează prima şcoală publică românească. În anii care au urmat, numărul şcolilor creşte continuu şi în 1775 se deschide prima şcoală normală. Acest eveniment are o importanță deosebită, deoarece avea loc la doar patru ani (!!!) după înființarea primei şcoli normale din Viena, capitala imperiului [5]. În preajma Primului Război Mondial, Timişoara avea 72 de şcoli de diferite niveluri (36 de şcoli elementare, 10 şcoli cetățeneşti şi gimnaziale, 25 de şcoli specializate pe diferite meserii şi o şcoală superioară de teologie catolică), plus 8 grădinițe de copii [5 ; 19].

Problema grădinițelor merită să fie tratată separat. Prima grădiniță din lume a fost înființată în Germania de către pedagogul Friedrich Fröbel în anul 1840 [10]. Sistemul pedagogic pus la punct de Fröbel s-a răspândit la început în zonele locuite de germani, şi cum Banatul avea o comunitate germană foarte bine organizată, prima grădiniță se deschide aici în 1843, deci la doar trei ani (!!!) de la premiera mondială [24]. Şi în privința acestei date există unele controverse. În monografia scrisă de Borovsczky [5], se menționează o dată şi mai timpurie, 1841 (!). În 1881, când la Bucureşti se deschide prima grădiniță din vechiul regat al României [14], Timişoara dispunea de o experiență de patru decenii în acest domeniu.

Învățământul medical a fost şi el un domeniu în care s-a remarcat spiritul de avangardă al Timişoarei. În cadrul Institutului Obstetric s-a înființat o şcoală de moaşe. Aici, pentru prima dată în Ungaria şi România, s-a instituit un curs pentru asistentele pediatre, iar conducătorul acestui curs, Dr. Szana Sándor, a publicat în anii 1901 şi 1906 primele manuale destinate îngrijirii sugarilor şi a copiilor mici [5].

În paginile care vor urma ne vom ocupa de apariția, la Timişoara, a învățământului pentru persoanele suferinde de un anumit handicap. Acesta se mai numeşte şi învățământ special.

Preocupări privind soarta diferitelor categorii de handicapați s-au semnalat şi din modul în care s-a făcut recensământul populației din 1890, când s-au consemnat handicapurile diferitelor persoane. Rezultatul acestui recensământ este prezentat de Karl Schäffer [18]. Astfel, la nivelul întregii Ungarii existau 19.024 surdomuți, 18.363 de orbi, 10.536 cu debilitate mintală uşoară şi 17.622 cu debilitate mintală gravă. Aceasta însemna un total de 65.545 de handicapați, ceea ce reprezenta 0,37% din totalul populației, sau un handicapat la 263 de cetățeni. La nivelul Banatului (județele Torontal, Timiş şi Caraş-Severin), acelaşi recensământ precizează că la un total al populației de 1.441.923 de locuitori existau 4.526 handicapați. Aceasta reprezenta 0,31% din total, sau un handicapat la 318 cetățeni. Dintre aceşti handicapați, 1.295 erau

* Informația este preluată din lucrarea bibliografică [19]. În lucrarea [5], anul înființării primei şcoli publice este 1726.

surdomuți, 1.447 orbi, 673 cu debilitate mintală ușoară și 1.808 cu debilitate mintală gravă.

Numărul handicapaților era destul de însemnat și se impunea luarea unor măsuri în privința lor. În a doua jumătate a secolului al XIX-lea și primii ani ai secolului al XX-lea, Timișoara a experimentat patru forme de învățământ special. Acestea au fost : învățământul pentru surdomuți, pentru corectarea defectelor de vorbire, pentru orbi și pentru debili mintali. Inițiatorul acestora a fost învățătorul de etnie germană, Karl Schäffer. Cine a fost el și cum s-au pus în practică aceste inițiative, vom încerca să arătăm în capitolele care urmează.

Motto :
„Orice civilizație adevărată nu poate exista decât dintr-o parțială întoarcere în trecut, la elementele lui bune, sănătoase."
Mihai Eminescu

2. CINE A FOST KARL SCHÄFFER* ?

KARL SCHÄFFER
1841-1912

Localitatea în care s-a născut Karl Schäffer este situată la aproximativ 15 kilometri nord-vest de centrul orașului Timișoara și până la cel de al Doilea Război Mondial s-a numit Beșenova Nouă. Actualmente poartă numele de Dudeștii Noi. În „Monografia Banatului", scrisă de Ion Lotreanu la 1935, se consemnează că *„locuitorii acestei comune sunt germani de confesiune romano-catolică"*.

Aici, la 12 mai 1841 se naște fiul cel mic al soților Schäffer Johan și Katalin, născută Reinert. Cei doi soți mai aveau un fiu, Josef, mult mai mare și care, în scurt timp, va deveni învățător în comuna Merțișoara (actualmente Carani). La botez, noul membru al familiei a primit numele Karl (Károly), după unchiul său matern care i-a fost naș.

Copilăria, în sânul familiei, a fost scurtă. La 8 ani rămâne orfan de tată și se mută la Merțișoara la fratele său, care din acel moment îi va dirija cariera.

Școala elementară o absolvă în 1856, la Timișoara. Între 1856-58 urmează Liceul Real din Szeged, iar între 1858-60 Școala Normală (Pedagogică) din Budapesta. Aici își ia bacalaureatul primind Diploma de Merit [6]. În timpul ultimului an petrecut în capitala maghiară, Schäffer este beneficiarul unei șanse care îi va direcționa cariera viitoare. La Școala Normală din Budapesta s-a prezentat Alexander (Sándor) Venus, directorul Institutului de Surdomuți din Viena. Acesta a instituit un curs paralel de surdologie. Cei 35 de absolvenți, din anul 1860, ai școlii au primit pe lângă diploma de învățător pentru școlile publice și pe cea de învățător pentru surdomuți [18].

Spiritul de observație al directorului Alexander Venus a intuit în persoana lui Karl Schäffer, pe entuziastul și neobositul căutător din domeniul învățământului.

---

* Numele **SCHÄFFER** este tipic germen. Grupul „sch", care se citește „ș" ; vocala „ä", care se citește „e" și dubla consoană „ff", sunt elemente specifice ortografiei germane. De asemenea, terminația „er" este la fel de comună numelor germane, ca și „escu" pentru numele românești. Sub acest nume îl vom găsi în toate documentele. Prenumele său va diferi în funcție de limba care s-a folosit : Karl sau Carl în limba germană, Károly în maghiară și Carol în română. Din respect pentru etnia sa germană, în prezenta lucrare am folosit forma **KARL.** Fotografia a fost preluată din lucrarea bibliografică [6].

Astfel, după un an petrecut de Schäffer ca învăţător alături de fratele său (la Merţişoara), Alexander Venus îl cheamă la Viena, la institutul pe care îl conducea. În acest fel, în anul şcolar 1861-62, Karl Schäffer predă ca învăţător la Institutul de Surdomuţi din capitala imperiului. Schäffer profită de prezenţa sa aici pentru a-şi complecta studiile. În acest an îşi ia diploma de *„profesor de gimnastică"* şi se înscrie la un curs, fără frecvenţă, ţinut la Politehnică în specialitatea „studiul maşinilor şi matematică". Pe acesta din urmă nu reuşeşte să-l termine deoarece în toamna anului 1862 se îmbolnăveşte grav şi este nevoit să se întoarcă acasă [6].

Urmează o convalescenţă lungă şi abia în toamna anului 1863 revine la catedră. De data aceasta, cu sprijinul episcopului Alexander Bonnaz, primeşte un post de învăţător la Şcoala Elementară din Timişoara – Josefin [6 ; 17]. Din acest moment şi până la pensionarea sa în 1906, Karl Schäffer se va impune ca una dintre personalităţile marcante ale învăţământului timişorean din a doua jumătate a secolului al XIX-lea. Activitatea lui s-a desfăşurat în mai multe domenii. În actualul capitol vom prezenta preocupările sale în cadrul învăţământului public, în publicistică, în viaţa socială şi în cea culturală. Marele merit al lui Schäffer se află în realizările sale pe planul învăţământului special. Despre acestea voi relata pe larg în capitolele următoare.

În 1868 este promulgată Legea Învăţământului Public (nr.XXXVIII t.cz.). În conformitate cu această lege, în fiecare oraş se înfiinţează instituţia *„scaunul şcolii"* , care urma să se ocupe de coordonarea şi controlarea şcolilor publice din oraş. Primul „scaun al şcolii" din Timişoara s-a înfiinţat în septembrie 1869 şi avea un preşedinte (primarul oraşului) şi 40 de membrii (13 negustori, 7 avocaţi, 5 particulari, 4 învăţători, 4 meseriaşi, 1 medic, 1 farmacist, 1 revizor şcolar, 1 ofiţer şi 1 director de şcoală). Printre cei patru învăţători ai primului „scaun al şcolii" din Timişoara, a fost şi Karl Schäffer. Această funcţie şi-a păstrat-o toată viaţa[19].

Pentru Schäffer, aceasta nu a fost doar o funcţie onorifică. El s-a implicat activ în toate domeniile învăţământului timişorean. Astfel, sesizând că Timişoara duce lipsă de învăţători calificaţi, a organizat în anul şcolar 1871-72 un curs de calificare de 6 săptămâni, la care a fost conferenţiar.

De asemenea, în 1876 când Ministerul Învăţământului şi Cultelor hotărăşte să numească directori în fruntea şcolilor elementare* Karl Schäffer este numit primul director al Şcolii Elementare din Timişoara – Josefin având în subordine şi Şcoala Elementară din Maiere (actualmente Elisabetin), unde avea un director adjunct în ajutor [19]. Această funcţie de director va fi păstrată de Schäffer timp de 21 de ani. În 1897, când împreună cu Institutul de Surdomuţi se va muta în noul sediu din str.Gheorghe Doja nr.16, va renunţa la ea şi o va păstra doar pe cea de director al Institutului de Surdomuţi. Aşa cum vom vedea în capitolele următoare, în perioada 1885-97 Schäffer a fost director peste două instituţii de învăţământ, care funcţionau în aceeaşi clădire.

* Până la acea dată şcolile elementare erau conduse de un administrator numit de „Scaunul şcolii". Şcoala din Josefin îl avea pe Mátyás A. de profesie comerciant [19].

De-a lungul vieții a scris și publicat cinci cărți :

1. *"Sißtematisch geordneter Turn-Unterricht"* (Organizarea sistematică a orelor de gimnastică). Limba germană. 1871.

2. *"Temesvár sz.kir.város rövid helyrajza/Kurzgedrängte monografie königl. Freistadt Temesvar"* (Scurtă monografie a orașului liber regesc Timișoara). Ediție bilingvă (maghiară și germană). 1882.

3. *"A siketnémák Temesvár-városi iskolája törtenete"* (Istoria școlii de surdomuți a orașului Timișoara). Limba maghiară. 1890.

4. *"A siketnémák Temesvár-városi intézetének története"* (Istoria institutului de surdomuți a orașului Timișoara). Limba maghiară. 1896.

5. *"Temesvár sz. kir. város községi elemi népiskoláinak története"* (Istoria școlilor publice comunale elementare din orașul liber regesc Timișoara). Scrisă împreună cu alți doi directori de școli elementare, Troszt István din cartierul Fabric și Gokler Antal din cartierul Cetate. Limba maghiară.1896.

Între 1872-75 Schäffer editează ziarul de limbă germană „Jugendblätter" (Foaia tinerilor). Editarea în continuare a acestui ziar este întreruptă, deoarece în 1875 este ales președintele „Asociației Învățătorilor din Banat". Va deține această funcție până în 1886. Din 1875 s-a dedicat și redactării ziarului asociației, care se numea „Délmagyarországi Tanügyi Lapok" (Ziarul cadrelor didactice din Banat).

Pe coperta primei sale cărți, Schäffer ne oferă și o altă informație, când se prezintă ca „directorul unui institut privat de gimnastică și învățător la școala comunală". Nu cunoaștem ce fel de institut de gimnastică deținea Schäffer, însă în mod cert conducea unul. Este o informație interesantă care ne arată faptul că în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, o parte din populația Timișoarei era interesată de menținerea condiției fizice prin frecventarea unor astfel de institute.

În 1883, Ministerul Învățământului și Cultelor îl numește într-o comisie de analiză a programelor școlare din școlile publice. În urma acestei activități, Karl Schäffer primește funcția de „consilier național pentru învățământul public".

În 1891, același minister îl alege membru în Comisia Națională de Învățământ-Critică [19] cu sarcina de a verifica manuscrisele manualelor școlare pentru învățarea limbii germane.

În 1896, Ministerul Învățământului și Cultelor îi omologhează o „Mașină de calcul pentru ilustrarea fracțiilor" (Ordinul nr.45.660/1896) și recomandă utilizarea ei la clasele a IV-a și a V-a din școlile publice și din cursul inferior al școlilor profesionale. Această mașină de calcul a fost concepută și construită de Karl Schäffer.

La 3 noiembrie 1899, prin Ordinul nr.81.593, este numit membru în Comisia Națională a Specialiștilor în Pedagogie Terapeutică (învățământ special).

A fost membru fondator și primul președinte al „Asociației Naționale a Profesorilor din Institutele de Surdomuți. Asociația a fost înființată la 3 aprilie 1901 și Schäffer a deținut această funcție până la pensionarea sa, în 1906, când a fost numit președinte onorific pe viață (adunarea generală din 3-4 iulie 1906 ținută la Fiume).

S-a ocupat și de dezvoltarea învățământului pentru preșcolari. A fost vicepreședintele „Asociației pentru copii Fröbel" din Timișoara-Josefin care întreținea o grădiniță (înființată în 1846). În 1894, Ministerul Învățământului și Cultelor felicită

conducerea acestei asociații pentru faptul că a pus la dispoziție localul propriei grădinițe pentru desfășurarea unui „curs de dădace" (educatoare). De asemenea, a fost felicitat Karl Schäffer și directorul Școlii Normale din Timișoara pentru modul în care au organizat și condus acest curs.

A mai făcut parte și din „Asociația pentru copii din Timișoara-Elisabetin" și în 1900 este ales director provizoriu al grădiniței din acest cartier.

În 1895 este ales Consilier Orășenesc și va rămâne în această demnitate, toată viața fiind membru al diferitelor comisii adiacente. În 1912, anul decesului său, Karl Schäffer încă mai făcea parte din :

-Scaunul orfanilor,
-Comisia pentru sănătate,
-Comisia pentru învățământul public,
-Comisia de drept comun,
–Comisia pentru învățământul profesional,
–Comisia Fundației „Tóth Xavér Ferenc",
–Comisia Fundației „Metz Sámuel și Amalia".

A fost președintele Asociației de Lectură din Josefin și a Cercului de Lectură din Merțișoara. De asemenea, a fost membru fondator al Societății Corale a Cetățenilor din Josefin.

În 1900 Karl Schäffer împlinea 40 de ani de activitate didactică. Evenimentul a fost sărbătorit la 3 noiembrie în sala festivă a Primăriei și pe lângă participanții din localitate, au fost prezenți mulți delegați din învățământul special din întreaga Ungarie. Oficialitățile locale și centrale au ținut discursuri laudative și i-au înmânat „coroana de lauri". Cu acest prilej, la 18 decembrie 1900, împăratul Franz Josef I a semnat decretul prin care îi conferă „Crucea de Merit cu Coroană de Aur". După acest jubileu, Karl Schäffer a înființat o fundație care i-a purtat numele și care era destinată ajutorării cu haine a elevilor săraci.

*

* *

Am prezentat o parte din realizările acestui mare om dedicat învățământului timișorean, însă marile lui merite au fost în domeniul învățământului special, pe care îl vom trata în capitolele următoare.

Motto :
„Prin educație, surdomuților li se poate reda lucrul cel mai de preț al omului, limbajul, pe care natura i l-a sustras."
Karl Schäffer.

3. ÎNCEPUTURILE ÎNVĂȚĂMÂNTULUI PENTRU SURDOMUȚI

3.1. Începuturile învățământului pentru surdomuți în Banat. Școala de Surdomuți de la Bozovici

Primele informații despre un învățământ destinat copiilor surdomuți, în Banat, datează din anii '30 ai secolului al XIX-lea și coincid cu activitatea, nemilitară, pe care a avut-o Regimentul Grăniceresc din Caransebeș.

Conform legii „Allgemeine Schulordnung für deutschen normal Haupt und Trivialschulen", promulgată la Viena în 1774, împărații Maria Terezia și Iosif al II-lea au stabilit modul de dezvoltare al învățământului, în cadrul Imperiului Habsburgic. Conform acestei legi, școlile elementare care funcționau în limba populației locale erau complectate cu două tipuri de școli în limba germană : „Hauptschulen" și „Trivialschulen". Scopul acestora era de a forma și pregăti cadrele pentru diferitele funcții din cadrul regimentelor grănicerești, sau a administrației locale. În zonele grănicerești, cum a fost și Banatul de Munte, regimentele instituite aici aveau responsabilitatea implementării diferitelor legi emise în capitală. Așa se face că aceste regimente se ocupau și de administrarea „școlilor triviale" din zona lor de activitate. Acestei organizări îi datorăm faptul că informațiile care au ajuns până la noi provin de la administrațiile militare.

Aflăm deci, că în prima jumătate a secolului al XIX-lea, la Bozovici (județul Caraș-Severin) exista o școală trivială de limbă germană, alături de care funcționa o școală elementară de patru clase pentru surdomuți. **Cea mai veche atestare documentară a Școlii de Surdomuți din Bozovici este din 12 decembrie 1838**. Cu această ocazie, compania regimentului grăniceresc din Dalboșeț emite adresa nr.92 prin care trimite companiei similare din Bozovici doi copii surdomuți cu scopul de a urma Școala de Surdomuți din localitate. Cei doi copii erau **Pavel Velcotă din Dalboșeț și Loghin Mihăilă din Lăpușnicul Mare. Aceștia sunt cei mai vechi elevi surdomuți din Banat, care se cunosc** [1, 4, 23].

Elevul surdomut Loghin Mihăilă mai este menționat și în Ordinul nr.7381/12 mai 1842, emis de Regimentul din Caransebeș, prin care se specifică faptul că a terminat cu succes cele patru clase la școala de surdomuți și i se dă permisiunea de a se întoarce la părinții săi din Lăpușnicul Mare.

Dintre cadrele didactice care au activat la școala de surdomuți ni s-a păstrat un singur nume. Este vorba de învățătorul Michael Hoffmann care, pentru munca depusă la această școală, este evidențiat prin Ordinul nr.3842/6 iunie 1839, emis de comanda Regimentului Grăniceresc Romano-Banatic Nr.13.

Regimentul Grăniceresc din Caransebeş a oferit Şcolii de Surdomuţi din Bozovici şi ajutor metodic. Astfel, prin Ordinul nr. 1075/19.decembrie 1848 sunt trimise companiei din Bozovici trei exemplare din „Metodica pentru învăţământul cu surdomuţii", cu scopul de a fi utilizată la şcoala din localitate [1, 4, 23].

Iată deci patru acte oficiale, răspândite de-a lungul a zece ani, care atestă că, cel puţin în această perioadă, Şcoala de Surdomuţi din Bozovici a funcţionat. Nu există informaţii despre data înfiinţării ei. Este absurd să considerăm anul 1773, în care s-a înfiinţat respectivul regiment, ca an de înfiinţare al şcolii, deoarece prima şcoală de surdomuţi din Imperiul Habsburgic, cea din Viena, s-a deschis în 1779 şi necesita o perioadă de rodare şi de formare a cadrelor înainte de deschiderea altora similare. Nu cunoaştem nici anul când s-a încheiat activitatea şcolii. Regimentul Grăniceresc din Caransebeş a existat până în 1872. Am putea presupune că acest regiment a administrat şcoala până la această dată. Siguri, însă, nu putem fi. Nu ştim nici dacă secţia de surdomuţi a funcţionat continuu. O altă întrebare logică ar fi „cum au funcţionat aceste şcoli după instituirea dualismului austro-ungar şi după promulgarea, de către guvernul de la Budapesta, în 1868, a Legii Învăţământului Public?" Nu cumva şcolile au fost predate autorităţilor civile ? Dacă s-a întâmplat astfel, este posibil ca unele segmente educaţionale, cum ar fi o şcoală rurală pentru surdomuţi, să intre într-o perioadă de criză, care să ducă la desfiinţare.

Chiar dacă metoda utilizată în acei ani pentru educarea surdomuţilor era cea bazată pe gestualism, importanţa acestei şcoli derivă din faptul că a funcţionat o perioadă relativ lungă, a beneficiat de o organizare minuţioasă şi o susţinere financiară continuă. De asemenea, în perioada în care a funcţionat, în Ungaria nu mai exista decât Institutul de Surdomuţi din Vácz, iar în Transilvania, Şcoala Privată de la Dumbrăveni.

3.2. Învăţământul pentru surdomuţi în Timişoara. În incinta Şcolii Elementare din Josefin

Aşa cum am arătat anterior, în toamna anului 1863 Karl Schäffer se angajază ca învăţător la Şcoala Elementară din Timişoara-Josefin. Vestea prezenţei în oraş a unei persoane specializate la Viena în educarea surdomuţilor s-a răspândit foarte repede şi în toamna aceluiaşi an, la Schäffer se prezintă cetăţeanul Steiner József. Acesta avea un fiu de 7 ani care se numea Mór (Móritz) şi care era surdomut. Rugămintea părintelui era ca Schäffer să se ocupe de fiul său, să-l instruiască şi să-l educe corespunzător. În acest fel, **Steiner Móritz devine primul surdomut şcolarizat la Timişoara, iar anul 1863 este acela în care a început, la Timişoara, acest tip de învăţământ** [6; 9; 13; 17; 18; 20; 21; 24].În lipsa unei şcoli de specialitate, educaţia acestui copil surdomut s-a făcut „în particular", un sistem utilizat destul de frecvent în acea epocă. Elevii făceau pregătirea cu un profesor şi se prezentau periodic la examene.

Karl Schäffer era un adept al învăţământului oralist pentru surdomuţi* şi în baza acestui principiu a început educarea lui Steiner Móritz prin demutizare , adică aplicarea de tehnici specifice prin care surdomuţii sunt învăţaţi să pronunţe cuvintele fără a le auzi**. Doi ani mai târziu, în 1865, în timpul unei vizite făcute de episcopul Alexander Bonnaz, acesta rămâne impresionat de felul în care Móritz articula cuvintele şi de uşurinţa cu care citea de pe buzele interlocutorilor [17]. Schäffer l-a pregătit pe Steiner Móritz timp de 11 ani. În această perioadă el a absolvit cele 8 clase ale învăţământului public şi a urmat o şcoală profesională, devenind tâmplar de mobilă, cu diplomă. După un timp, Móritz s-a mutat la Budapesta unde şi-a deschis propriul atelier de tâmplărie. S-a căsătorit şi a avut copii. Toate acestea nu ar fi fost posibile fără o educaţie adecvată.

Al doilea copil surdomut pregătit de Karl Schäffer a fost **Schwimmer Jakab**, fiul unui proprietar de pământ. A fost şcolarizat până în 1869 când, din cauza sănătăţii precare, a decedat.

Uhrmann J. era fiul proprietarului unei prestigioase edituri timişorene (Uhrmann Henrik). Pe lângă surzenie avea şi o accentuată debilitate fizică şi mintală. Curând după începerea pregătirii cu Schäffer a fost răpus de boală.

A urmat o fată surdomută, **Lang Katalin**, fiica colonelului Regimentului nr.61 Infanterie din garnizoana oraşului. După instruire a rămas casnică.

Toate aceste instruiri au fost sporadice, nu aveau continuitate şi depindeau de angajamentele private pe care le făcea Schäffer cu familiile copiilor surdomuţi. Se înţelege faptul că puţini părinţi îşi permiteau angajarea unui profesor particular care să fie şi specialist în educarea surdomuţilor.

Anul şcolar 1884-85 a fost unul cu totul deosebit. Karl Schäffer avea spre educare trei copii surdomuţi, de vârste apropiate, cu care a format o mică clasă I. Copiii se numeau **Pollak Sándor, Tóth Róza şi Hojtás Gizella.** Îndemnat de episcopul Alexander Bonnaz, inspectorul-şef pentru probemele de învăţământ ale judeţului Timiş, domnul Marx Antal, asistă la mai multe ore ţinute cu cei trei copii surdomuţi şi este entuziasmat de rezultatele obţinute. Considerând că aceste rezultate trebuie oficializate, inspectorul-şef Marx Antal hotărăşte că este necesar ca cei trei elevi surdomuţi să susţină un examen în faţa unei comisii locale.

Examenul a fost fixat pentru ziua de 2 aprilie 1885 şi s-a ţinut în clădirea Şcolii Elementare din cartierul Josefin. Comisia era formată din : Marx Antal- inspector şcolar şef al judeţului, Kakujay Károly- inspector şcolar adjunct şi mai mulţi invitaţi din rândul învăţământului timişorean. Succesul examenului a fost total şi i-a uimit pe toţi participanţii.

În cadrul unei şedinţe, membrii comisiei discută problema învăţământului pentru surdomuţi şi întocmesc un raport entuziast către administraţia oraşului.

În următoarele luni s-au înteţit discuţiile referitoare la acest eveniment şi cum mulţi consilieri nu participaseră la examenul din 2 aprilie, au cerut repetarea lui.

* Spre deosebire de el, Şcoala de Surdomuţi înfiinţată la Bucureşti în 1863, cu doi copii surdomuţi, era sub influenţa învăţământului gestualist francez.

** Procedeul este însoţit de labiolectură, adică de însuşirea citirii de pe buzele interlocutorului.

Cererea lor a fost susţinută şi de unii membri ai „Scaunului Şcolii", interesaţi şi ei să asiste la o astfel de demonstraţie. Noul primar al oraşului Timişoara, Dr. Carol Telbisz* ia legătura cu Schäffer şi îi aduce la cunoştinţă aceste dorinţe. Aşa se face că la 14 august 1885 se susţine un al doilea examen demonstrativ. De data aceasta, comisia care asistă îl are în frunte chiar pe primarul oraşului, Dr. Carol Telbisz, însoţit de cei doi inspectori pentru învăţământ, Marx Antal şi Kakujay Károly. Ceilalţi membri ai comisiei erau personalităţi marcante ale oraşului, consilieri orăşeneşti şi membri în „scaunul şcolar": Baader Henrik, Matyus Ándras, Klein Jakab, Skoza Nándor, Schindler János, Totis Izrael, Kayser Lajos şi Klein Nándor. Examenul a avut acelaşi succes ca şi primul.

În cadrul unei adunări generale, Consiliul Orăşenesc a discutat problema înfiinţării unei eventuale şcoli pentru surdomuţi. Cum era de aşteptat, unii consilieri s-au întrebat „cine garantează că Timişoara are suficienţi surdomuţi pentru a justifica înfiinţarea unei astfel de şcoli ?" Din această cauză se hotărăşte că prima dată trebuie făcut un recensământ al surdomuţilor de vârstă şcolară din oraş.

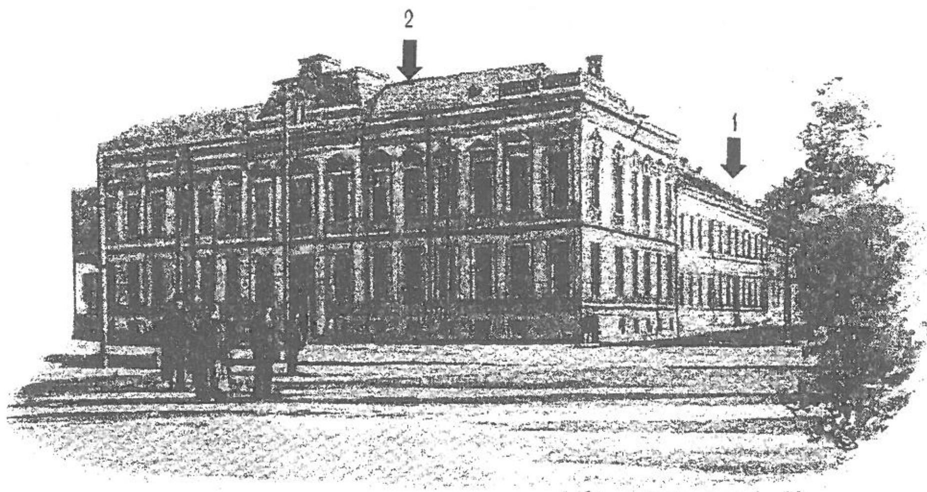
Recensământul comandat depistează 11 copii surdomuţi. La vizita medicală unul este respins pentru că, deşi copil, depăşise vârsta la care merita să fie şcolarizat, iar altul pentru că avea asociată o debilitate mintală accentuată. Între cei nouă copii rămaşi întâlnim doi surdomuţi care au făcut parte din grupa cu care Schäffer a dat cele două examene demonstrative. Aceştia erau Pollák Sándor şi Tóth Róza. A treia elevă din grupă, Hijtás Gizella, lipseşte şi din acest moment nu mai avem informaţii despre ea.

Grupul de nouă elevi se completează cu încă trei copii surdomuţi proveniţi din afara oraşului. Unul provenea din localitatea Szihla de lângă Lugoj, al doilea din comuna Grebenácz, iar a treia era o fată din Mehala, care atunci nu făcea parte din Timişoara. În acest fel s-a constituit o listă de 12 elevi care aştepta hotărârea Consiliului Orăşenesc. Discuţiile pro şi contra continuă şi apare riscul, ca problema înfiinţării şcolii să nu se soluţioneze niciodată. Este momentul în care intervine consilierul Baader Henrik, directorul Societăţii Tramvaielor cu Cai, el însuşi părintele unei fete surdomute şi care întocmeşte un memoriu către primar prin care demonstrează necesitatea unei astfel de şcoli pentru oraşul Timişoara. Adunarea generală a Consiliului Orăşenesc dezbate din nou problema şi hotărăşte ca, pe moment, experimental, să aprobe înfiinţarea unei şcoli particulare de surdomuţi care să funcţioneze în clădirea Şcolii Elementare din Josefin, după plecarea elevilor nehandicapaţi, seara între orele 16-20. Cheltuielile urmează a fi suportate din taxele şcolare plătite de părinţi.

Şcoala Elementară din Josefin era situată la intersecţia străzii Bem (actualmente I. Văcărescu) cu strada Kossuth Lajos (actualmente Regele Carol I). În fotografia de mai sus, clădirea notată cu „1" situată pe fosta stradă Bem, a fost în secolul al XIX-lea clădirea principală a şcolii. În această clădire, la 1 octombrie 1885 s-a deschis Şcoala Particulară de Surdomuţi din Timişoara. Clădirea notată cu „2", situată pe fosta stradă Kossuth Lajos, este de dată relativ recentă. Ea s-a executat între

* Primarul Telbisz era de etnie bulgară. Din respect pentru etnia sa, am utilizat prenumele CAROL în locul celui de Károly, cum apare în documentele vremii.

anii 1897-1901. Înainte de 1897 pe locul ei se afla o clădire modestă, fără etaj, despre care vom vorbi ceva mai târziu.

Școala Elementară din Josefin

Grupul de 12 elevi surdomuți cu care s-a deschis această școală era destul de eterogen. Tabelul următor ne arată exact în ce constă această eterogenitate.

Nr. crt.	NUMELE și PRENUMELE	Înscris în clasa	Vârsta	Religia	Naționalitatea
1	Birescu Vasile	II	7 ani și 10 luni	Ortodoxă	Română
2	Maximcsuk Károly	II	13 ani	Catolică	Maghiară
3	Pollák Sándor	II	8 ani și 3 luni	Israelită	Israelită
4	Tóth Róza	II	10 ani și 9 luni	Catolică	Maghiară
5	Baader Szelma	I	5 ani și 8 luni	Luterană	?
6	Doboș Ion	I	6 ani și 4 luni	Ortodoxă	Română
7	Hronek János	I	7 ani	Catolică	Maghiară
8	Kass Béla	I	7 ani și 4 luni	Catolică	Maghiară
9	Maxemcsuk József	I	5 ani și 11 luni	Catolică	Maghiară
10	Mihai Nicolae	I	7 ani și 1 lună	Ortodoxă	Română
11	Manojlovits Emilia	I	7 ani și 11 luni	Ortodoxă	Sârbă
12	Neumann Regina	I	9 ani și 6 luni	Israelită	Israelită

În primul rând, cei 12 elevi făceau parte din două clase diferite. Patru elevi erau înscriși în clasa a doua și opt elevi în clasa întâi. În al doilea rând, vârsta era foarte diferită, între 5 ani și 8 luni pentru cel mai mic și 13 ani pentru cel mai mare.

Fiind convins că trebuie să demonstreze, cu orice preț, viabilitatea școlii, Schäffer a luat toate măsurile pentru ca oficialitățile să se convingă de importanța ei. Primul lucru la care s-a gândit a fost acela că în anul școlar viitor va exista cel puțin o clasă în plus și va avea nevoie de cadre didactice care să preia noii elevi. Specialiști nu avea de unde să ia. Singura soluție era formarea lor în cadrul școlii. Fiind directorul școlii elementare în care își desfășura activitatea școala de surdomuți, Karl Schäffer a atras de partea învățământului special pe încă doi învățători : Ottrubay Ádám și Elias Jakab. Pe tot parcursul anului școlar 1885-6, aceștia au fost practicanți entuziaști sub supravegherea lui Schäffer. Dimineața, toți trei predau la școla elementară, iar seara la școala de surdomuți.

Programa școlară a fost întocmită după modelul institutelor de surdomuți din Viena și Vácz – Ungaria. S-au folosit două limbi de predare, maghiara și germana. Cum școala nu avea lumină electrică, în serile de iarnă se foloseau lămpile cu petrol. Anul școlar, numit pe atunci „timp de hărnicie" (szorgalomidö), a fost fixat la 11 luni, de la 1 septembrie la 31 iulie. Pe tot parcursul anului școlar, elevilor surdomuți li s-a asigurat, de către Societatea Tramvaielor cu Cai, transportul gratuit. Taxa școlară a fost de 220 florini/an/elev și în afara acestor încasări școala nu a mai primit alte fonduri.

La 31 iulie 1886, anul școlar s-a încheiat printr-un examen public, desfășurat în fața unei comisii desemnate de către „Scaunul Școlar". Doi elevi au primit calificativul „insuficient" și au rămas repetenți (Hronek János și Manojlovits Emilia), iar ceilalți au obținut „bine" și „foarte bine"[17, 18].

După parcurgerea acestui prim an școlar, oficialitățile locale au fost foarte mulțumite de rezultatele obținute. Karl Schäffer aștepta cu speranță noul an școlar. Din punctul său de vedere era pregătit să continue. Avea programa școlară pusă la punct, pregătise doi profesori, totul depindea de înscrierile pentru noul an școlar. Timișoara era un oraș în plină expansiune și populația sa creștea continuu. Odată cu ea, era de presupus că vor apărea și copii surdomuți, în afara celor care au fost depistați prin recensământul din 1885.

La 1 septembrie 1886 s-au înscris 7 elevi pentru clasa I (5 băieți și 2 fete) și un elev pentru clasa a II-a. Dintre cei pentru clasa I, 5 erau timișoreni, unul din Lugoj și o fată din Mehala. Elevul pentru clasa a II-a era din localitatea Liebling.

Astfel s-a format o nouă clasă I cu un efectiv de 9 elevi (7 înscriși și 2 repetenți). Ea a fost preluată de Ottrubay Ádám. De clasa a II-a, cu 7 elevi, s-a ocupat Elias Jakab, iar de cei patru elevi din clasa a III-a, Karl Schäffer.

A fost mai mult decât evident că această școală va deveni o necesitate pentru societatea timișoreană. Din această cauză, Consiliul Orășenesc a luat hotărârea de a se implica direct în problemele ei. Prima implicare directă a fost înființarea la 6 septembrie 1886 a primului internat al Școlii de Surdomuți. Acesta avea 8 elevi și s-a deschis într-o locuință închiriată de către Primărie. Tot Consiliul Orășenesc s-a îngrijit de angajarea personalului de întreținere și supraveghere din internat, pentru a căror

salarii a asigurat fondurile necesare. În schimbul a 14 florini/lună/elev cei 8 elevi primeau cazare, masă, supraveghere şi educaţie.

O lună mai târziu, la 3 noiembrie 1886 Consiliul Orăşenesc adoptă Hotărârea nr. 14.829 prin care Şcoala de Surdomuţi din Timişoara este declarată Şcoală Orăşenească (Siketnémák temesvár-városi iskolája) şi i se stabileşte o subvenţie de 500 florini/an [17,18]. Din acest moment, profesorii şcolii erau recunoscuţi ca angajaţi ai oraşului şi problemele şcolii deveneau obligaţia Consiliului Orăşenesc.

Fiind şcoală orăşenească, cadrele didactice au fost nevoite să întocmească primul regulament de funcţionare a şcolii, aprobat de Scaunul Şcolar şi de către Consiliul Orăşenesc.

Al doilea an şcolar s-a încheiat la 29 iulie 1887. De data aceasta, examenul de sfârşit de an a fost prezidat de un delegat ministerial, domnul Fekete Károly, directorul Institutului Naţional de Surdomuţi din Vácz.

În anii care au urmat, numărul claselor a crescut constant şi în 1893 a ajuns la opt. Efectivul de elevi a crescut şi el, aşa cum se poate vedea în continuare :

- 1885-86............12 elevi	- 1889-90..............35 elevi
- 1886-87............20 elevi	- 1890-91..............31 elevi
- 1887-88............30 elevi	- 1891-92..............33 elevi
- 1888-89............35 elevi	- 1892-93..............34 elevi

În toamna anului 1887 s-a simţit nevoia unui al treilea profesor. Acesta a fost găsit tot în rândurile cadrelor didactice din Şcoala Elementară din Josefin şi se numea Klis Lajos. Până în 1893, aceşti patru profesori au asigurat necesarul de cadre didactice al şcolii, fiind completat doar de o persoană pentru predarea lucrului de mână pentru fete. Pentru aceasta, la început s-a apelat la călugăriţele de la Mănăstirea Notre Dame, iar ulterior s-a angajat o persoană specializată pentru acest post.

În toamna anului 1889, Şcoala de Surdomuţi a mai făcut un pas spre afirmare prin înfiinţarea şcolii profesionale de surdomuţi. Unul dintre elevii şcolii împlinise 17 ani (Maximcsuk Károly) şi conform legii meseriaşilor, el nu mai putea să urmeze învăţământul public, ci trebuia să se îndrepte spre învăţarea unei meserii. Şi-a ales meseria de croitor pentru bărbaţi. În anii care au urmat, numărul elevilor de la şcoala profesională a crescut continuu :

- 1889-90..............1 elev	- 1891-92..............4 elevi
- 1890-91..............2 elevi	- 1892-93..............6 elevi

În acea perioadă şcoala profesională se făcea prin ucenicie la un meşter calificat. Paralel cu această ucenicie, elevii erau obligaţi să frecventeze 7 ore/săptămână cursuri teoretice. Aceste ore teoretice se făceau la Şcoala de Surdomuţi şi la sfârşitul anului şcolar, elevii susţineau un examen.

Am arătat anterior că Schäffer a recrutat trei învăţători din şcoala elementară şi i-a pregătit pentru a deveni specialişti în educarea surdomuţilor. Această pregătire se făcea în primul rând prin asistarea la orele ţinute de Karl Schäffer şi continuau prin explicaţii şi discuţii pe marginea lecţiilor. Pregătirea era completată de studiul teoretic al literaturii de specialitate puse la dispoziţie tot de Schäffer. Se continua cu lecţii practice ţinute de aceşti învăţători practicanţi sub supravegherea directorului, pentru a

întregi perfecţionarea lor. În acest fel, cei trei au deprins tehnica demutizării şi a labiolecturii, lucruri esenţiale pentru învăţământul surdomuţilor.

Dar Schäffer nu avea autoritatea de a emite diplome de specialitate. Din această cauză, cei trei învăţători practicanţi au trebuit să se înscrie la cursurile speciale organizate de Ministerul Învăţământului şi Cultelor la Institutul de Surdomuţi din Vácz şi care aveau durata de 2 ani. Dintre cei trei învăţători practicanţi, doi dintre ei au absolvit aceste cursuri cu calificativul „eminent". Aceştia au fost Elias Jakab, în iunie 1892, şi Klis Lajos, în iunie 1894. În anii care au urmat, aceştia doi au ajuns personalităţi de marcă ai surdologiei din timpul lor. Elias Jakab a devenit în 1894 directorul Institutului de Surdomuţi din Arad. Klis Lajos a fost directorul Institutului de Surdomuţi din Vácz (1898-99), iar în 1904 devine directorul Institutului de Surdomuţi din Budapesta, pe care în câţiva ani îl dezvoltă şi devine cel mai mare institut de surdomuţi din Ungaria.

După opt ani de funcţionare, Şcoala de Surdomuţi a demonstrat că este o necesitate nu numai pentru oraşul Timişoara, ci pentru întreg Banatul. În timpul care a trecut de la înfiinţare s-a reuşit să se completeze cele 8 clase ale învăţământului public, şi-a deschis propriul internat, a înfiinţat o şcoală profesională anexă şi şi-a consolidat un colectiv didactic competent. Toate acestea sunt realizări care nu mai puteau fi trecute cu vederea. Cu toate acestea, în anul 1893 mai existau o serie de minusuri. Primul şi cel mai mare era acela că nu avea un local propriu, nici pentru şcoală şi nici pentru internat. Al doilea neajuns era lipsa unei susţineri financiare pentru surdomuţii proveniţi din afara oraşului, care ducea la refuzarea multor cereri de înscriere.

Considerând că dezvoltarea şcolii a depăşit orişice aşteptări, Consiliul Orăşenesc a propus declararea şcolii ca Institut de Surdomuţi al Oraşului Timişoara[*]. Ministerul de Interne a aprobat această solicitare prin Ordinul nr. 5367/27 martie 1893.

Institutele erau superioare şcolilor publice. Şcolile publice aparţineau învăţământului primar, iar institutele, gimnaziile, liceele şi şcolile de meserii, aparţineau învăţământului secundar. Învăţământul primar era destinat nevoilor locale şi era în directa administrare a Consiliului Local (orăşenesc sau comunal), care cu ajutorul „Scaunului Şcolar" stabilea de ce cheltuieli au nevoie. Învăţământul secundar era destinat necesităţilor regionale, avea un înalt grad de independenţă şi instituţiile sale se conduceau singure, fiind dirijate de o „Comisie de Supraveghere" şi de Ministerul Învăţământului şi Cultelor. Cadrele didactice aveau, şi ele, un statut superior învăţătorilor din şcolile publice.

Şcola de Surdomuţi depăşise limitele unei unităţi din cadrul învăţământului primar. A înscris elevi din afara Timişoarei, a deschis un internat şi avea anexată o şcoală profesională. Pentru aceste motive începând cu anul şcolar 1893-94 ea a fost declarată **institut.**

Un institut de învăţământ nu putea să-şi desfăşoare activitatea seara. Avea nevoie de un local utilizat exclusiv de el. După cum se vede în imaginea anterioară, Şcoala Elementară din Josefin deţinea o a doua clădire care avea faţada pe strada Kossuth Lajos (actualmente „Regele Carol I") şi deţinea o curte comună cu clădirea de

[*] În original : „Á Siketnémák Temesvár – Városi Intézetének"

pe strada Bem (actualmente I.Văcărescu). Această clădire deținea spațiul ocupat după 1900 de clădirea notată pe imaginea prezentată, cu cifra „2". Vechea clădire era modestă, fără etaj și se pare că nu era utilizată pentru scopuri didactice, deoarece în 1893 când s-a hotărât să se amplaseze în ea Institutul de Surdomuți, Primăria a trebuit să facă o serie de amenajări și să introducă curentul electric. Au rezultat 4 săli de clasă (ulterior 5 săli), 1 sală de desen și 1 sală pentru lucru de mână. În curte era un teren de sport și un teren pentru grădinărit.

Marea problemă era că celor opt clase ale institutului, le erau destinate doar 4 săli de clasă. Din această cauză, s-a luat hotărârea ca, în mod provizoriu, într-un an să funcționeze clasele I, a III-a, a V-a și a VII-a, iar în anul următor să funcționeze clasele a II-a, a IV-a, a VI-a și a VIII-a. Acest sistem s-a menținut până în anul 1897, când Institutul de Surdomuți s-a mutat în propria sa clădire.

Pe toată perioada de la înființarea Școlii de Surdomuți și până în 1897, în aceeași incintă au funcționat două unități de învățământ, Școala Elementară din Josefin și Școala (Institutul) de Surdomuți. Ambele au avut același director, Karl Schäffer.

Ca o concluzie a celor relatate până în prezent, dacă vom privi imaginea care ne arată Școala Elementară din Josefin putem să precizăm că între anii 1885-1893 Școala de Surdomuți a funcționat în clădirea notată cu cifra „1", iar între anii 1893-1897 Institutul de Surdomuți a funcționat într-o clădire aflată pe locul celei notate cu cifra „2".

Tot în vara anului 1893, Institutului de Surdomuți i s-a atribuit o Comisie de Supraveghere formată din 9 membri. Președintele acestei comisii a fost primarul orașului, care deținea și funcția de președinte al Scaunului Școlar. Directorul Schäffer avea, în cadrul comisiei, calitatea de administrator, iar un profesor al institutului era secretar. Toți ceilalți erau persoane private, consilieri orășenești și membri în Scaunul Școlar. Comisia se alegea o dată la doi ani și a funcționat până în anul 1921. Activitatea ei era continuă, dar era dirijată de ședințele lunare pe care le ținea și în cursul cărora se discutau problemele de interes imediat.

Această comisie avea ca sarcină principală de a asigura fondurile necesare institutului. Ea aproba înscrierea elevilor și stabilea eventualele scutiri de taxe, pentru cei săraci. Membrii acestei comisii au hotărât unde și cum să se construiască sediul institutului și tot ei au asigurat fondurile necesare construcției. A organizat primul concurs pentru ocuparea posturilor de profesori, a stabilit valoarea taxelor și multe altele. Pe ansamblu, s-a comportat ca un adevărat „for tutelar".

La scurt timp după înființare, Comisia de Supraveghere și-a stabilit obiectivele de primă urgență. În primul rând, comisia a stabilit mărirea la 1000 florini a alocației pe care orașul o acorda anual institutului.

În al doilea rând, a organizat un concurs pentru ocuparea posturilor de profesori. Concursul s-a ținut la 30 august 1893. Dintre profesorii care au activat în institut, unul singur a renunțat. Acesta a fost Ottrubay Ádám. El a ales să rămână în cadrul școlii elementare. Ceilalți au participat la concurs, au fost admiși la Institutul de Surdomuți și au părăsit învățământul primar. Colectivul didactic s-a completat cu încă doi profesori, Hertilla Szilárd și Stanczel János, care aveau pregătire și practică în domeniul surdomuților. De asemenea, a fost aleasă o învățătoare pentru lucru de mână

şi patru profesori de religie (catolic, ortodox, reformat-calvinist şi israelit). Concursul a fost destul de sever dacă luăm în calcul faptul că pentru cinci posturi de profesori au fost 18 candidaţi, iar pentru un post de învăţătoare de lucru de mână au fost 12 candidate.

O altă problemă urgentă a fost întocmirea unui nou regulament de funcţionare a instituţiei. Vechiul regulament, în 12 puncte, nu mai corespundea statutului de „Institut". Noul regulament avea aspectul unui act juridic şi cuprindea 41 de articole.El a fost aprobat de Primarul Timişoarei la 30 octombrie 1893 şi de către Ministrul Învăţământului la 26 ianuarie 1894.

În perioada în care Institutul de Surdomuţi a funcţionat în localul Şcolii Elementare din Josefin, efectivul elevilor a fost următorul :

Anul şcolar	Elevi la şcoala publică	Elevi la şcoala profesională	TOTAL
1893-94	25	5	30
1894-95	47	4	51
1895-96	40	?	?
1896-97	43	?	?

3.3. Construirea unui sediu propriu pentru Institul de Surdomuţi

Problema cea mai stringentă a fost construirea pentru Institutul de Surdomuţi a unui sediu propriu, care să rezolve atât necesarul de spaţiu destinat efectiv învăţământului, cât şi a celui pentru internat. Pentru realizarea acestui obiectiv, Consiliul Orăşenesc a adoptat în Adunarea Generală din 26 iunie 1893 Hotărârea nr. 10741 prin care a stabilit un buget estimativ de 100.000 de florini (200.000 de koroane) pentru această lucrare şi a format o comisie care avea ca sarcină să se ocupe de toate amănuntele ce survin pe parcurs. Comisia era compusă din : Dr. Carol Telbisz- preşedinte, Skóza Nándor, Schäffer Karl, Tietz Ferencz şi Geml Josef. De asemenea, s-a hotărât ca toate cheltuielile legate de noua construcţie să fie acoperite de Primărie [21].

S-a dat sarcina inginerului-şef al oraşului să execute planurile construcţiei şi care trebuia neapărat să cuprindă următoarele elemente :

- 8 săli de clasă pentru învăţământ,
- 1 sală de desen,
- 1 sală de lucru de mână,
- 1 sală de gimnastică,
- 1 sală de festivităţi,
- 1 cantină,
- 2 infermerii,
- 1 bucătărie,
- 1 birou,
- ateliere,
- grădină mare,
- 2 dormitoare,
- spălător elevi,
- săli de baie,
- spălătorie pentru rufe,
- locuinţa directorului,
- cameră supraveghetori şi educatori,
- curte.

Primăria a achiziţionat un teren de 2000 de metri pătraţi situat la intersecţia străzii Gheorghe Doja cu strada Stefánia (azi Virgil Madgearu), pentru care a plătit

9709,17 florini [24], şi care a fost donat Institutului de Surdomuți. Proiectul construcțiilor a primit aprobarea atât a Consiliului Orăşenesc, cât şi a Ministerului de Interne.

În anul următor, Consiliul Orăşenesc hotărăşte să execute aceste lucrări în etape (Hotărârea nr.169/1894). În prima fază se hotărăşte să se execute un corp de clădire care să aibă fațada pe str. Gheorghe Doja şi care la demisol să dispună de diferite săli pentru lucrările practice, iar la parter să fie sălile de clasă. În mijloc, clădirea urma să fie dotată cu un etaj în care să se amplaseze locuința directorului. Pentru aceasta se prevede un buget de 40.000 de florini (80.000 koroane). Se organizează o licitație şi lucrarea este încredințată antreprenorului Leopod Löfler*. Pentru a face rost de banii necesari, Primăria a făcut un împrumut la Institutul de Surdomuți din Vácz**. Suma împrumutată a fost de 30.000 de florini şi trebuia returnată în rate semestriale în timp de 35 de ani. Lucrările s-au terminat în 1897 şi la 2 septembrie Institutul de Surdomuți s-a mutat în propria clădire. Valoarea totală a lucrărilor a fost mult mai mare. Consiliul Orăşenesc a analizat toate cheltuielile în adunarea generală din luna februarie 1898 şi a stabilit următoarele :

-construcția propriuzisă..............................	29.870,33 frt. (26.000,00 frt. – rate + 3.870,33 frt. – dobânzi)
-cumpărarea terenului................................	9.709,17 frt.
-alte lucrări suplimentare...........................	5.800,08 frt.
TOTAL	45.379,58 florini (90.759,16 koroane)

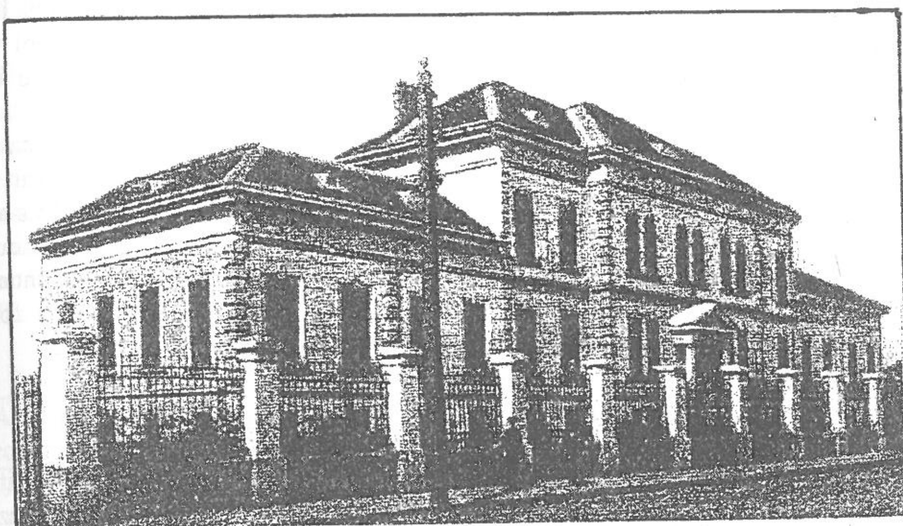
Diferența față de suma împrumutată a fost achitată tot de Primărie.

Noua clădire a rezolvat, pe moment, problema sălilor de clasă, însă problema internatului a fost amânată pentru o a doua etapă de construcții. În 1899 Consiliul Orăşenesc hotărăşte să facă două construcții la Institutul de Surdomuți. În primul rând, la clădirea din 1897 să facă două aripi spre curte, a câte două săli de clasă fiecare (estimare la 17.440 koroane). În urma licitației, această lucrare este atribuită antreprenorului Popovits János (probabil Popovici Ion). Cea de a doua construcție era separată. Ea urma să se amplaseze în aceeaşi incintă, pe latura mărginită de strada Stefánia (azi Virgil Madgearu). Aici trebuia să se construiască o clădire care să aibă bucătăria şi cantina la demisol, iar la parter dormitoare pentru elevi. Estimarea acestor

* A fost un arhitect de renume. În Timişoara a mai construit o clădire reprezentativă în centrul oraşului, care este cunoscută sub denumirea de „blocul (palatul) Löfler". De asemenea, noua construcție a Şcolii Elementare din Josefin (vezi imaginea anterioară), situată cu fațada pe str. Kossuth L.(azi. Regele Carol I) este executată tot de el.

** Se pare că Institutul Național de Surdomuți din Vácz avea fonduri destul de mari depuse în bănci. Ele erau utilizate pentru diferite tranzacții financiare care le sporea veniturile, prin perceperea de dobânzi. Vom vedea, în continuare, că nu numai Primăria Timişoarei a făcut împrumut la institutul din Vácz, dar chiar şi Ministerul Învățământului şi Cultelor de la Budapesta va apela la fondurile lor.

lucrări se ridica la 32.242 koroane. Aceeaşi licitaţie îl desemnează pe Gerner Josef drept antreprenorul care să execute lucrarea.

Clădirea Institutului de Surdomuţi din Timişoara, construită în anul 1897 pe str. Gheorghe Doja

Pentru a face rost de bani, Primăria Timişoarei face un nou împrumut de 50.000 de koroane, tot la Institutul de Surdomuţi din Vácz. Condiţiile împrumutului sunt o dobândă de 5%, plus 1% amortismente, iar suma urmează să fie returnată în 71 de rate semestriale (35 de ani şi jumătate).

Lucrările se termină în vara anului 1901 cu o mică depăşire de cheltuieli, acoperită în final tot de Primărie :

-construcţia celor două aripi al institutului	16.493,64 koroane
-construcţia internatului şi a cantinei	35.275,08 koroane
-lucrări suplimentare	1.800,53 koroane
TOTAL	53.569,25 koroane

Ultima etapă de construcţii, executată înaintea Primului Război Mondial, s-a făcut în anul 1911 şi amploarea ei depăşea pe cele două executate iniţial. Practic, au fost trei obiective de construcţii. Astfel, la cele două aripi ale institutului, construite în 1901, urma să se mai adauge câte o sală de clasă la fiecare. În al doilea rând, clădirea internatului urma să se supraetajeze. Ulterior, s-a mai adăugat un al treilea obiectiv, sala de sport, care urma să fie utilizată şi ca sală de festivităţi. Ea a fost amplasată între cele două aripi a clădirii principale. Valoarea estimată iniţial a fost de 114.200 koroane.

Cum orașul Timișoara era împovărat cu plata celor două împrumuturi făcute pentru lucrările anterioare, a propus Ministerului Învățământului și Cultelor să asigure finanțarea cheltuielilor din fondurile statului. După discuții prelungite între Primăria Timișoarei și Ministerul Învățământului și Cultelor, acesta din urmă admite să preia în sarcina sa cheltuielile, urmând să le plătească în rate anuale pe timp de 38 de ani și plătind o dobândă de 4% pe an. Împrumutul făcut de minister s-a făcut tot de la Institutul de Surdomuți din Vácz.

Antreprenorul desemnat prin licitație s-a numit Worlitzky Josef. Acesta a început lucrările imediat și le-a terminat la 1 decembrie 1911. Între timp, au apărut o serie de lucrări suplimentare în valoare de 15.800 de koroane. În anii 1912 și 1913 s-au mai adăugat și alte cheltuieli, care împreună cu cele din 1911 au ridicat această ultimă etapă de construcții la valoarea de 155.016,25 de koroane. Toate lucrările suplimentare au fost suporzate de Primărie, în timp ce valoarea de 114.200 koroane ce a fost împrumutată de la institutul din Vácz a fost achitată de minister, în rate anuale.

3.4. Dezvoltarea Institutului de Surdomuți în sediul propriu

Începând cu toamna anului 1897, Institutul de Surdomuți nu a mai fost limitat în privința spațiului, deoarece dispunea de suficiente săli de clasă. Din această cauză, primul țel pe care și l-au propus cadrele didactice și Comisia de Supraveghere a fost de a-și completa toate cele opt clase de învățământ public. Procesul a început chiar în toamna anului 1897 și s-a terminat în anul școlar 1903-4. Felul în care a decurs se poate vedea în tabelul următor :

Anii	Școala publică									Școala	TOTAL
Școlari	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	Total	prof.	
1897-8	11	16	-	12	-	12	-	-	**51**	7	**58**
1898-9	10	9	12	-	9	-	8	-	**48**	5	**53**
1899-0	15	9	7	12	-	6	-	2	**51**	5	**56**
1900-1	13	12	8	4	8	-	1	-	**46**	4	**50**
1901-2	12	12	12	9	3	6	-	-	**54**	?	**?**
1902-3	14	12	11	11	9	2	5	-	**64**	3	**67**
1903-4	14	12	11	12	12	8	2	3	**74**	4	**78**

[număr de elevi / clasă]

Deși începând cu anul școlar 1903-4 institutul avea elevi în toate cele opt clase ale învățământului public, nu putem să nu remarcăm faptul că ultimele clase erau cu efective reduse și nu se puteau constitui în clase separate. De obicei, pentru a putea funcționa, clasele mari se grupau câte două sau trei la același profesor. Este de la sine înțeles că următorul obiectiv propus a fost de a mări numărul de elevi, astfel încât să se ajungă la opt clase independente și cu profesori separați. Aceasta implica unele greutăți, deoarece trebuia să se încerce schimbarea mentalității familiilor din care

proveneau copiii surzi. În primul rând, părinții se despărțeau cu greu de copii la vârste fragede (7 ani), ei neputând să se obișnuiască cu ideea de a nu-și vedea copiii decât în vacanță. În al doilea rând, exista obiceiul ca după absolvirea primelor clase, familiile să-i retragă din școală și să-i ducă acasă pentru a beneficia de forța lor de muncă.

Pentru a schimba aceste mentalități, profesorii institutului au dus o muncă asiduă prin deplasări în diferite comune, prin demonstrații practice făcute cu copii surdomuți, prin antrenarea Asociației Învățătorilor din Banat , prin antrenarea preoților aparținând diferitelor culte și prin popularizarea realizărilor diferiților surdomuți. Rezultatele nu au întârziat să apară. Așa cum se vede în tabelul alăturat, de la an la an numărul elevilor din clase a crescut și în anul școlar 1910-11 s-au realizat, pentru prima dată, opt clase separate cu opt profesori diferiți. De asemenea, în același an, numărul total al elevilor din institut (școală publică plus școală profesională) a depășit cifra de o sută.

Anii școlari	**Ș c o a l a**			**p u b l i c ă**						**Școala prof.**	**TOTAL**
	I	**II**	**III**	**IV**	**V**	**VI**	**VII**	**VIII**	**Total**		
1904-05	16	13	12	10	13	11	4	1	**80**	7	**87**
1905-06	15	12	13	9	11	12	1	1	**74**	13	**87**
1906-07	14	11	12	11	9	7	2	1	**67**	9	**76**
1907-08	15	11	13	13	10	6	2	3	**73**	7	**80**
1908-09	17	12	9	13	13	15	2	2	**83**	8	**91**
1909-10	17	13	9	9	11	12	13	-	**84**	9	**93**
1910-11	18	14	13	10	9	11	10	10	**95**	9	**104**

[număr de elevi/clasă]

Rezultatele acestei munci s-au văzut și în continuare. În următorii ani numărul elevilor a crescut și începând cu anul școlar 1911-12 institutul a avut câte două clase I, paralele, iar în ultimul an înainte de începerea Primului Război Mondial s-a depășit cifra de o sută de elevi care urmau învățământul public.

Anii Şcolari	Ş c o a l a					p u b i c ă					Şcoala prof.	TOTAL
	I.a.	I.b.	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	Total		
1911-12	11	10	11	12	11	10	8	8	9	**90**	13	**103**
1912-13	13	12	14	9	12	11	11	8	6	**96**	14	**110**
1913-14	15	11	14	13	10	12	10	9	8	**102**	14	**116**

[număr de elevi/clasă]

Cu alte cuvinte, războiul găsea un institut bine consolidat, cu sediu propriu, cu toate clasele independente şi la clasa I având două clase paralele. Exista un corp profesoral compus din 16 cadre, toate cu diplomă de profesor pentru învăţământul surdomuţilor. Dintre acestea, nouă profesori-diriginţi cu normă întreagă, una învăţătoare pentru lucrul de mână, având şi ea norma întreagă, un profesor de desen – „plata cu ora"- şi cinci profesori de religie (ortodox, catolic, calvinist, luteran şi israelit), tot în regim de „plata cu ora".

Între timp, directorul Karl Schäffer s-a pensionat (1906) şi în locul său a fost numit Zádor Endre. Acesta a continuat aceeaşi politică de dezvoltare a institutului şi de menţinere a unui standard ridicat de pregătire teoretică şi profesională.

3.5. Educarea surdomuţilor şi concepţia surdopedagogică adoptată

Toţi profesorii institutului timişorean erau adepţii metodei orale. Asta însemna aplicarea unui program de demutizare, în urma căruia copiii surdomuţi erau învăţaţi să vorbească fără a auzi. Demutizarea era completată cu educarea „labiolecturii", adică a cititului de pe buze. Se aplica, de fapt, indicaţia dată de pedagogul german Samuil Heinike, cel care a pus bazele acestei metode în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea şi anume că „surdomuţii trebuie învăţaţi să audă cu ochii".

Pentru a aplica această metodă programa şcolară prevedea, în primele patru clase, un număr de aproximativ 20 de ore destinate limbii. Orele erau utilizate pentru diferite activităţi specifice : pronunţare fonetică, labiolectură, vorbire şi raţionare, conversaţie, citire, modelarea vorbirii, scriere şi compunere. În primele clase, orele de limbă erau completate doar de aritmetică, caligrafie, desen, gimnastică şi lucru de mână. Celelalte materii se introduceau târziu, când elevii aveau un limbaj bine dezvoltat. Astfel, religia se introducea din clasa a III-a, geografia şi ştiinţele naturii în clasa a V-a, istoria în clasa a VI-a şi educaţia civică în clasa a VIII-a.

Conceptul surdopedagogic utilizat de Schäffer şi urmaşii săi a fost bazat pe un raport corect dintre învăţarea limbii şi predarea cunoştinţelor. Pentru Schäffer limba nu era un scop în sine, ci un mijloc absolut necesar pentru predarea cunoştinţelor. El atrăgea atenţia că *„a preda prea multe cunoştinţe şi obiecte de învăţământ acolo unde limbajul oral lipseşte, este o greşeală gravă"*. Schäffer înţelegea că limba nu se poate preda în afara cunoştinţelor, însă volumul acestora nu trebuie să fie prea mare, pentru

ca elevul să-şi poată forma şi consolida deprinderile de a folosi vorbirea. El completa că în clasele mari, după ce vorbirea este însuşită, accentul trebuie să cadă pe predarea cunoştinţelor, dar fără a neglija problemele limbii[6].

În privinţa predării limbii, Schäffer avertiza că *„intuiţia, ca diviziune a predării limbii, trebuie să urmărească însuşirea vocabularului de bază, deoarece limbajul trebuie însuşit ca un instrument al gândirii."* Schäffer a susţinut **principiul predării naturale a limbajului oral**. În baza acestui principiu, *„copilul surdomut trebuie să înveţe mai întâi să gândească în cuvinte şi să-şi formuleze gândurile în limbaj oral*"[6].

Orice institut de surdomuţi trebuie să-şi organizeze activitatea educaţională astfel încât să suplinească despărţirea acestor copii de familie, la o vârstă foarte fragedă. Din cauza specificului educaţiei, copiii surzi nu pot urma şcoala în satul natal deoarece învăţătorii de acolo nu cunosc metodele şi tehnicile folosite cu aceşti handicapaţi. La aproximativ 7 ani, când se despart de familie, educaţia lor este doar începută, căci a fost îngreunată de lipsa comunicaţiei dintre părinţi şi copii. Din această cauză, profesorii trebuie să suplinească lipsa familiei şi să-şi desfăşoare activităţile educative atât în şcoală, cât şi în afara ei.

S-a încercat să se creeze un mediu familial în care copiii să se simtă bine. S-a făcut o expoziţie permanentă în care erau lăudate realizările elevilor. Au fost obişnuiţi cu diferite lucrări practice cum ar fi grădinăritul, apicultura, traforajul, modelări în ghips şi lut, pictură. Au fost învăţaţi să menţină curăţenia în dormitoare şi să-şi întreţină propria igienă.

S-a avut în vedere să nu fie izolaţi de restul comunităţii şi au participat, cu ceilalţi cetăţeni la diferite acţiuni, ca de exemplu : participarea la slujbele religioase şi la procesiunile de Rusalii, comemorarea diferitelor evenimente istorice, sărbătorirea „Maialului"* alături de ceilalţi cetăţeni etc.

În apropierea Crăciunului, elevii organizau un spectacol la care erau invitate persoane din Primărie şi episcopul romano-catolic. Cu această ocazie elevii primeau cadouri. O sărbătoare religioasă apreciată în mod deosebit de surdomuţi era cea din 29 ianuarie când Biserica Catolică îl comemora pe **Sfântul Francisc de Sales – ocrotitorul surdomuţilor****.

Periodic se făceau excursii pe jos, pentru întărirea sănătăţii. S-au vizitat diferite parcuri, Grădina Zoologică, Gara Mare, Pădurea Verde etc.

Aproximativ de două ori pe an, prin grija Primăriei, se vizionau gratuit spectacole de circ şi de teatru. Spectacolele de teatru erau utilizate de profesori pentru dezvoltarea vorbirii şi a labiolecturii. Elevii trebuiau să fie foarte atenţi la buzele actorilor deoarece în zilele următoare fiecare trebuia să povestească, cu viu grai, acţiunea piesei sau diferite scene din ea.

---

* Sărbătoare tradiţională în a doua jumătate a lunii mai când se ieşea la iarbă verde împreună cu ceilalţi cetăţeni.

** Azi sărbătoarea este fixată în ziua de 24 ianuarie.

O altă realizare a institutului a fost înființarea de la început a secției de învățarea meseriei. A fost unul dintre puținele institute de profil care au profesionalizat surdomuții și i-au integrat în viața productivă a orașului.

*

* *

Institutul de Surdomuți și-a continuat activitatea și între cele două războaie mondiale, fiind unul dintre cele mai apreciate din România. Începând din anul 1931 a beneficiat de aportul celui de al treilea director, Gheorghe Atanasiu, care s-a dovedit a fi unul dintre primii trei specialiști surdologi pe care îi avea țara în acel moment. Sub conducerea acestuia s-a constituit un colectiv de profesori care au scris manuale școlare pentru surdomuți. Dintre ele, unele au constituit premiere naționale.

În 1951 oficialitățile hotărăsc să transforme instituția în Școală Profesională Specială destinată surdomuților. Sub această formă funcționează și astăzi, doar că efectivul elevilor surzi din institut s-a redus foarte mult și a fost înlocuit cu deficienții de intelect.

Această lucrare nu și-a propus realizarea unei istorii complete. Ne-am propus să arătăm doar cum a început acest tip de învățământ. Considerăm că acest scop a fost atins și este cazul să trecem la alt tip de învățământ special.

Motto:
„În bâlbâială sufletul este lipsit de liberul arbitru."
Klencke-Despre defectele vocii umane-1814.

„Originile bâlbâielii trebuie căutate în emoțiile trăite de copii la vârste fragede."
Hristofor Laguzen-Bâlbâiala-1838.

4. ÎNCEPUTUL CURSURILOR PENTRU CORECTAREA DEFECTELOR DE VORBIRE*

4.1. Primul pas s-a făcut la Arad în 1891

În anul 1884, la Arad, soseşte un tânăr învăţător de etnie israelită. Avea doar 20 de ani şi se numea Rosenberg József. Trei ani mai târziu a renunţat la numele Rosenberg. Şi-a ales numele de **Roboz József****. Astfel va fi cunoscut şi respectat, deoarece de numele său se vor lega câteva dintre marile realizări ale învăţământului special din Ungaria sfârşitului de secol XIX.

ROBOZ JÓZSEF

În anul şcolar 1884-5, pe lângă activitatea sa la o şcoală publică, a avut şi câţva elevi surdomuţi pe care i-a educat în particular. Succesul pe care l-a avut a creat un entuziasm local, care s-a finalizat cu înfiinţarea la 1 octombrie 1885 a Şcolii de Surdomuţi din Arad şi numirea lui Roboz pe postul de director. A rămas în această funcţie până în 1894, când realizările sale l-au propulsat pe postul de inspector ministerial. Faima sa a ajuns până la Budapesta şi nu s-a datorat numai activităţii desfăşurate cu copiii surdomuţi. În perioada sa arădeană, Roboz a scris şi publicat şapte cărţi de specialitate. Dintre acestea, cinci cărţi au fost destinate învăţământului surdomuţilor, iar despre celelalte vom vorbi în cele ce urmează.

---

* La început, în limba maghiară, ele au purtat denumirea „A dadogók és hebegök gyógytanfolyam". Am întâmpinat greutăţi la traducerea în limba română. Cuvântul „gyógytanfolyam" se traduce prin „curs pentru vindecare" şi cuvântul „dadogók" se traduce prin „bâlbâiţi". Greutatea apare la cuvântul „hebegök". Unele dicţionare îl traduc tot cu „bâlbâiţi", ceea ce arată o superficialitate a autorilor. Deşi mi s-a explicat în ce constă această deficienţă de vorbire, nu am reuşit să găsesc un cuvânt românesc care să corespundă. Din acest motiv am denumit întregul curs simplu, al „defectelor de vorbire".

** Deşi numele de „Josif" provine din limba ebraică, nu cunosc modul exact în care se pronunţă în această limbă. Pentru acest motiv am întâmpinat greutăţi în dorinţa de a păstra felul de pronunţare a numelor, în limba fiecărei persoane. Deoarece, în acea perioadă, în Ardeal şi Banat limba maternă a majorităţii evreilor a fost maghiara, am considerat că ar fi corect să utilizez pentru prenumele lui Roboz, forma „József", aşa cum a utilizat-o şi el.

În cadrul activității sale a observat, atât la surdomuții în curs de demutizare, cât și la persoanele auzitoare, existența unor defecte de vorbire care trebuiau corectate. A luat legătura cu laringologul arădean Székely I. și împreună au studiat acest fenomen. După mai multe studii ei ajung la concluzia că au de a face cu probleme de natură psihologică ce trebuie tratate cu metode speciale. Studiile lui Roboz și Székely avansează și în 1891, cei doi pun, la Arad, bazele primului Institut Ortofonic din Ungaria [11].

În același an, 1891, Roboz sintetizează rezultatele obținute în acest domeniu în primul manual de logopedie apărut în Ungaria. Acesta avea titlul „Az irva-olvasás modszere phsycológiái alapon visgálva" (Predarea scris-cititului pe baza metodelor psihologice de examinare)*.

Cercetările, în cadrul Institutului Ortofonic din Arad, au continuat. Concluziile s-au înmulțit și materialul documentar s-a îmbogățit. Din această cauză, în anul 1894 Roboz editează un nou manual pe care îl intitulează „A dadogás gyógyitása" (Vindecarea bâlbâiților)**.

Din păcate, Aradul în care s-a născut acest prim Institut Ortofonic și unde Roboz a scris aceste manuale, a pierdut șansa de a edita primele cărți logopedice. Importanța acestei acțiuni era atât de mare încât ele au fost tipărite în capitală. Acum putem să înțelegem motivele pentru care în vara anului 1894 Roboz a primit funcția de „inspector ministerial pentru institutele de surdomuți și responsabil cu organizarea cursurilor pentru formare a specialiștilor în domeniul vindecării defectelor de vorbire". Un an mai târziu, în 1895 la acestea se adaugă și cea de director al celui mai mare institut de surdomuți din Ungaria, cel din Vácz.

Urmează cinci ani de muncă asiduă în care, pe lângă conducerea marelui institut din Vácz, a inspectat și dirijat celelalte institute de surdomuți din țară; a organizat anual unul sau două cursuri de formare a specialiștilor în domeniul vindecării defectelor de vorbire, la care a fost și conferențiar; a conceput o legislație specifică dezvoltării unui sistem logopedic național; a fost conferențiar la cursurile de formare a profesorilor pentru surdomuți și pentru orbi ; a scris și publicat alte cărți de specialitate***. Dintre aceste cărți se remarcă o nouă lucrare logopedică, mult mai amplă care încununează întregul său efort. Cartea se numește „Módszeres beszéd – és olvasási gyakorlatok dadogók számára" (Metodica vorbirii și citirii pentru copiii bâlbâiți). De data aceasta, cartea a fost tipărită în 1896 de Editura Academiei de Științe a Ungariei și avea 584 de pagini. Câteva decenii ea a constituit o adevărată „biblie logopedică" și cererea ei a fost atât de mare, încât Roboz a încercat în două rânduri să suplinească lipsa ei prin publicarea altor cărți care să o înlocuiască. Prima dată a fost în 1896, când a publicat la Vácz un curs litografiat de 70 de pagini întitulat „A beszéd hibáiról" (Defectele de vorbire), iar a doua oară la Timișoara, în 1900, când a publicat o broșură de 32 de pagini.

Am încercat să descriu în câteva cuvinte activitatea logopedică a acestui deschizător de drumuri. Calitatea „școlii de logopedie" creată de Roboz în Ungaria a fost

---

* Editată ca un supliment al revistei "Kalauz" din Budapesta, destinată învățământului special. Avea 45 de pagini.

** Editura Singer și Wolfner Budapesta. 109 pagini.

*** Se pare că în total, Roboz a publicat 13 cărți de specialitate.

recunoscută pe plan internaţional. În anul 1904, profesorul H. Gutzmann de la Universitatea din Berlin analiza situaţia tratării defectelor de vorbire şi arăta : „În special în străinătate unii oameni fac o muncă aşa de bună şi de un nivel intelectual atât de mare, încât au depăşit cu mult nivelul şcolii noastre. Mai ales institutele specializate din Danemarca şi Ungaria au ajuns la un astfel de nivel încât trebuie să le luăm exemplu" [11].

Din păcate Roboz nu s-a putut bucura de roadele muncii sale. O boală grea l-a făcut în 1899 să se retragă din toate funcţiile. A venit la Timişoara ca simplu profesor la Institutul de Surdomuţi. Aici a lucrat până în 1906, când boala s-a agravat şi s-a pensionat medical. A murit la spitalul din Cluj, în primăvara anului 1908. Avea doar 44 de ani.

Am făcut această introducere pentru a arăta ce posibilităţi de perfecţionare aveau, în acea vreme, profesorii din institutele de învăţământ special. Şi profesorii Institutului de Surdomuţi din Timişoara au avut ocazia să urmeze cursurile de formare în vindecarea defectelor de vorbire. Unii au făcut-o, şi aşa cum vom vedea în continuare, au aplicat la Timişoara cunoştinţele învăţate.

4.2. Cursurile pentru vindecarea defectelor de vorbire din Timişoara

Prima iniţiativă locală de înfiinţare a acestor cursuri, o întâlnim în anul şcolar 1898-9 când la Institutul de Surdomuţi se amenajază o sală separată pentru bâlbâiţi [21]. Nu s-au păstrat date despre activităţile desfăşurate în această sală, dar în mod cert ea nu a stat nefolosită şi reprezintă prima atestare documentară a unei activităţi logopedice în Timişoara.

Aşa cum am arătat mai sus, în toamna anului 1899 profesorul Roboz József se transferă la Institutul de Surdomuţi din Timişoara. Suntem convinşi că, deşi bolnav, prezenţa sa i-a impulsionat pe ceilalţi profesori. La rândul lor, învăţătorii şi profesorii din institut se puteau specializa cu cel care inventase şi perfecţionase aceste metode. În urma acestei relaţii cu noii colegi timişoreni, Roboz scrie o nouă carte intitulată : „Mi a dadogás és hogyen lehet rajta segiteni ?" (Ce este bâlbâiala şi cum se poate ajuta ?). Cartea a apărut la Editura Csendes Jakab din Timişoara în anul 1900 şi este prima carte de logopedie tipărită pe actualul teritoriu al României.

Tot în anul 1900, Ministerul Învăţământului şi Cultelor emite Circulara nr. 16.716, prin care recomandă tuturor administraţiilor locale din ţară să înfiinţeze cursuri pentru vindecarea bâlbâiţilor şi a celor care au alte defecte de vorbire.

Karl Schäffer, care dorea extinderea la Timişoara a tuturor formelor de învăţământ special, a uzat de calitatea sa de consilier orăşenesc şi a insistat pentru aplicarea la Timişoara a prevederilor acestei circulare. Se baza, în aceste insistenţe, pe faptul că majoritatea profesorilor din Institutul de Surdomuţi absolviseră Cursul de Formare a Specialiştilor în Vindecarea Defectelor de Vorbire.

Înainte de a lua o hotărâre, Consiliul Orăşenesc a ordonat efectuarea unui recensământ în cadrul şcolilor din oraş, pentru a-i depista pe cei cu defecte de vorbire. În urma recensământului au rezultat **132 de elevi cu defecte de vorbire.** Dintre aceştia erau **43 de bâlbâiţi, 30 cu defecte de ritm (hebegö) şi 59 cu alte defecte de vorbire.** Referitor la şcolile din care proveneau aceşti elevi, **73 erau din şcolile medii şi 59 din şcolile elementare.**

Consiliul Orăşenesc a analizat rezultatele recensământului în adunarea generală din luna iunie 1902 şi a adoptat Hotărârea nr.9740 de a înfiinţa aceste cursuri începând cu anul şcolar 1902-3. Cursurile urmau să se subordoneze atât Consiliului Orăşenesc, cât şi Ministerului Învăţământului şi Cultelor prin intermediul Consiliului Specialiştilor din Institutul Naţional de Pedagogie Terapeutică (Învăţământ Special). Se stabileşte o limită maximă de 12 elevi într-o clasă şi deoarece numărul celor cu defecte de vorbire era mare, rezultă că sunt necesare cursuri şi eventual clase paralele. Având în vedere că oraşul se întindea pe o suprafaţă mare, Consiliul Orăşenesc hotărăşte ca să se deschidă două cursuri în cartiere diferite. Primul curs urmează să se deschidă la Institutul de Surdomuţi şi va fi sub supravegherea directorului Karl Schäffer, iar al doilea curs în cadrul Şcolii Elementare din cartierul Fabric, urmând a fi supravegheat de directorul acestei şcoli, Troszt István*.

Hotărârea mai prevedea ca cei doi directori-supraveghetori ai cursurilor să desemneze câte un profesor (învăţător) absolvent cu diplomă a Cursului de Formare a Specialiştilor în Vindecarea Defectelor de Vorbire. Aceştia urmează să primească un salariu de 300 coroane/curs, iar durata unui curs a fost stabilită la 5 luni, timp în care cursurile se vor ţine după încheierea programului, zilnic între orele 16.30 şi 17.30. Atât salariul cadrelor didactice, cât şi celelalte cheltuieli vor fi suportate de Consiliul Orăşenesc.

Estimările iniţiale au arătat că pe un an şcolar, cele două cursuri ar urma să coste oraşul 824 koroane (600 kor. salariul celor doi profesori plus celelalte cheltuieli). În cadrul aceleiaşi adunări generale s-a stabilit şi o taxă şcolară de 30 koroane/elev/curs. Cu un număr de 20 de elevi plătitori ar urma să se strângă 600 de koroane, ceea ce ar face ca oraşul să suporte numai 224 koroane/an.

Cum vindecarea acestor defecte era considerată ca importantă pentru societate şi cum era posibil ca unii dintre elevi să provină din familii sărace, Consiliul Orăşenesc a alocat un fond tampon de 344 koroane pentru a fi disponibil în vederea acoperirii eventualelor scutiri de taxă şcolară pentru cei nevoiaşi.

Se mai cere celor doi directori-supraveghetori să întocmească, împreună cu profesorii desemnaţi să ţină cursurile, un regulament de funcţionare a acestora.

Şcoala Elementară din Fabric

Din motive pe care nu le cunoaştem, cursurile nu au început în anul şcolar 1902-3, aşa cum a fost planificat. La un an şi jumătate mai târziu, are loc o altă adunare generală care reia problema vindecării defectelor de vorbire. Se adoptă Hotărârea nr. 26.865/dec.1903 care precizează următoarele :

* Troszt István era un apropiat al lui Schäffer. Împreună au editat cartea de la poziţia bibliografică [19].

1."Cursurile pentru bâlbâiţi şi alte defecte de vorbire" vor începe la 1 februarie 1904, vor avea o durată de 5 luni şi vor fi paralel în două şcoli diferite. Un curs se va ţine la Institutul de Surdomuţi, va fi supravegheat de directorul Karl Schäffer şi va fi ţinut de învăţătorul Stanczel János[*]. Acest curs este destinat elevilor proveniţi din şcolile medii. Al doilea curs, destinat elevilor proveniţi din şcolile elementare, se va ţine în localul Şcolii Elementare din Fabric, va fi supravegheat de directorul Troszt István şi ţinut de învăţătorul Fucsek Sándor[**].

2.Cei doi directori-supraveghetori au renunţat la orişice salariu, iar cei doi învăţători urmează să primească câte 250 (!!) koroane/curs.

3.Salariile se vor încasa de la casieria oraşului.

4.Taxa şcolară este de 30 koroane/elev/curs. La propunerea directorului-supraveghetor Consiliul Orăşenesc poate lua în considerare, individual, starea de sărăcie a unor familii. Pentru aceasta, poate să reducă taxa şcolară la 15 koroane/elev/curs sau eventual să o suspende total.

5.Directorii-supraveghetori vor ţine o evidenţă strictă a numărului de elevi înscrişi şi a plăţilor făcute de familiile elevilor. Situaţiile vor fi înaintate la Consiliul Orăşenesc.

6.Banii adunaţi pentru cursuri se depun la casieria oraşului.

7.Directorii-supraveghetori vor ţine o evidenţă a cursanţilor din care să reiasă datele personale ale acestora, în vederea completării corecte a dării de seamă ce se va întocmi la sfârşitul cursului.

8.Orarul cursurilor este zilnic de la 16.30 la 17.30.

În acest fel, ziua de 1 februarie 1904 marchează naşterea logopediei timişorene, iar învăţătorii **Stanczel János** la Institutul de Surdomuţi şi **Fucsek Sándor** la Şcoala Elementară din Fabric sunt primii logopezi pe care i-a avut oraşul de pe Bega.

Stanczel János **Fucsek Sándor**

Semnăturile celor doi învăţători, aşa cum arată în cataloagele Institutului de Surdomuţi din Timişoara

(Regret că nu am găsit nici o fotografie a acestor doi învăţători)

---

[*] Stanczel János era învăţător la Institutul de Surdomuţi din Timişoara din 1893. Era originar din localitatea bănăţeană Sredriştea Mare, actualmente în Serbia.

[**] Fucsek Sándor era învăţător la Şcoala Elementară din Fabric, dar avea şi calificarea de profesor de desen. În această calitate, începând din 1894 a fost angajat la Institutul de Surdomuţi, în regimul de „plata cu ora". Pentru a-şi păstra postul a fost nevoit să obţină diploma de „profesor pentru învăţământul surdomuţilor". În mod benevol a obţinut şi diploma de „profesor pentru corectarea defectelor de vorbire". Între anii 1918-22 devine directorul Şcolii Elementare din Elisabetin.

Cursul ţinut la Institutul de Surdomuţi a avut 10 elevi din şcolile medii. După cinci luni, 3 dintre ei au fost complet vindecaţi şi 5 şi-au ameliorat defectele. În Fabric s-au înscris 15 elevi de la şcolile elementare. Dintre aceştia, 10 s-au vindecat şi la 3 s-a ameliorat defectul [24].

Succesul primului an de existenţă a acestor cursuri i-a făcut pe toţi cei ce se ocupau de ele să privească cu speranţă în viitor. Cum posibilitatea corectării acestor defecte este mai mare la vârste fragede, Consiliul Orăşenesc a hotărât ca pentru anul şcolar 1904-5 să înfiinţeze trei cursuri pentru educarea vorbirii. Acestea urmau să se desfăşoare între 15 octombrie 1904 şi 15 martie 1905. La Institutul de Surdomuţi, pe lângă cursul ţinut de învăţătorul Stanczel János cu elevii din şcolile medii, s-a mai înfiinţat un curs pentru elevii proveniţi din şcolile elementare şi care locuiau în cartierele Josefin şi Elisabetin. Pentru a ţine acest curs a fost desemnat învăţătorul Hertila Constantin*. La aceste două cursuri s-au înscris 10 elevi din şcolile medii, respectiv 10 elevi din şcolile elementare. La Şcoala Elementară din Fabric a continuat cursul pentru elevii şcolilor elementare, proveniţi din cartierele Cetate şi Fabric. S-au înscris 15 elevi, iar cursul a fost ţinut de acelaşi Fucsek Sándor [24].

Problema corectării defectelor de vorbire începuse să fie o preocupare a tuturor celor ce lucrau în învăţământ. Cum majoritatea nu erau specializaţi în acest domeniu, erau interesaţi să cunoască ce pot face în cazul în care au în clasă elevi cu astfel de probleme. Pentru a da acestora o mână de ajutor, învăţătorul Stanczel János de la Institutul de Surdomuţi a ţinut la 4 mai 1905 o cuvântare în cadrul şedinţei anuale a Uniunii Învăţătorilor din Banat. Tema cuvântării a fost : „Ce poate face un învăţător ca să-i ajute pe bâlbâiţi şi pe cei cu alte defecte de vorbire ?" Se încerca astfel, generalizarea metodelor terapeutice în afara cursurilor special organizate [21].

În anul şcolar 1905-6 cele trei cursuri au continuat şi au fost ţinute de aceiaşi învăţători ca şi în anul precedent. Au fost înscrişi, la Institutul de Surdomuţi 12 elevi din şcolile medii şi 16 din şcolile elementare, iar la Şcoala Elementară din Fabric, 15 elevi din şcolile elementare.

Vara anului 1906 înregistra încheierea celui de al treilea an şcolar în care s-au organizat cursuri pentru corectarea defectelor de vorbire. Referitor la necesitatea acestor cursuri părerile erau împărţite. Karl Schäffer, entuziastul lor susţinător, nota cu mândrie că ele au devenit permanente [21]. Pe de altă parte, Consiliul Orăşenesc analizând activitatea acestor cursuri,în luna mai 1906, atrage atenţia asupra faptului că elevii nu plătesc taxele şcolare [24].

Situaţia taxelor şcolare era într-adevăr neplăcută. În anul şcolar 1904-5 taxele şcolare plătite s-au ridicat la 200 de koroane (faţă de 1050 koroane, cât ar fi fost necesar dacă toţi cursanţii ar fi plătit), iar în anul şcolar 1905-6 s-au plătit 500 de koroane (faţă de 1290 koroane cât ar fi trebuit) [24]. Considerând că numai salariile

* În documentele provenite din perioada anterioară Primului Război Mondial, numele este maghiarizat (Hertilla Szilárd). De fapt a fost român ortodox originar din Caransebeş. Între 1893 – 1915 a funcţionat ca profesor la institutele de surdomuţi din Timişoara, Vácz şi Arad. În Arad ajunge chiar director adjunct. În 1915 se pensionează de boală, dar revine în 1919 ca director la Institutul de Surdomuţi din Arad. Aici reface programa şcolară bazându-se pe fonetica limbii române. Între 1921-24 este directorul Institutului de Surdomuţi din Cluj pe care îl românizează.

celor trei învăţători se ridică la 750 koroane/an şi la acestea se adaugă cheltuielile legate de iluminat, rechizite, întreţinere etc., Consiliul Orăşenesc adoptă Hotărârea nr.9479/1906 prin care stabileşte că începând cu anul şcolar 1906-7 îşi va lua responsabilitatea doar pentru cursurile destinate elevilor proveniţi din şcolile elementare. Cursul destinat elevilor din şcolile medii urmează să se deschidă numai dacă aceştia îşi plătesc taxele şcolare [24].

Astfel se face că, deşi s-au înscris 12 elevi din şcolile medii, deoarece aceştia nu şi-au plătit taxele, cursul destinat lor nu a fost aprobat. A fost prima lovitură dată acestor cursuri de corectare a defectelor de vorbire.

La 1 octombrie 1906 s-au deschis doar două cursuri, ambele erau destinate elevilor proveniţi din şcolile elementare. La Institutul de Surdomuţi învăţătorul Stanczel János primeşte 19 elevi, iar la Şcoala Elementară din Fabric învăţătorul Fucsek Sándor primeşte 15 elevi. Aceşti 34 de elevi ar fi trebuit să achite taxe şcolare în valoare de 1020 de koroane, însă încasările s-au ridicat doar la 300 de koroane [24].

Cu toate acestea, cele două cursuri se deschid şi în anul şcolar 1907-8, cu singura deosebire că la Institutul de Surdomuţi cursul nu a mai fost ţinut de Stanczel János. După cum vom vedea în cele ce urmează el a primit o altă însărcinare. În locul său a predat tânărul învăţător Hrivnák László, care a primit o grupă de 22 de elevi. În Fabric, Fucsek Sándor a primit o grupă formată din 18 elevi.A fost ultimul an în care aceste cursuri s-au putut desfăşura. Deschise cu întârziere, la 1 februarie 1908, ele s-au încheiat la 6 iunie 1908 printr-un examen condus de dr. Szamek György, directorul Liceului Piarist din Timişoara [24].

Cursurile pentru vindecarea defectelor de vorbire au ţinut cinci ani şcolari. Rezultatele acestora se pot vedea în tabelul următor.

Anul şcolar	**Locul cursului**	**Învăţător**	**Nivelul elevilor**	**Total înscrişi**	**din care:**			
					vindecaţi	**amelioraţi**	**fără rezultat**	**părăsit cursul**
1903-4	Inst. de Surdomuţi	Stanczel J.	M	10	3	5	?	?
	Şc. Elem. Fabric	Fucsek S.	E	15	10	3	?	?
1904-5	Inst. de Surdomuţi	Stanczel J.	M	10	4	2	?	?
	Inst. de Surdomuţi	Hertila C.	E	10	3	3	?	?
	Şc. Elem. Fabric	Fucsek S.	E	15	8	3	?	?
1905-6	Inst. de Surdomuţi	Stanczel J.	M	12	4	6	1	1
	Inst. de Surdomuţi	Hertila C.	E	16	5	3	4	4
	Şc. Elem. Fabric	Fucsek S.	E	15	10	5	-	-
1906-7	Inst. de Surdomuţi	Stanczel J.	E	19	5	8	4	2
	Şc. Elem. Fabric	Fucsek S.	E	15	6	6	2	1

1907-8	Inst. de Surdomuţi	Hrivnák S.	E	22	3	6	4	9
	Şc. Elem. Fabric	Fucsek S.	E	18	?	?	?	?
T O T A L				**177**	**61**	**50**	X	X

M – elevi din şcolile medii
E – elevi din şcolile elementare
? – lipsa datelor

Cursul ţinut la Şcoala Elementară din Fabric în anul şcolar 1907-8 a fost marcat de un absenteism major.

Conform datelor furnizate de Zádor Endre, noul director al Institutului de Surdomuţi din Timişoara, s-a încercat şi în anul şcolar 1908-9 să se înfiinţeze un curs de corectare a defectelor de vorbire însă „cu toate eforturile şcolii (intervenţii la directorii şcolilor din care proveneau elevii, sprijin cerut la Primărie), elevii nu s-au prezentat la cursuri decât rar şi în număr foarte mic". S-a susţinut chiar că „acest curs nu este obligatoriu" [25].

La 15 octombrie 1908 Consiliul Orăşenesc a analizat situaţia acestor cursuri şi a adoptat Hotărârea nr. 26.487, prin care „începând din data de 2 noiembrie 1908, Cursurile pentru Corectarea Defectelor de Vorbire se închid definitiv".

De la 1 februarie 1904 şi până la 2 noiembrie 1908 s-au scurs 4 ani şi 9 luni. Atât a durat activitatea logopedică din Timişoara acelor ani. Din punct de vedere strict matematic au avut o viaţă scurtă, însă importanţa lor rezidă din faptul că prin aceste cursuri, Timişoara se înscrie ca al doilea oraş al României (după Arad în 1891) în care s-au organizat activităţi logopedice.

Motivele invocate pentru sistarea acestor cursuri nu ne-au convins. S-a invocat latura financiară şi faptul că elevii cursanţi nu-şi plăteau taxele şcolare. Un sâmbure de adevăr trebuie să existe în această motivare, deoarece acesta a fost motivul pentru care iniţial s-a sistat, în 1906, cursul destinat elevilor din şcolile medii. Dacă vom urmări cheltuielile pentru învăţământ ale oraşului, vom ajunge la concluzia că sumele cheltuite cu aceste cursuri nu reprezentau o sumă ce nu putea fi achitată.

Problema frecvenţei este una deosebit de importantă. Însă ne întrebăm : de ce în primii ani a existat o prezenţă bună şi în ultimii ani, nu ? De asemenea, desfiinţarea cursului destinat elevilor din şcolile medii s-a făcut în momentul în care 12 elevi erau înscrişi. Deci, în ciuda unei dorinţe certe de participare, cursul a fost suspendat din motive financiare.

Raţionamentul care ar trebui să ne ajute să răspundem la aceste întrebări este influenţat de o suspiciune. Declinul cursului şi degradarea frecvenţei elevilor coincide cu momentul în care doi mari susţinători ai acestui curs nu s-au mai ocupat de el. Primul a fost Karl Schäffer, care s-a pensionat în vara anului 1906, iar al doilea a fost Roboz József, a cărui boală s-a agravat în septembrie 1906 şi a părăsit Timişoara pentru totdeauna. În acel moment s-a desfiinţat cursul pentru elevii din şcolile medii. Să fie doar o coincidenţă ? Un an mai târziu, un al treilea entuziast, Stanczel János primeşte însărcinarea de a se ocupa de copiii debili mintali şi este nevoit să părăsească

aceste cursuri. Oare cei care i-au înlocuit pe aceşti trei specialişti sufletişti au dat dovadă de acelaşi zel ? Nu cumva s-au achitat de curs fără entuziasm, ca de o sarcină oarecare ?

Poate nu ar fi lipsit de interes dacă am lua în considerare şi mentalităţile populaţiei de la începutul secolului al XX-lea. Este posibil ca pentru mulţi indivizi, a urma un astfel de curs era sinonim cu a recunoaşte că ai un defect. Nu eşti un om normal. Poate că situaţia aceasta era destul de jenantă. Pe de altă parte, este posibil cu mulţi consilieri orăşeneşti să fi considerat că aceasta este o cheltuială inutilă, de vreme ce puteai să-ţi câştigi existenţa şi dacă erai bâlbâit. Dacă acest raţionament ar fi adevărat, cei care au iniţiat şi susţinut aceste cursuri pot fi consideraţi adevăraţi avangardişti ai epocii în care au trăit.

O analiză mai atentă merită şi cursul care se ţinea la Şcoala Elementară din Fabric. Absenteismul elevilor cursanţi a început în toamna anului 1907 şi coincide cu pensionarea directorului-supraveghetor Troszt István (bun prieten cu Karl Schäffer, au scris împreună cartea „Istoria şcolilor comunale din oraşul liber regesc Timişoara" [19]). Oare noul director al şcolii a mai susţinut aceste cursuri ? Suntem tentaţi să credem că nu, deoarece un an mai târziu Fucsek Sándor, unicul cadru calificat în domeniul corectării defectelor de vorbire existent în şcoală, se transferă la Şcoala Elementară din Elisabetin. Oare au existat tensiuni între el şi noul director ? Se pare că da. Nu se întrevede altă explicaţie, mai ales că soţia lui Fucsek, învăţătoare şi ea, rămâne mai departe la şcoala din Fabric. Fără un cadru specializat şi fără aportul directorului, cursurile nu mai aveau nici un viitor. Poate însă am exagerat cu speculaţiile. Corect ar fi să ne oprim aici şi să adoptăm o concluzie de compromis. Aceasta ar fi că suspendarea Cursurilor pentru Corectarea Defectelor de Vorbire este rezultatul concertat al mai multor factori, atât obiectivi cât şi subiectivi, existenţi în acea perioadă în societatea timişoreană.

Cu toate acestea, activitatea logopedică desfăşurată în Timişoara între 1904 şi 1908 are o importanţă deosebită la dezvoltarea învăţământului special din ţara noastră.

*

* *

După această primă acţiune, activitatea logopedică a fost complet neglijată câteva decenii. Abia după cel de al Doilea Război Mondial logopedia începe să-şi ocupe locul său important. În Timişoara, ca de altfel şi în alte oraşe din ţară se înfiinţează centre de logopedie, atât independente, cât şi pe lângă diferite spitale. De asemenea, multe şcoli au în schema lor de personal unul sau mai mulţi logopezi care îşi desfăşoară activitatea în cabinete şcolare.

Motto :
„Cu cât vezi mai puțin, cu atât îți poți imagina mai mult."
Peter Ackroyd – scriitor englez (n.1949)

5. ÎNCEPUTUL ÎNVĂȚĂMÂNTULUI PENTRU ORBI

5.1. Învățământul pentru orbi la începutul secolului al XX-lea în România și Ungaria

Pentru educarea orbilor, fiecare comunitate putea să aleagă între două variante. Celor de vârstă școlară, putea să li se deschidă o școală în care să învețe scrierea și citirea în alfabetul Braille, iar cu ajutorul acestuia să parcurgă celelalte obiecte de studiu. Adulții puteau primi un minimum de cunoștințe teoretice însă efortul principal trebuia să se îndrepte spre învățarea unei meserii și apoi încadrarea lor într-un atelier în care să-și câștige existența. Pentru cei care, din diferite motive, nu se puteau descurca singuri, societatea avea posibilitatea să le ofere aziluri în care să fie întreținuți corespunzător.

La prima vedere, aceste soluții par destul de simple, însă punerea lor în practică necesită fonduri mari, clădiri care trebuie întreținute și profesori specialiști care să se ocupe în mod competent de acești năpăstuiți ai sorții.

În Ungaria, cea mai veche instituție destinată orbilor s-a deschis la Budapesta în 1826 și nu a lipsit mult ca secolul al XX-lea să o găsească ca unică instituție în domeniu. În 1900, ultimul an al secolului al XIX-lea, la Cluj se înființează o școală pentru copiii orbi, iar la Kecskemét un institut pentru învățarea meseriei de către orbi. Ambele au fost găzduite inițial de către institutele de surdomuți din localitate.

Prima încercare de a înființa, în vechiul regat al României, o instituție destinată orbilor s-a făcut în anul 1887 la Căldărușani (la nord de București), însă acțiunea nu s-a putut finaliza. Reușita apare în 1901 când la Școala de Surdomuți din Focșani se înființează o secție pentru orbi. Cinci ani mai târziu, aceasta se mută la București unde există și astăzi sub numele de „Vatra Luminoasă".

Numărul orbilor era destul de însemnat și necesita luarea unor măsuri din partea celor în drept.

5.2. Institutul pentru Orbi din Timișoara

Odată cu instalarea, în 1897, a Institutului de Surdomuți în propriul local din str. Gheorghe Doja nr.16, Karl Schäffer a început să viseze la transformarea lui într-unul destinat pentru două tipuri de handicapuri, surdomuți și orbi. După cum am văzut mai sus, exact așa s-au petrecut lucrurile la Cluj, Kecskemét și Focșani, iar în curând în același fel se va proceda la Szeged și Cernăuți.

Însă Schäffer nu putea realiza singur acest proiect. În primul rând a atras de partea sa pe primarul Telbisz, persoană oricând receptivă la ideile de progres. Se

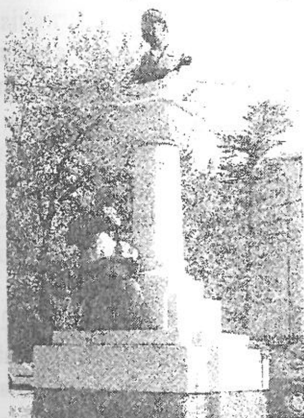
impunea însă, consultarea unor persoane competente şi pe acestea Schäffer le-a găsit la Asociaţia Naţională pentru Protecţia Orbilor (Vakok gyámolitó országos egylet).

Prin mijlocirea lui Schäffer, în 1903 Asociaţia Orbilor începe tratative cu Consiliul Orăşenesc din Timişoara. În urma acestora, s-a hotărât un plan în trei etape care în final să ducă la realizarea unui institut complet destinat orbilor. Cele trei etape de dezvoltare erau următoarele [24]:

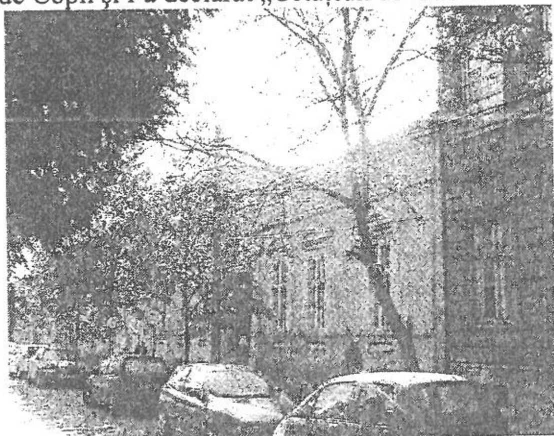
-deschiderea unui atelier pentru orbi în cadrul Institutului de Surdomuţi,
-înfiinţarea unei şcoli pentru copiii orbi,
-construirea unei „Case a orbilor", de fapt a unui azil.

În cursul anului 1904 lucrurile se precipită prin desfăşurarea mai multor evenimente. Astfel, în luna mai 1904, timişoreanul **Sailer Anton*** donează oraşului suma de 200.000 de koroane cu specificarea de a folosi 120.000 de koroane pentru construcţia noului spital pentru copii şi **80.000 de koroane pentru înfiinţarea unui institut destinat orbilor** [24]. Donaţia oferea posibilitatea ca Institutul pentru Orbi să fie independent şi nu împreună cu cel de surdomuţi.

O donaţie atât de mare şi destinată unor scopuri atât de nobile nu putea trece neobservată. Acţiunea filantropică pe care a făcut-o Sailer Anton a fost lăudată de presa vremii. Consiliul Orăşenesc a mulţumit donatorului în publicaţia sa oficială „Városi Közlöny", iar Karl Schäffer a acordat acesteia două pagini din Anuarul Institutului de Surdomuţi pe anul şcolar 1903-4. Peste ani, oraşul i-a dedicat o statuie, care există şi astăzi, în faţa Spitalului de Copii şi l-a declarat „Cetăţean de Onoare"

Statuia lui SAILER ANTON în faţa Spitalului de Copii (azi)

Clădirea din str. Al. Odobescu (Holló út) nr.6. (azi)

Separat, tratativele cu Asociaţia Naţională pentru Protecţia Orbilor au continuat în vederea deschiderii în oraş a unei filiale. Regulamentul asociaţiei a fost analizat şi în final a fost adoptat prin Hotărârea nr. 26.320/ 1904 a Consiliului

* Fiind de etnie germană, am utilizat prenumele **Anton** în loc de Antal, cum apare în documentele vremii. Sailer Anton, de profesie comerciant, a decedat la scurt timp după această donaţie (10 iulie 1904), în vârstă de 84 de ani.

Orășenesc. Această hotărâre stabilea înființarea filialei timișorene a Asociației Orbilor, în luna ianuarie 1905 și îl recunoștea ca prim director al filialei pe Karl Schäffer, directorul Institutului de Surdomuți.

Schäffer nu a așteptat înființarea filialei Asociației Orbilor și nici găsirea unui sediu pentru Institutul de Orbi. În toamna anului 1904 a ales 10 orbi și a amenajat un atelier de împletit coșuri, în demisolul Institutului de Surdomuți [21,24].

Între timp, Primăria a închiriat o casă pe str. Holló (azi Al. Odobescu) nr. 6, care atunci era proprietatea văduvei unui anume Joanovits Miklós. Valoarea anuală a chiriei a fost de 920 de koroane și urma să se plătească din dobânzile obținute de la donația de 80.000 de koroane, făcută de Sailer Anton . Pentru amenajarea și mobilarea clădirii, s-au mai cheltuit încă 501,80 de koroane, din aceeași sursă [24].

După rezolvarea problemei spațiului, Consiliul Orășenesc adoptă Horărârea nr. 1931/1905,prin care stabilește data oficială de înființare a Institutului de Orbi, 1 februarie 1905, iar deschiderea festivă urmând a se face la 25 martie 1905. Festivitatea a fost organizată la sediul din str.Holló nr. 6 (azi Al. Odobescu). Au participat personalități locale din administrația orașului, județului și a bisericii. Din partea Asociației Naționale a Orbilor a participat domnul Vitár Rezsö, președintele la nivel de țară al asociației. La această dată Karl Schäffer a predat pe cei 10 orbi aleși de el (după unele surse ar fi 11 orbi) și de care se ocupase din toamna anului 1904 [8, 9]. Din acest moment, alte persoane urmau să se ocupe de ei. Primul administrator angajat să gestioneze fondurile institutului și să se ocupe de gospodărirea lui a fost doamna Czintos Kelemenné.

După deschiderea festivă nu mai avem date despre aportul lui Karl Schäffer la dezvoltarea și activitatea Institutului de Orbi. Având în vedere faptul că peste un an urma să se pensioneze, considerăm că ceea ce a făcut este absolut firesc.

Cheltuielile prevăzute pentru anul 1905 au fost de 3.324 koroane, însă în realitate s-au cheltuit 4.024 koroane. Asociația Națională de Protecție a Orbilor a hotărât că va acoperi depășirea de 700 de koroane. Faptul a fost aprobat și de Consiliul Orășenesc cu Hotărârea nr. 2041/1905. De-a lungul timpului, aceste situații se vor repeta în fiecare an.

Consiliul Orășenesc și Asociația Orbilor au fixat o taxă de 24 koroane/om/lună. Din această taxă trebuia să se asigure aprovizionarea cu hrană, căldură, spălatul rufelor, dar și asigurarea cu materii prime a atelierelor în care lucrau orbii. Într-un cuvânt, trebuia să se rezolve toată întreținerea institutului. Planurile au trebuit să fie schimbate deoarece, din cauza situației materiale mai mult decât modeste, opt din cei zece orbi existenți în primul an au fost scutiți de plata taxei de întreținere.

Curând după înființare, Institutul de Orbi a început să aibă venituri. Pe lângă cei care plăteau taxa de întreținere, s-au obținut bani din vânzarea produselor realizate. Pentru a facilita această vânzare, Primăria a organizat anual o „Expoziție cu vânzare". Aici se puteau cumpăra împletiturile de nuiele și periile confecționate de orbi. Cum însă productivitatea orbilor era inferioară celei realizate de persoanele cu vedere, prețul de cost al produselor depășea pe cel de vânzare. În felul acesta se acumulau pierderi financiare care trebuiau acoperite din alte surse.

Sumele încasate din vânzarea produselor au crescut constant. Motivaţia creşterii lor se datorează atât măririi efectivului de orbi din institut, cât şi a sensibilizării timişorenilor, care au simţit nevoia să ajute această categorie de deficienţi. Deşi nu dispunem de date în fiecare an, totuşi ne putem da seama de permanenta creştere a valorilor obţinute prin vânzarea produselor [24] :

-anul 1905..............3.324,oo koroane
....
-anul 1909.............11.137,98 koroane
-anul 1910.............13.321,84 koroane
-anul 1911.............15.567,23 koroane
–anul 1912.............17.303,80 koroane
–anul 1913.............19.681,24 koroane
....
–anul1916.............25.000,00 koroane

O altă sursă de venituri o constituia colectarea de donaţii de la persoanele fizice şi juridice. Aşa cum s-a procedat pentru Institutul de Surdomuţi, şi pentru cel de orbi s-au întocmit liste de subscripţie care erau răspândite anual în tot Banatul. Pe baza acestora, până la începutul Primului Război Mondial s-au strâns următoarele sume [24] :

-anul 1905.....2860 koroane
-anul 1906..... 766 koroane
-anul 1907..... 270 koroane
-anul 1908..... 595 koroane
-anul 1909.....1776 koroane
-anul 1910.....1323 koroane
-anul 1911.......2348 koroane
-anul 1912.......1081 koroane
-anul 1913.......1117 koroane
-anul 1914....... 635 koroane
-anul 1915....... 420 koroane

Populaţia oraşului a fost informată despre modalităţile în care poate veni în ajutorul orbilor. În primul rând, poate să cumpere produsele executate de aceştia. După cum am văzut, Primăria Timişoarei organiza anual expoziţii cu vânzare. Câţiva ani mai târziu, aceste expoziţii nu au mai fost necesare deoarece Institutul de Orbi avea două magazine permanente. Primul magazin se afla la sediul institutului din str. Korona, iar al doilea era în cartierul Cetate în fosta clădire a călugărilor piarişti.

Al doilea mod de ajutorare a orbilor era înscrierea persoanei ca membru în filiala din Timişoara a Asociaţiei Naţionale pentru Protecţia Orbilor. Conform regulamentului, asociaţia nu era doar una pentru orbi, ci aşa cum arată numele său, era una pentru protecţia lor. Orişice persoană avea dreptul să se înscrie şi să stabilească ea contribuţia anuală pe care consimte să o ofere. Orbii care erau membri ai asociaţiei plăteau o cotizaţie simbolică de 4 koroane/an. Persoanele sau instituţiile care doreau să sprijine institutul şi-au ales contribuţii mai mari care au variat între 50 de koroane/an şi 300 de koroane/an.

Cea de a treia modalitate de ajutor era cea a donaţiilor financiare. Acestea puteau să fie donaţii directe în contul institutului sau constituirea de fundaţii. În acest ultim caz, fundaţia avea nevoie de un regulament de funcţionare, aprobat de Consiliul Orăşenesc şi de Ministerul Învăţământului şi Cultelor. Banii sau hârtiile de valoare urmau a fi depuse într-o bancă şi institutul utiliza doar dobânda anuală. De-a lungul anilor, în folosul Institutului de Orbi s-au deschis mai multe fundaţii. Prima este „Fundaţia Sailer Anton" în valoare de 80.000 de koroane. Despra ea am vorbit la început. În anul 1908, Consiliul Orăşenesc şi Asociaţia Orbilor au înfiinţat „Fondul de ajutor al Institutului de Orbi". La înfiinţare, Primăria a depus suma de 2.300 de koroane. În 1909, Loteria Naţională a adăugat 12.000 de koroane (!!!), iar Societatea

de Tramvaie din Timişoara 400 de koroane. În 1912, doamna Manzin Lujza din Timişoara a depus şi ea 1.000 de koroane. În acelaşi Fond de ajutor, Asociaţia Orbilor a depus aproape în fiecare an diferite sume care îi erau excedentare. Tot în folosul orbilor au apărut şi alte fundaţii mai mici. „Fundaţia Tihani György" de 600 de koroane înfiinţată în 1909 ; „Fundaţia Steigüber Mihály" de 1300 de koroane (în folosul comun al Institutelor de Orbi şi Surdomuţi) în anul 1911 ; „Fundaţia Dr. Telbisz Károly de 500 de koroane în 1915 şi „Fundaţia Novotny Antal" de 10.000 de koroane în anul 1915 [24].

Ajutoare regulate dădea oraşul Timişoara. În perioada 1905-7, Primăria oraşului a alocat anual 500 de koroane, iar începând cu anul 1908 valoarea anuală a ajutorului a fost de 1.500 de koroane. Pe lângă aceasta, Primăria a mai oferit Institutului de Orbi, anual, câte 8 stânjeni de lemne de foc, în perioada 1905-11. Începând cu anul 1912 cantitatea anuală de lemne de foc, oferită de către oraş, s-a ridicat la 16 stânjeni.

Ajutorul financiar oferit de filiala locală a Asociaţiei Orbilor a fost fluctuant. El era în strânsă legătură cu deficitul financiar existent între încasările institutului şi cheltuielile acestuia.

Numărul de orbi care, în perioada anterioară Primului Război Mondial au activat în institut a fost [13,24] :

-anul 1905..........10 orbi	-anul 1911............42 orbi
-anul 1906..........14 orbi	-anul 1912............42 orbi
-anul 1907..........14 orbi	-anul 1913............42 orbi
-anul 1908..........15 orbi	-anul 1914............50 orbi
-anul 1909..........29 orbi	-anul 1915............50 orbi
-anul 1910..........36 orbi	-anul 1916............50 orbi

Deşi toată lumea denumea această instituţie simplu „Institutul de Orbi", în mod oficial au fost întrebuinţate două titulaturi. Prima suna astfel : „A vakok temesvári ipari képzö- és foglalkoztató intézete", ceea ce în traducere liberă înseamnă „Institutul pentru formarea profesională şi atelierele orbilor din Timişoara". A doua titulatură era o prescurtare şi a primei : „V.Gy.O.E. temesvári foglalkoztatója" adică „Atelierele Asociaţiei Naţionale pentru Protecţia Orbilor din Timişoara"* .

De la înfiinţarea institutului, s-a pus problema capacităţii sale reduse, faţă de necesităţile Banatului. Datele existente în anul 1906 semnalau 132 de orbi de vârstă şcolară pentru care era necesară, cel puţin, o şcoală elementară. Pe lângă aceştia mai figurau 1.215 orbi adulţi, care trebuiau învăţaţi o meserie şi trebuiau ajutaţi în continuare.

Orbii existenţi în institutul timişorean erau de mai multe feluri. În primul rând, se împărţeau în orbi din naştere şi persoane cu orbire dobândită. Aceştia din urmă puteau să aibă puţină şcoală înainte de a orbi sau să fie complet neşcolarizaţi. Majoritatea nu aveau şcoală şi cu ei se făceau lucrări de împletituri din nuiele

* Expresia maghiară „foglalkoztató" se traduce prin „dare de lucru". În traducerea liberă înseamnă „atelier". De asemenea, iniţialele „V.Gy.O.E." corespund „Asociaţiei Naţionale pentru Protecţia Orbilor", care în limba maghiară este „Vakok Gyámolító Országos Egyesület".

executându-se astfel coşuri, scaune şi mese. Altă meserie era aceea de confecţionarea rogojinelor pentru ştergerea picioarelor şi confecţionarea de perii. Cei care aveau puţină şcoală învăţau dactilografierea la maşina de scris.

Regimul zilnic de lucru era de 10 ore. În funcţie de realizări, orbii primeau un salariu. Nu ni s-au păstrat prea multe date referitoare la salariile obţinute. Ştim că în 1910 cei 36 de orbi au obţinut, în total pe tot anul, 5.230,43 de koroane, iar în 1911 cei 42 de orbi au obţinut 5.256,84 de koroane. Din banii obţinuţi orbii trebuiau să-şi achite cheltuielile cu masa şi cazarea. Astfel, în 1910 din cele 5.230,43 de koroane, ei au plătit 4.048,30 de koroane. Institutul a mai plătit încă 5.099,57 koroane pentru alte cheltuieli ca reparaţii, curăţenie, materii prime pentru ateliere etc. În acelaşi an, echiparea cu haine a costat 928,39 koroane şi spălatul rufelor 463,71 koroane. În acest fel ne facem o imagine a problemelor la care trebuia să facă faţă administraţia institutului, împreună cu Consiliul Orăşenesc şi Filiala locală a Asociaţiei Orbilor. Aceştia nu puteau să se descurce fără existenţa unor subvenţii substanţiale.

Orbii stăteau în institut până la 36 de ani. După această vârstă ei se eliberau, însă nu puteau să se întreţină singuri. Din această cauză, institutul le dădea de lucru în continuare şi se ocupa de asigurarea materiei prime şi de desfacerea produselor executate la domiciliu.

În anul 1906, Primăria arendează, pentru institut, un loc de casă cu suprafaţa de 1 ½ jugăre*. Pentru plata arenzii anuale, timişoreanul Wilhelm Mühle s-a oferit şi a plătit-o timp de 10 ani. Veniturile obţinute de pe acest lot se adăugau sumelor necesare întreţinerii orbilor.

În anul 1908 este cumpărată casa lui Anton Graf situată pe str. Korona (Kronen) nr.123 (azi str. Independenţei nr.9). Suma plătită a fost de 34.500 de koroane. Despre achitarea acestei sume, documentele sunt destul de laconice şi amintesc despre „Fundaţia Sailer A.". Referitor la acest aspect, se poate spune cu certitudine că nu s-a retras niciun ban din valoarea acestei fundaţii. Ea a rămas şi pe mai departe la 80.000 de koroane, la care se adăugau dobânzile. Atunci, de unde s-au luat banii pentru cumpărarea clădirii ? Singura explicaţie plauzibilă ar fi aceea că, cei care au cumpărat-o (Primăria sau Asociaţia Orbilor) au făcut un împrumut bancar şi au utilizat valoarea acestei fundaţii ca şi garanţie bancară.

* În Banat au fost utilizate două feluri de „jugăre". În primul rând erau „jugărele katastrale" (1 jugăr = 0,5755 ha) şi în al doilea rând, existau „jugărele ungureşti" (1 jugăr ung. = 0,4316 ha). Nu ştiu la ce fel de jugăre se referă informaţia.

Institutul de Orbi din Timişoara
(azi str. Independenței nr.9 ; fost Korona út 123)

După cumpărare, clădirea a fost renovată pentru a corespunde nevoilor institului şi acesta s-a putut muta în ea în luna august 1908. În comparație cu locația anterioară, aici se dispunea de un spațiu mai mare. Din această cauză s-a înființat şi un atelier de țesut covoare [8]. Beneficiind de mai mult spațiu, din 1909 numărul orbilor primiți în institut s-a mărit şi a ajuns la 50 de persoane în timpul războiului. Tot în 1909 s-a putut organiza un **cerc cultural**. A fost amenajată o sală în care orbii se adunau după terminarea lucrului, discutau, se făceau lecturi, concerte instrumentale, cor şi s-a înființat o bibliotecă cu cărți în alfabetul Braille. Spre sfârşitul anului 1909, s-a reuşit ca din veniturile institutului să se cumpere un pian şi alte instrumente muzicale, la care orbii au început să învețe să cânte[8, 24].

În anul 1910 în clădire se amenajază o baie şi o infirmerie.

Anii treceau şi cererile referitoare la continuarea programului de dezvoltare a institutului s-au întețit şi tot mai insistent se cerea construirea unei clădiri care să găzduiască cel puțin 100 de orbi. Nu erau uitate şi celelalte proiecte stabilite inițial, şcoala de orbi şi „Casa Orbilor", adică azilul pentru orbii care nu se pot întreține. Primăria a achiziționat, în acest scop, un teren de 1.200 stânjeni pătrați* lângă Azilul de Copii al Oraşului (azi pe bd. Republicii, aproximativ în locul în care se află benzinăria Mol) [8]. Primul Război Mondial a zădărnicit toate aceste planuri. În anii care au urmat, banii Consiliului Orăşenesc trebuiau dirijați spre alte oportunități.

Un ajutor nesperat a apărut în anul 1917, când domnul Prochaska a donat, în numele mamei sale Babette, o grădină de aproape 5 jugăre plantată cu viță de vie. De asemenea, s-a oferit să ajute financiar la construirea noii clădiri a institutului. Până

* 1 stânjen pătrat = 3,5966 metri pătrați (german : Quadratklafter ; maghiar : négyzetöl).

atunci, a avansat propunerea ca pe o parte dintre orbii institutului să îi cazeze pe una din proprietățile sale [8, 13].

În anul 1922 institutul este preluat, în totalitate, de către statul român. Cu această ocazie, statul şi-a luat obligația asigurării materiale a ocrotirii orbilor şi în acest sens a etatizat atât sediul atelierelor, de pe str.Coroana de Oțel (fosta str.Korona), locul de casă de lângă Azilul de copii al statului unde era planificată construirea noului sediu, dar şi „ferma Prochaska". Se stabileşte o schemă de personal formată dintr-un director, un administrator, profesori, maiştri pentru învățarea meseriei şi personal auxiliar necesar întreținerii*.

Director, a fost numit medicul Ioan Artene, care a desfăşurat o activitate deosebit de inimoasă pentru a asigura orbilor condiții cât mai bune. A înființat un Fond de Ajutor al Atelierelor Orbilor. În 1943 acest fond ajunge la 300.000 de lei şi era investit într-o tutungerie din Palatul Pietas de pe bulevardul Regina Maria. Tot doctorul Artene obține, în 1933, de la Primărie, un teren de 7 jugăre învecinat cu ferma Prochaska. Pe acest teren, ca de fapt şi pe cel al fermei Prochaska, orbii învățau să lucreze pământul. Ei nu efectuau toate lucrările agricole, se înțelege că erau şi alți oameni angajați, dar în final, veniturile obținute de pe aceste loturi acopereau nevoile materiale ale institutului.

Între cele două războaie mondiale, numărul orbilor din institut a fost [13] :

-anul 1923..........25 orbi
-anul 1924.......... ?
-anul 1925..........33 orbi
-anul 1926..........34 orbi
-anul 1927..........35 orbi
-anul 1928..........40 orbi
-anul 1929..........42 orbi
-anul 1930..........40 orbi
-anul 1931..........40 orbi
-anul 1932..........31 orbi
-anul 1933..........39 orbi
-anul 1934..........42 orbi
-anul 1935..........42 orbi
-anul 1936..........47 orbi
-anul 1937..........52 orbi
-anul 1938..........47 orbi
-anul 1939..........45 orbi
-anul 1940..........47 orbi
-anul 1941..........68 orbi
-anul 1942..........71 orbi

Aşa cum se vede din situația prezentată, efectivul de orbi al institutului s-a menținut sub limita maximă de 50 de persoane, la fel ca înaintea Primului Război Mondial. Anul 1937 este o excepție trecătoare. O situație deosebită a apărut începând cu anul 1941 când s-a dat o lege contra vagabondajului. Cu această ocazie, orbii care au fost prinşi cerşind au fost obligați să se încadreze în institut şi să învețe o meserie. Acesta este motivul pentru care numărul lor a crescut foarte mult. Nu ştim cum au fost cazați, deoarece şi 50 de orbi erau foarte înghesuiți în sediul institutului.

În anul 1924 s-au făcut ample lucrări de reparații care au costat 40.820 lei. Lucrările au cuprins toate locațiile institutului : căminul, atelierele, şcoala şi ferma agricolă.

Nu s-au păstrat date exacte despre activitatea şcolii de orbi. În documente, institutul este desemnat doar ca o instituție lucrativă. Este posibil ca tinerilor orbi să li

* Datele despre perioada interbelică le-am obținut, în special, din lucrarea bibliografică [13].

abonament la Revista Braille, tipărită în America, iar în 1928 s-a înființat o bibliotecă. Nu cunoaștem ce s-a întâmplat cu vechea bibliotecă, înființată în anul 1909.

Prin inițiativa aceluiași neobosit director, Ioan Artene, în anul 1935 ia ființă Asociația pentru Ajutorarea Orbilor și Slab Văzătorilor din Institut. Scopul acestei asociații era de a găsi cele mai bune soluții în vederea educării școlare și profesionale a acestora, plasarea orbilor și a slab văzătorilor în societate alături de persoanele văzătoare, desfacerea produselor din ateliere și asistența socială a orbilor. Prin intermediul acestei asociații, se distribuiau anual 20.000 – 30.000 de lei, ca ajutor celor care doreau să se integreze în mediul persoanelor cu vedere.

În anul 1936, în institut s-a înființat o **Societate de lectură** numită **„Propășirea"**, care își desfășura activitatea seara, după programul de lucru.

Începând cu anul 1938 se înființează atelierul pentru confecționarea papucilor de casă.

Realizările atelierelor au crescut continuu. În anul 1924 ele se ridicau la 18.475 de lei și au ajuns la valoarea de 63.148 de lei în anul 1942.

*

* *

După cel de al Doilea Război Mondial întreaga asistență a persoanelor handicapate se reorganizează. Pentru orbii timișoreni noua organizare s-a desfășurat în felul următor : la sediul institutului (acum str.Independenței) s-a organizat filiala locală a Asociației Orbilor din România ; atelierele orbilor adulți au fost preluate de către Cooperația Meșteșugărească ; din punct de vedere școlar, în Timișoara s-a înființat o Școală Generală pentru Ambliopi (vedere slabă) ; profesionalizarea absolvenților a 8 clase a fost preluată de Școala Profesională Specială din Arad.

Motto :
„Eficienţa instituţiilor consacrate educării şi instruirii debililor mintali se apreciază prin prisma gradului în care ele îi fac apţi să-şi asigure existenţa – total sau parţial – prin munca lor."
Mariana Roşca –Psihologia deficienţilor mintali-1967

6. ÎNCEPUTUL ÎNVĂŢĂMÂNTULUI PENTRU DEBILII MINTALI

6.1. Învăţământul pentru debilii mintali, la începutul secolului al XX-lea, în România şi Ungaria

Şcolile speciale destinate debililor mintali s-au înfiinţat mai târziu decât cele pentru surdomuţi sau orbi. Explicaţia poate fi dată de situaţia total diferită în care se plasează deficienţa de intelect în comparaţie cu deficienţele senzoriale (de auz şi de vedere). Cu toate simţurile valide, persoanele suferinde de deficienţe de intelect trebuie supuse unei munci educative şi de instruire total diferite, care să fie contrapusă atitudinilor specifice cu care copiii debili mintali ne întâmpină. Aceste atitudini sunt lipsa de interes, instabilitate, plictiseală, incapacitatea desfăşurării unor activităţi intelectuale, tendinţa spre lene şi vagabondaj etc. Rezultatele muncii educative cu debilii mintali apar greu şi cu efecte îndoielnice. Îndoielnică era şi satisfacţia profesională a celor ce se ocupau cu debilii mintali. Din această cauză cadrele didactice se hotărăsc mai greu să se dedice muncii cu aceşti deficienţi. La sfârşitul perioadei de învăţământ trebuia să se vadă rezultatele. Forurile care au finanţat instituţia trebuiau convinse că banii nu au fost cheltuiţi în zadar şi copiii nu mai sunt o povară pentru societate. Acesta este motivul pentru care institutele de învăţământ destinate debililor mintali au apărut mult mai târziu decât cele pentru surdomuţi şi orbi.

În Ungaria, primul institut pentru debili mintali s-a înfiinţat la Budapesta în anul 1896. Doi ani mai târziu, ministerul maghiar de resort face o reformă a întregului învăţământ pentru handicapaţi. Cu această ocazie, se hotărăşte ca institutele pentru debilii mintali să fie separate de cele destinate copiilor bolnavi de nervi. Aceştia din urmă vor fi şcolarizaţi în „Ideges gyermekek alsó- és középfokú állami intézete" (Institute de stat pentru copii cu boli de nervi de nivel coborât sau mediu). În 1909, în Ungaria s-a deschis un astfel de institut. Referitor la debilii mintali, aceştia au fost împărţiţi în două grupe, debilii mintali gravi şi debilii mintali uşori. Pentru debilii mintali gravi urmează să se înfiinţeze „Szellemi fogyatékosok gyermekek nevelö-intézete" (Institute pentru educarea copiilor cu intelect defectuos) sau „Gyengeelméjüek intézet" (Institute pentru debili mintali). Pentru debilii mintali uşori, urmau să se înfiinţeze „Kisegitö iskola" (Şcoli ajutătoare).

Concepţia care a stat la baza acestei împărţiri a fost sintetizată de Karl Schäffer în Anuarul Institutului de Surdomuţi pe anul şcolar 1905-6 [21]. Cu această ocazie arată că debilii mintali uşor, *„nu pot face faţă alături de copiii normali pentru*

că au „memorie scurtă", dar mintal nu sunt atât de debili pentru ca să fie necesară introducerea lor într-o instituție de debili mintali. Mai mult, amestecarea acestora cu debilii mintali adevărați, ar dăuna educației lor. Pentru aceste motive, cei care intelectual au o ușoară rămânere în urmă trebuie să aibă posibilitatea de a urma o instituție diferită, unde să primească o educație care să nu necesite depunerea unui efort mintal și a unui efort fizic peste o anumită limită".

În baza acestor reglementări, în 1900 se deschide la Budapesta prima școală ajutătoare, separată de institutul pentru debilii mintali deschis anterior. Anul 1904 aduce înființarea a încă două institute pentru debilii mintali. Dintre acestea, unul este înființat la Ineu, județul Arad, și purta denumirea oficială de „Borosjenöi nevelö- és foglalkoztató állami intézet" (Institutul de stat pentru educare și „dare de lucru" din Boroș Ineu). Acesta este primul institut pentru debili mintali din actualul teritoriu al României.

Începând cu anul 1907, într-o serie de localități din fosta Ungarie s-au deschis școli ajutătoare, astfel încât în anul 1913 numărul lor a ajuns la treisprezece. Dintre acestea, trei se aflau pe teritoriul Transilvaniei în orașele Satu Mare (1907), Brașov (1911) și Târgu-Mureș (1913).

6.2. Încercările timișorene de înființare a unui institut pentru debilii mintali

Din punct de vedere cronologic, și la Timișoara învățământul pentru debilii mintali a fost ultima formă de învățământ special care s-a înființat înaintea Primului Război Mondial. Din păcate, existența sa a fost mai mult decât efemeră.

La fel ca la celelalte forme de învățământ special, și în privința debililor mintali, inițiativa a aparținut tot lui Karl Schäffer. Inițial a insistat pe lângă Primărie și a obținut un acord de principiu, dar problemele financiare ale orașului erau mari și deocamdată nu se putea implica în subvenționarea a încă unei școli speciale. Cu alte cuvinte, trebuia căutat sprijin în altă parte.

O asociație care să se ocupe de protecția debililor mintali, similară cu cea a orbilor, nu exista. Din această cauză, Karl Schäffer se orientează spre „Asociația Națională Crucea Albă" (Fehér Kereszt Országos Egyesület), care de la începutul anului 1900 își deschisese o filială la Timișoara. Aceasta urma să se ocupe de protecția copiilor din Banat și purta denumirea de „Asociația pentru Copii Crucea Albă din Banat" (Fehér Kereszt Délvidéki Gyermekvédö Egyesület) [24].

Scopul asociației era să acorde sprijin material, social, medical și educativ tuturor copiilor care aveau probleme, iar problemele erau multiple. În primul rând, existau probleme financiare care limitau accesul copiilor spre tratamentele medicale, spre învățătură sau spre alte cerințe.

Asociația avea un caracter privat și se sprijinea pe donațiile făcute de diferiți filantropi. Sumele erau totalizate în depozite bancare și se dirijau spre copiii care necesitau ajutor. Anual, conducerea asociației făcea un raport despre activitatea desfășurată și Monitorul Orașului (Városi közlöny) publica datele cuprinse în acest raport anual. Atunci când administrațiile locale acceptau regulamentul de funcționare

al asociaţiei, se putea deschide o filială locală. Din acest moment, Consiliul Orăşenesc contribuia cu o sumă substanţială la acţiunile asociaţiei. Aşa s-a întâmplat şi în Timişoara unde, de la bun început, oraşul a contribuit cu 1260 de koroane în anul 1900 şi cu 1404 koroane în anul 1901 [24].

Doi apropiaţi ai lui Karl Schäffer au colaborat cu filiala locală a Asociaţiei Crucea Albă. Unul dintre ei a fost **Sailer Anton**, cel care a donat 80.000 de koroane pentru Institutul de Orbi şi 120.000 de koroane pentru construirea Spitalului de Copii. Al doilea se numea **Szana Alexander (Sándor)**, era medic, director al Orfelinatului de Stat pentru Copii din Timişoara şi medic-şef al Spitalului de Copii*. Medicul Szana a fost membru fondator al filialei bănăţene a Asociaţiei Crucea Albă şi în perioada 1900-1909 a fost principalul organizator al „politicii pentru copii" din cadrul asociaţiei, care a facilitat oferirea de numeroase consultaţii medicale gratuite, medicamente gratuite, operaţii chirurgicale şi ortopedice gratuite şi tratamente fizioterapeutice gratuite. Printre altele, Szana Alexander (Sándor) era şi medicul Institutului de Surdomuţi şi se cunoştea foarte bine cu directorul Karl Schäffer [5, 20, 21, 24].

Prin intermediul acestor două persoane, care erau şi consilieri orăşeneşti, Karl Schäffer intră în contact cu filiala locală a Asociaţiei Crucea Albă şi le pune problema copiilor debili mintali.

După mai multe tratative, în anul 1906 Consiliul Orăşenesc anunţă că este în curs înfiinţarea la Timişoara, a unei şcoli ajutătoare pentru copiii cu debilitate mintală uşoară [24. nr.8-9/1906.p.317]. Acelaşi anunţ îl face şi Karl Schäffer în ultimul Anuar al Institutului de Surdomuţi, înainte de ieşirea sa la pensie (1905-6). Cu mari speranţe, Schäffer nota în acest Anuar : *„Înfiinţarea acestei şcoli este în curs şi în momentul de faţă există speranţa că ea ar putea funcţiona începând cu anul viitor"*. Era un vis pe care Schäffer dorea, din tot sufletul, să îl vadă realizat.

Nu a fost aşa de simplu. Anul şcolar 1906-7 a trecut fără ca şcoala, mult aşteptată, să se deschidă.

În anul şcolar 1907-8, Asociaţia pentru Copii Crucea Albă din Banat închiriază o casă în cartierul Elisabetin şi înfiinţează aici o clasă compusă din 6 elevi debili mintali. Învăţătorul desemnat pentru educarea lor este acelaşi Stanczel János de la Institutul de Surdomuţi. Acesta este primul cadru didactic din Timişoara care s-a ocupat cu educarea şi instruirea copiilor debili mintali. Anunţul a fost făcut în Monitorul Oficial al Consiliului Orăşenesc (Városi közlöny) [24.nr.1/1908.p.116]. Cu

---

* În Timişoara a fondat un Institut Obstetric şi o Şcoală de Moaşe, la care a fost conferenţiar. În cadrul acestei şcoli a înfiinţat primul curs din Ungaria (şi România) pentru pregătirea asistentelor pediatre. Pentru acest nou curs a scris şi editat două manuale didactice destinate cursantelor. 1."Dajkaságba adott gyermekek ellenörzésének rendazései"(Organizarea supravegherii copiilor de către doici)- Timişoara. 1901. 2."Vizsgálat a csecsemök köz-ellátásáról" (Examinarea modului de alimentare a sugarilor) – Timişoara. 1906. Aceste două cărţi reprezintă primele manuale apărute în România şi Ungaria, destinate îngrijirii copiilor. În afară de aceste manuale a mai scris încă, cel puţin, şase cărţi de specialitate, unele au fost tipărite în două ediţii. S-a ocupat şi de copiii „corupţi" (comportamentali) pentru care a fondat un cămin familial. În 1909 este numit directorul Orfelinatului de Stat pentru Copii din Budapesta.

această ocazie, Consiliul Orășenesc anunță că a hotărât să acorde acestei școli o subvenție anuală de 500 de koroane, începând cu anul 1908.

Ne reamintim că învățătorul Stanczel János a fost retras de la Cursurile pentru Corectarea Defectelor de Vorbire „pentru a primi o altă însărcinare". Această însărcinare a fost de a prelua prima clasă de debili mintali din Timișoara.

Amănunte despre activitatea didactică desfășurată cu această clasă nu s-au păstrat. Nu cunoaștem nici programul de desfășurare. Dacă analizăm activitatea lui Stanczel János în anul respectiv, vom vedea că el avea la Institutul de Surdomuți o catedră formată din 28 de ore săptămânal. Era dirigintele unei grupe formate din elevi ai claselor a V-a, a VI-a și a VII-a. De asemenea, era dirigintele clasei de ucenici care avea cursuri după masa, de două ori pe săptămână. Mai era secretarul Comisiei de Supraveghere a Institutului de Surdomuți, conducătorul internatului și bibliotecarul institutului. Programul său la Institutul de Surdomuți se prelungea, în zilele obișnuite, până la ora 17, după-masa. În aceste condiții nu putea desfășura activități didactice cu copiii debili mintali, decât începând cu ora 17 sau duminica. Aceasta nu ar fi împiedicat ca școala pentru debili mintali să funcționeze. Dacă ne amintim de primul an al Școlii de Surdomuți, vom putea face o analogie perfectă cu acest prim an al școlii pentru debili mintali. În ambele situații nu exista o clădire proprie școlii respective și cursurile se țineau seara. De asemenea, în ambele cazuri orașul a subvenționat primii ani de activitate cu sumele necesare.

Înființarea acestei școli s-a făcut cu aprobarea Ministerului Învățământului și Cultelor, care în același an emite Ordinul nr. 29.403/27.martie 1908 prin care îl însărcinează pe Stanczel János cu înființarea și organizarea, la Timișoara, a unui Institut pentru Debili Mintali subordonat Asociației Crucea Albă din Banat [25.an 1907-8.p.44]. Așa cum am arătat anterior, era perioada în care se constata un avânt al învățământului pentru debilii mintali. La 29 mai 1908, ministerul revine cu Ordinul nr. 51.216 prin care anunță organizarea unui concurs pentru redactarea de manuale școlare destinate claselor I-IV din institutele pentru debili mintali.

Din păcate, despre institutul (școala) timișorean s-a mai obținut doar o singură informație. Ea este dată tot de Monitorul Orașului (Városi közlöny). În nr.1 din anul 1909 (pag.40) se precizează că la Institutul pentru Debili Mintali din Timișoara (Temesvári Gyengeelméjüek Intézete) ar fi fost repartizați...62 de elevi. Informația nu este însoțită de alte explicații. Cifra mi se pare total exagerată pentru al doilea an de funcționare. Institutul de Surdomuți ajunsese la acest număr de elevi în anul școlar 1902-3, adică după 17 ani de la înființare. De asemenea, Institutului de Orbi i-au trebuit 36 de ani, ajungând la acest efectiv în anul 1941. În plus, un număr așa de mare de elevi aveau nevoie de o clădire pe măsură și de mai mulți profesori care să predea la cele cinci sau șase clase în care ei ar fi fost împărțiți. Suspiciunea crește și prin faptul că, în tabelele anuale care enumerau toate școlile din oraș întocmite de Consiliul Orășenesc și publicate în Városi közlöny, nu apare un astfel de institut. Nu a fost menționat nici în organul oficial al Ministerului Învățământului și Cultelor (Hivatalos közlöny). Singura explicație plauzibilă ar fi aceea că Școala pentru Debili Mintali a fost un experiment organizat în anul școlar 1907-8 și care, din anumite motive, nu a

mai fost continuat. Motivele renunţării la acest experiment nu se cunosc şi după un secol, este greu să le mai aflăm.

*

* *

Institutul pentru Debili Mintali din Ineu, judeţul Arad, înfiinţat în 1904, funcţionează şi astăzi, iar şcolile ajutătoare deschise la Satu Mare (1907), Braşov (1911) şi Târgu-Mureş (1913) au funcţionat continuu până la Primul Război Mondial. Dintre aceste, şcoala din Târgu-Mureş a continuat să funcţioneze şi în perioada interbelică.

La Timişoara, a trebuit să se mai aştepte încă o jumătate de secol. Cea de a doua încercare s-a făcut în perioada 1958-65, când la Şcoala Profesională Specială Nr.2 (continuatoarea Institutului de Surdomuţi) s-a înfiinţat o clasă experimentală cu 15 elevi debili mintali a căror vârstă depăşise 15 ani şi erau complect neşcolarizaţi. Timp de şapte ani, aceşti elevi au fost calificaţi în meseria de lăcătuş şi au primit un minimum de instruire teoretică. Toţi absolvenţii acestei clase experimentale s-au angajat şi au lucrat în meseria pe care au dobândit-o. În pofida reuşitei, experimentul nu a mai continuat cu o altă clasă, deoarece între timp se înfiinţase la Timişoara o şcoală ajutătoare. Despre aceasta vom vorbi într-un alt capitol.

Motto :
„Dar lăsați măcar strămoşii ca să doarmă-n colb de cronici."
Mihai Eminescu – Scrisoarea III

7. „CÎNTECUL LEBEDEI"

Meritele lui Karl Schäffer au fost unanim recunoscute. În domeniul învățământului special a fost considerat un adevărat vizionar şi deschizător de drumuri. În lucrarea sa *„Istoria şcolii de surdomuți a oraşului Timişoara"* [17], scrisă la 1890, Schäffer enumeră 12 propuneri referitoare la viitorul şcolilor de surdomuți. Cu foarte mici modificări, aceste propuneri ar putea fi generalizate pentru întreg învățământul special. Corectitudinea analizei sale s-a dovedit opt ani mai târziu când, reforma învățământului pentru deficienți făcută de Ministerul Învățământului şi Cultelor de la Budapesta a parcurs exact drumul propus de Schäffer.

Ordonat şi meticulos, cu un ascuțit spirit de observație, „Schäffer bácsi" (nenea Schäffer) a ştiut să insufle entuziasm tuturor celor din jur. În primii ani ai Şcolii de Surdomuți, a atras patru învățători de la Şcoala Elementară din Josefin, pe care i-a instruit personal şi i-a perfecționat în surdologie. Trei dintre aceştia s-au remarcat pe plan național şi au devenit ei înşişi directori ai altor institute de surdomuți. Aceştia erau Elias Jakab la Arad, Klis Lajos la Vácz şi apoi la Budapesta şi Wentzel József la Ungvár (actualmente Ujgorod – Ucraina). Mai mult decât atât, Klis Lajos a devenit unul din cei mai mari surdologi ai epocii sale, fiind conferențiar la Cursurile pentru Formarea Specialiştilor în Învățământul Special şi autor a mai multor manuale de specialitate. Toate acestea au provenit din acel ascuțit spirit de observație pe care l-a avut Schäffer, atunci când şi-a selectat colaboratorii şi din modul în care a ştiut să-i impulsioneze în domeniul în care se perfecționau.

A dorit să transforme Timişoara într-un mare centru al învățământului special, dar aşa cum am văzut în capitolele anterioare, năzuințele sale nu s-au realizat decât parțial. Învățământul pentru debilii mintali a avut la Timişoara un caracter meteoric, iar Cursurile pentru Corectarea Defectelor de Vorbire au durat doar patru ani şi nouă luni. Nici Institutul de Orbi nu a îndeplinit toate aspirațiile lui Schäffer deoarece, şcoala pentru orbii de vârstă şcolară a fost complet uitată şi atelierele au rămas la o capacitate de maximum 50 de persoane. Singura victorie totală a lui Schäffer a fost Institutul de Surdomuți, care s-a dezvoltat şi a constituit un model pentru orişice oraş.

Am putea spune că Schäffer s-a născut prea devreme. Oare ce s-ar fi întâmplat dacă ar fi fost cu aproximativ 15-20 de ani mai tânăr ? Ne-am putea imagina un Schäffer plin de inițiativă care ar fi găsit puterea să dezvolte toate aceste forme de învățământ special pe care s-a zbătut să le clădească. Poate ar fi găsit modalitățile de finanțare pentru un mare institut destinat orbilor şi care să cuprindă cele trei domenii (şcoală, atelier şi azil) pe care le-a stabilit cu municipalitatea. Poate ar fi găsit modalitatea de a forma un corp didactic destinat educării debililor mintali, aşa cum reuşise pentru educarea surdomuților. De asemenea, personalitatea sa poate că ar fi reuşit să împiedice destrămarea cursurilor logopedice.

Poate.....poate.....poate.....

Într-una din scrierile sale, Schäffer nota: *„Să dea Cerul, ca numărul celor buni şi cu suflet mare să crească din zi în zi, iar sufletul lor să nu înceteze a se îndrepta spre cei năpăstuiţi de soartă. Să dea Dumnezeu ca* ***mica sămânţă semănată azi să încolţească şi să rodească cât mai curând,*** *astfel încât vitregiţii sorţii să fie apăraţi şi ajutaţi să-şi câştige instruirea pentru ca în acest fel să li se deschidă drumul spre o viaţă demnă în societate. La aceasta au tot dreptul, iar noi avem datoria de a-i ajuta"* [17].

În 1906 Karl Schäffer s-a pensionat. Bănuim că, în anul 1908, inima lui s-a cutremurat când a aflat că două mari speranţe ale sale s-au năruit. Cursurile pentru Corectarea Defectelor de Vorbire şi Institutul pentru Debilii Mintali încetau să mai existe.

Pe lângă aceste dezamăgiri, trupul său începuse să fie măcinat de o boală grea. S-a stins din viaţă în anul 1912, la o săptămână după împlinirea vârstei de 71 de ani. Înmormântarea sa a fost descrisă pe larg de toate ziarele vremii, fiind considerată drept una dintre cele mai fastuoase care au avut loc în oraşul de pe Bega. Nu ştim dacă a fost sau nu un semn divin, dar faptul că dispariţia sa a fost însoţită de cele mai mari inundaţii pe care le-a cunoscut Banatul, ne face să credem că atunci Cerul a plâns şi la propriu şi la figurat.

Doi ani mai târziu, în 1914, păşea pe acelaşi drum spre eternitate marele susţinător a lui Schäffer, primarul Telbisz Carol, care în timp de 29 de ani a transformat Timişoara într-o adevărată metropolă europeană. De data aceasta, Cerul nu a mai plâns. Focul, un alt element primordial, şi-a făcut apariţia la scurt timp după dispariţia „primarului de legendă al Timişoarei". A fost focul tunurilor şi al mitralierelor, care îngropau o epocă.

În întreaga Europă „la belle époque" se stingea.

*

*   *

Epoca actuală este total diferită de cea în care s-au desfăşurat evenimentele descrise până acum. Suntem marcaţi de paradoxuri. Pe de o parte, trăim într-o societate plină de nerăbdare. Viteza este unul din elementele esenţiale, care ne afectează viaţa de zi cu zi. Pe de altă parte, izolarea ne ameninţă atunci când petrecem ore întregi în faţa calculatorului sau a televizorului, care ne invadează cu zeci de programe şi emisiuni. Tot mai rare sunt participările noastre la viaţa socială. Sunt considerate desuete, nu numai participările la acţiuni de genul „maial"(primul picnic din luna mai), „cerc de lectură" sau „cor", cum făcea Schäffer în urmă cu o sută de ani, dar devin tot mai rare participările noastre la spectacole selecte. Refulările noastre se manifestă brutal prin participarea la acţiuni sportive sau la spectacole de muzică zgomotoasă.

Într-o astfel de trăire trepidantă, nu este de mirare că majoritatea oamenilor nu se mai gândesc la personalităţile de ieri. Astăzi, rar găseşti un timişorean care să ştie cine a fost Carol Telbisz, Karl Schäffer, Sailer Anton sau Roboz József. Nici măcar

instituțiile, care au beneficiat din plin de aceste personalități, nu excelează în comemorarea lor.

Schäffer şi Sailer îşi dorm somnul de veci la câțiva metri distanță, unul de celălalt. Cu anumite ocazii, pe mormântul lui Schäffer apar flori proaspete, semn că mai există descendenți. Niciodată însă, nici la Schäffer şi nici la Sailer, nu am văzut o coroană depusă de o instituție care se ocupă cu surzii sau cu orbii.

Cu puțin timp în urmă, participând la un eveniment nedorit, întâmplarea mi-a condus paşii în fața unui alt mormânt. Paragina în care se găsea m-a şocat. Era al fostului primar Telbisz. Oare asta merită acest mare timişorean ? Oare oraşul nostru l-a uitat complet ? Oare cât timp va mai trece până când cineva, un „milionar de carton", va cumpăra acest loc de veci şi va construi în locul lui un monument grotesc ?

De ce ne spălăm cu atâta insistență creierele ?

Cât va mai trece până vom fi suficient de civilizați, încât să ne mândrim cu trecutul ?

Motto :
„ Mica sămânță semănată azi să încolțească
și să rodească cât mai curând. "
Karl Schäffer

8. UN ARC PESTE TIMP

De la evenimentele descrise s-a scurs mai bine de un secol. Timişoara s-a schimbat şi tinde să devină, în curând, o metropolă. Învăţământul special şi protecţia socială a handicapaţilor a luat şi ea forme noi. Voi încerca să enumăr pe scurt situaţia existentă azi atât în domeniul învăţământului special, cât şi în cel al asistenţei sociale a persoanelor handicapate.

1. **Şcoala Profesională „Gheorghe Atanasiu"**. Situată pe str.Gheorghe Doja nr. 16, este continuatoarea Institutului de Surdomuţi care, în anul 1951, printr-o hotărâre ministerială, a fost transformat în şcoală profesională specială. Până în anii '80 ai secolului al XX-lea, se şcolarizau numai elevi surdomuţi. Azi, din cei 300..350 de elevi, numărul surzilor este de aproximativ 10...15 %. În rest sunt copii cu deficienţe mintale şi de vedere. Cu toţii se perfecţionează în meserii diverse : lăcătuşi mecanici, tinichigii şi vopsitori auto, instalatori tehnico-sanitari, mozaicari-faianţari, zugravi-vopsitori-tapetari, tâmplari de mobilă, confecţioneri îmbrăcăminte, bucătari-patiseri, frizeri-coafori-manichiurişti-pedichiurişti. Actualmente şcoala este într-un proces de transformare în Şcoală de Arte şi Meserii. Elevii beneficiază gratuit de cazare, masă, echipament şi rechizite. Şcoala are 16 săli de clasă, cabinete, săli de calculatoare cu legătură la Internet, internat de 200 de locuri, cantină de 100 de locuri, cabinet de medicină generală, cabinet de psihiatrie, cabinet de stomatologie, cabinet de psihologie.

2. **Grădiniţa pentru deficienţi de auz**. Situată pe str. Alexandru Odobescu nr.25. Actualmente este în curs de mutare pe str. Bucegi nr.2 A, împreună cu şcoala generală. Aparţine de Şcoala cu clasele I-VIII „Constantin Pufan". A fost înfiinţată în anul 1992. Pregăteşte copiii cu deficienţe de auz care apoi vor urma şcoala generală specială. Se primesc copii din judeţele Timiş, Caraş-Severin, Arad şi Hunedoara, pentru care asigură cazarea, masa şi instruirea. Are o capacitate de aproximativ 25 de copii repartizaţi pe 3 grupe. Este deservită de 6 educatoare.

3. **Şcoala cu clasele I-VIII „Constantin Pufan" pentru deficienţi de auz.** Situată în str. Bucegi nr.2. A fost înfiinţată în 1992 în cadrul grădiniţei pentru deficienţi de auz. Între timp s-a dezvoltat şi cuprinde atât ciclul primar (clasele I-IV), cât şi ciclul gimnazial (clasele V-VIII). Dispune de 4 învăţători-educatori, 5 profesori-educatori, 7 psihopedagogi şi 12 profesori de educaţie specială. Are internat cu 70 de locuri în care găzduieşte copiii cu deficienţe de auz din judeţele Timiş, Caraş-Severin, Arad şi Hunedoara. Dispune de 12 săli de clasă, sală cu reţea de calculatoare, 4 cabinete

psihopedagogice, cabinet medical şi sală de mese cu 60 de locuri. Elevii beneficiază gratuit de cazare, masă, echipament şi rechizite.

4. Asociaţia Naţională a Surzilor din România. Filiala Timişoara. A fost înfiinţată în anul 1953. Are încă două grupe în subordine, la Arad şi la Reşiţa. Numărul membrilor înscrişi în filială este următorul : 1250 de membri la Timişoara, 356 de membri la Arad şi 92 de membri la Reşiţa. Asociaţia se ocupă cu sprijinirea deficienţilor de auz în vederea şcolarizării, calificării profesionale sau a recalificării. Îi ajută să se încadreze în muncă, îi sprijină în rezolvarea tuturor problemelor sociale, juridice şi de orişice natură. Le facilitează obţinerea de ajutoare sociale şi le oferă interpreţi în situaţiile în care se află. Organizează acţiuni culturale şi sportive cu membrii asociaţiei, atât pe plan local, cât şi pe plan naţional. Între anii 1953 – 2007, sediul filialei din Timişoara s-a aflat pe str. Treboniu Laurean nr.2. În cursul anului 2007, asociaţia se va muta pe str. Cronicar Neculce nr.1.

5. Liceul Teoretic „Iris" pentru copiii cu vedere slabă (ambliopi). Are sediul pe str. Cosminului nr. 40. S-a înfiinţat în anul 1962 sub denumirea de „Şcoala Specială de Slab – Văzători" şi avea iniţial clasele I – IV. Începând din 1970 s-a denumit „Şcoala Specială de Ambliopi" şi avea clasele I – VIII, iar din 2005 devine „Liceul Teoretic IRIS" prin completarea claselor de liceu şi a grupelor de grădiniţă. Primeşte copii cu vârsta cuprinsă între 3 – 19 ani, care prezintă ambliopie şi cecitate de diferite grade, precum şi alte deficienţe asociate. Dispune de 26 săli de clasă, 4 cabinete de educarea vederii, 1 cabinet de logopedie, 3 cabinete de psihodiagnoză, 1 cabinet de cultură fizică medicală, 1 cabinet de kinetoterapie şi cabinete destinate diferitelor obiecte de învăţământ. Internatul are o capacitate de 200 de locuri şi cantina cu 100 de locuri. Elevii beneficiază gratuit de cazare, masă, rechizite, proteze vizuale, transport etc. Sunt primiţi copii din întreaga zonă de vest a ţării.

6. Asociaţia Nevăzătorilor din România. Filiala Interjudeţeană Timiş – Caraş Severin. Are sediul în localul din str. Independenţei nr.9, unde a existat Institutul de Orbi. S-a înfiinţat în 1956. Actualmente are înscrişi 2500 de membri în judeţul Timiş şi 1000 din judeţul Caraş-Severin. Majoritatea trăiesc din ajutor social. Sunt încadraţi în muncă 8 orbi la Coperativa Unirea din Timişoara, unde lucrează la cartonaj. În meseria de maseur, 15 orbi lucrează în judeţul Timiş şi 14 în Caraş-Severin. Asociaţia organizează, pentru orbi, diferite activităţi cultural sportive şi de recreere. Există o bibliotecă cu cărţi atât în alfabetul latin, cât şi în alfabetul Braille, la care membrii asociaţiei pot apela. De asemenea, există o fonotecă ce cuprinde înregistrări pe diferite suporturi electromagnetice. O dată la două luni se organizează concursuri pe teme de cultură generală. Atunci când timpul permite, se fac excursii. Asociaţia mai organizează cursuri de calculatoare cu voce sintetică. Una din grijile permanente este de a ajuta orbii în rezolvarea diferitelor probleme sociale, juridice şi de orice natură, cu care se confruntă. Din păcate, se simte lipsa vechilor ateliere în care orbii puteau să-şi câştige existenţa.

7. **Grupul pentru persoanele cu surdocecitate**. După anul 2000, s-a pus problema persoanelor afectate de deficiențe senzoriale asociate (vedere şi auz). Prin intermediul Asociației Sense International (România), în colaborare cu M.E.C., mai mulți profesori au absolvit cursul de formare în surdocecitate şi dizabilități multiple. În Timişoara s-a deschis un centru de zi pentru 35 de adulți, situat în Aleea Lirei nr.7 şi condus de un psihopedagog calificat în probleme de surdocecitate. În cadrul centrului, se oferă diferite terapii recuperatorii, medicale şi de socializare. Se fac excursii, se desfăşoară activități practice. În cadrul Grădiniței pentru Deficienți de Auz, s-a înființat o secție cu două grupe. Fiecare grupă cuprinde patru preşcolari cu surdocecitate (3 - 7 ani). Grupele au câte două educatoare şi un profesor psihopedagog. Se fac terapii de compensare polisenzorială, educație psihomotrică, labiolectură, ortofonie, comunicare etc.

8. **Şcoala cu clasele I-VIII „Paul Popescu Neveanu"**. Are sediul pe str. Titu Maiorescu nr. 2-6 (fostă Musorgski). Este destinată elevilor cu deficiențe de intelect. A luat ființă în anul 1964 sub denumirea de „Şcoala pentru elevi neuropsihici". La acea dată avea 2 clase cu 30 de elevi şi 2 cadre didactice. În 1965 primeşte denumirea de „Şcoala Ajutătoare din Timişoara" şi avea deja 4 clase cu 60 de elevi. În anul şcolar 1989-90, numărul elevilor cu deficiențe mintale a ajuns la 736. O parte din efectivul de elevi se desprinde şi formează, în 1990, o şcoală paralelă. Cei rămaşi, primesc denumirea de „Şcoala Ajutătoare nr. 1 Timişoara", iar în anul 1997 se definitivează actuala denumire de „P.P.Neveanu". În şcoală există grădiniță specială, învățământ primar şi învățământ gimnazial. Baza materială a şcolii este compusă din 33 de săli de clasă, ateliere de tâmplărie, gastronomie şi croitorie, 12 cabinete psihopedagogice, 3 cabinete de psihologie, sală de sport şi de spectacole, cabinet de educație muzicală şi educație plastică, săli de terapie ocupațională, cabinet-resursă pentru educație specializată/individualizată, bibliotecă, 4 cluburi pentru activități în timpul liber, cabinete de neuropsihiatrie, pediatrie şi stomatologie, cabinet de asistență socială, internat cu 320 de locuri, cantină cu 150 de locuri şi spălătorie. Personalul pentru procesul instructiv-educativ este compus din educatoare, învățători, profesori de educație specială, profesori de specialitate, învățători-educatori, profesori- educatori, şi maiştri instructori. Formele de învățământ oferite sunt : învățământ de zi, învățământ cu frecvență redusă şi servicii educative de sprijin pentru alte unități şcolare care au elevi cu deficiențe de intelect.

9. **Şcoala cu clasele I-VIII „Dumitru Ciumăgeanu"**. Are sediul pe str. General Dragalina nr.2. Este destinată elevilor cu deficiențe de intelect din Timişoara şi s-a înființat la 15 septembrie 1990 prin desprinderea a 21 de clase cu 278 de elevi şi 88 de cadre didactice din Şcoala Ajutătoare de pe str. Musorgski. La început s-a numit „Şcoala Ajutătoare nr.2 Timişoara", iar din 1997 şi-a luat numele de „Dumitru Ciumăgeanu". Este dotată cu 19 săli de clasă, 3 cabinete de pregătire profesională, 7 cabinete de logopedie (având dublă funcționalitate : meloterapie, stimulare senzorială, terapie cognitiv-comportamentală, O.S.O., educație integrată, ludoterapie), un cabinet psihodiagnostic, 2 săli de sport, 1 sală de psihomotricitate, 1 sală de kinetoterapie, 1

cabinet de religie, sală de calculatoare, bibliotecă, cabinet de istorie şi cabinet de biologie. Din 2001 s-a iniţiat un program de sprijinire a integrării socioşcolare şi profesionale a tuturor copiilor cu cerinţe educative speciale. Prin acest program s-au depistat în mai multe şcoli generale, diferiţi copii cu dificultăţi de învăţare (Şcolile Generale nr. 12, nr.2, nr.11, Liceul „Dositei Obradovici", Liceul „Bella Bartok"). Pentru sprijirea acestora, Şcoala „D.Ciumăgeanu" a delegat profesori de sprijin în aceste şcoli. De asemenea 6 grădiniţe au repartizate profesori psihopedagogi de sprijinire a copiilor cu probleme.

10. <u>Centrul de Resurse şi Asistenţă Educaţională Specială „SPERANŢA"</u>. Situat pe str. Fagului nr. 17. A luat fiinţă la începutul anilor '90 ca o alternativă educaţională care asigură accesul la educaţie al tuturor copiilor, în special al celor cu c.e.s., precum şi accesul la servicii de specialitate, care să-i ajute să fie integraţi în comunitate, astfel încât să evite stigmatizarea, excluderea sau marginalizarea lor. Beneficiază de aceste servicii 300 de copii cu c.e.s., familiile acestora, dar şi cadre didactice din grădiniţe şi şcoli. Sunt oferiţi 32 de specialişti, dintre care amintim psihologi, psihopedagogi, învăţători-educatori, profesori de sprijin, asistent social, medic pedopsihiatru şi medic specialist în medicină recuperatorie. Activitatea este împărţită în patru departamente: 1) Departamentul „Intervenţie timpurie", destinat copiilor cu c.e.s. cu vârste cuprinse între 0 – 6 ani, 2) Departamentul „Incluziune şcolară" pentru copiii cu c.e.s. din şcolile publice, 3) Departamentul „Educaţie specială" în care sunt cuprinşi 17 copii nevăzători cu deficienţe multiple, cuprinşi în 3 grupe de grădiniţă. 4) Departamentul „Formare, documentare, cercetare" destinat cadrelor didactice care lucrează cu astfel de copii, părinţilor acestora şi instituţiilor în care se găsesc copii cu c.e.s.

11. <u>Centrul de zi „PODUL LUNG"</u>. Situat pe str. Fagului nr.17. A fost înfiinţat în anul 1992 la iniţiativa Societăţii Române Speranţa, ca răspuns la cerinţele părinţilor copiilor cu dizabilităţi. Misiunea centrului este de prevenire a abandonului şi a instituţionalizării copiilor, prin asigurarea, pe timpul zilei, a unor activităţi de îngrijire , educaţie, abilitare-reabilitare, recreere-socializare, consiliere, dezvoltarea deprinderilor de viaţă independentă, orientare şcolară şi profesională pentru copii, cât şi a unor activităţi de sprijin, consiliere, educare pentru părinţi sau reprezentanţi legali, precum şi pentru alte persoane care au în îngrijire copii cu dizabilităţi. În centru sunt 76 de copii, între 3 şi 18 ani, cu diferite dizabilităţi. Se găsesc copii cu paralizii cerebrale şi tetrapareză spastică, cu Sindromul Down, autism, epilepsie, retard mental sever şi profund, retard motor, afazie etc. Copiii sunt împărţiţi în 7 grupe, în funcţie de vârstă şi dizabilităţi. Programul de activitate al centrului începe dimineaţa la ora 8 şi se încheie după masa, în funcţie de vârstă şi tipul dizabilităţii. Centrul oferă diferite activităţi terapeutice specifice (kinetoterapie, electroterapie, hidroterapie, masaj, logopedie, ergoterapie, terapie psihomotrică, stimulare polisenzorială, dezvoltarea abilităţilor de autocontrol, formarea autonomiei personale, terapie ocupaţională), activităţi instructiv-educative, activităţi recreative şi de socializare, servicii medicale etc.

12. **Asociația Umanitară „IOANA”**. Destinată copiilor și tinerilor cu Sindromul Down. Are înscrise 40 de persoane cu acest sindrom. Asociația nu are un sediu propriu. Activitățile se desfășoară pe bază de voluntariat. Familiile persoanelor cu Sindromul Down le organizează diferite programe de grup în care antrenează și alți voluntari. Pe baza unei finanțări externe, asociația a construit în Munții Retezat un complex de cabane unde organizează tabere cu scop recreativ și terapeutic. Periodic, se organizează întreceri sportive la nivelul asociației și anual se face o Olimpiadă Națională cu participarea tinerilor cu Sindromul Down. Din cadrul acestei asociații, tânărul Onea Albinel a obținut medalia de aur la Jocurile Mondiale „Special Olympics”, care s-au ținut la Nagano – Japonia. În grija asociației mai sunt și organizarea de serate culturale, seri dansante, concursuri distractive etc.

13. **Asociația „CASA FAENZA”. Centrul Comunitar pentru Copii Autiști.** Situată pe Aleea Sănătății nr. 15. A fost înființată în anul 2001 cu sprijinul primăriilor orașelor Faenza – Italia și Timișoara. Programul desfășurat de această asociație este finanțat prin PHARE. Începând din anul 2004, la finanțarea acestui program s-a afiliat și Ambasada Țărilor de Jos. Sunt oferite 15 locuri pentru copiii cu sindrom autist (2–14 ani), 15 locuri pentru adolescenți cu sindrom autist (14-18 ani) și 24 de locuri pentru copii cu diagnosticare anuală a sindromului autist. Se lucrează pe grupe de câte 5 copii, în funcție de vârstă, gradul de afectare psiho-motrică și abilitățile copiilor. Echipa de specialiști este formată din asistenți sociali, pedopsihiatru, psiholog, logoped, kinetoterapeut și pedagogi de recuperare. Activitățile terapeutice se aplică pe baza unui program individualizat de intervenție, care se stabilește în urma unei evaluări pluridisciplinare. Sunt utilizate stimulări psiho-senzorio-motorii, farmacoterapie, ergoterapie, meloterapie, kinetoterapie, logopedie, activități sportive și recreative. Programul este tipic unui „centru de zi”, în care activitățile se desfășoară 8 ore/zi, între 7 – 15. Copiii sunt transportați cu microbuzul centrului. Se asigură o gustare și masa de prânz. În zilele de marți, între orele 16-18 se desfășoară activități pentru părinții copiilor cu autism. În intenția asociației este înființarea, în viitor, a unui Centru Școlar pentru Copiii Autiști.

14. **Fundația „PENTRU VOI”**. Are sediul în str. Ion Slavici nr.47 și este destinată integrării în societate a adulților cu dizabilități intelectuale. La sediul fundației s-a înființat Centrul de zi „PENTRU VOI”, de care beneficiază 125 de persoane, iar la începutul anului 2007 s-a deschis Centrul de zi „LADISLAU TÁCSI” situat pe str. Anton Bacalbașa nr. 65 A, cu o capacitate de 44 de persoane. Principala activitate în cadrul serviciilor de zi este cea desfășurată în ateliere. Există atelierul de ambalaje din carton, atelierul de copy center, atelierul de croitorie și artizanat, grădinărit și brutărie. Din anul 2004 s-a înființat și o grupă care activează după-masa. Scopul acestor activități este de a-i obișnui cu programul de lucru, menținerea unui ritm al activității și cointeresarea materială legată de câștigurile realizate de ei. Astfel, din câștigurile realizate prin propria lor muncă, tinerii fac ieșiri în oraș unde consumă pizza, suc sau prăjituri. Pasul următor este angajarea acestor tineri cu dizabilități, la muncă, în afara fundației. Anumite posturi de îngrijitori, din cadrul fundației, au fost

oferite pe bază de salariu, unor beneficiari ai centrului. Se participă la târguri pentru locuri de muncă, unde se reuşeşte de fiecare dată, angajarea unor tineri. O altă activitate a fundaţiei este reprezentată de locuinţele protejate. Dintre tinerii care au reuşit să se angajeze, unii sunt selectaţi pentru á fi cuprinşi într-un program de „locuire independentă" în locuinţe puse la dispoziţie de către fundaţie. Se asigură sprijin şi acompaniament în diferite ocazii. Se oferă programe recreative şi sprijin pentru viaţa în comunitate.

15. Asociaţia Handicapaţilor Locomotori din Judeţul Timiş. Înfiinţată în anul 1990, a avut sediul într-un local din bd. C.D.Loga. Actualmente este în proces de mutare. Are aproximativ 2500 de membri. Se preocupă cu rezolvarea diferitelor probleme cu care se confruntă handicapaţii locomotori, de la obţinerea diferitelor ajutoare sociale şi până la asigurarea mesei prin utilizarea unei „cantine pe roţi". Asociaţia derulează activităţi printr-un club de zi, are un cor mixt, o echipă sportivă cu care face deplasări, cerc de pictură care deschide periodic expoziţii, cursuri pentru utilizarea calculatoarelor etc.

16. Societatea pentru Copii şi Părinţi „SCOP". Situată în str. Milcov nr.4, are mai multe obiective. În cadrul Centrului de zi „EFFATA", înfiinţat în 2001, sunt sprijiniţi tinerii seropozitivi, prin dezvoltarea de activităţi şi programe care să ducă la menţinerea lor în familie şi integrarea lor în societate. În mai multe localităţi din judeţ (Jimbolia, Sânnicolau Mare, Lugoj, Făget), a deschis din 2004 Centre de consiliere în maternităţi, în vederea prevenirii abandonului copilului mic. Mamelor li se oferă temporar adăpost şi hrană, consiliere şi asistenţă multiplă. În cadrul proiectului „ŞANSE EGALE" (2003) li se oferă tinerilor care părăsesc Centrele de plasament, locuinţe protejate şi sprijin pentru integrarea în viaţa socială. Din anul 2005, s-a implicat într-o campanie de prevenire a traficului de persoane. Prin Centrul „DRUG INFO LINE" (2004), se ocupă de prevenirea consumului de substanţe adictive în rândul tinerilor, iar din anul 2006 de prevenirea abuzului şi neglijării copilului, cât şi a drepturilor copilului în zona rurală.

Pe lângă asociaţiile şi şcolile enumerate mai sus , în Timişoara s-au înfiinţat mai multe unităţi care se ocupă cu diferite alte probleme de interes educativ. Există culte religioase şi organizaţii nonguvernamentale care s-au dedicat copiilor străzii, tinerilor seropozitivi, a bătrânilor suferinzi de Alzheimer, mamelor celibatare, prevenirii abandonului, a traficului de fiinţe umane, a abuzării şi neglijării copiilor etc. Toate acestea nu pot fi tratate în prezenta carte şi ar necesita un spaţiu separat.

Motto :
„De ce trebuie urcat Everestul ?! Pentru că există !"
Edmund Hillary – primul cuceritor al Everestului.

9. EPILOG

Este posibil ca şi alţi autori să fi simţit nevoia, ca în faţa ochilor miraţi ai interlocutorilor, să-şi justifice intenţia de a scrie o anumită lucrare. Că situaţia aceasta nu este nouă, ne-o dovedeşte „părintele istoriei" care, în urmă cu câteva milenii, îşi începea lucrarea cu cuvintele :

> *„Eu, Herodot din Halicarnas, încep a scrie această cronică, pentru ca timpul să nu şteargă culoarea din cele create de **OM**, şi nici acele lucrări mărețe şi minunate înfăptuite atât de greci cât şi de barbari... şi nici motivul pentru care s-au războit între ei..."*

Şi într-adevăr, OMUL a realizat totdeauna „lucrări mărețe şi minunate" dar, de-a lungul timpului „culoarea lor poate să se şteargă". Uneori, aceste lucrări pot dispărea cu totul şi este posibil ca nimeni, niciodată, să nu mai ştie de aceste realizări, pentru că „*Quid non imminuit dies* ?" (Ce nu distruge timpul ?).

Există oameni pe care nu îi interesează trecutul. Aceştia îşi îndreaptă privirea doar spre viitor şi au impresia că omenirea are o şansă că se poate folosi de ei. Tot ce fac ei este genial şi nimic din ce s-a creat anterior, nu are valoare.

Alţii iscodesc trecutul şi se entuziasmează de realizările înaintaşilor. Pentru aceştia din urmă, orişice descoperire actuală îşi are rădăcinile înfipte adânc în sudoarea generaţiilor trecute.

Mărturisesc faptul că întotdeauna am simţit că fac parte din a doua categorie. M-a entuziasmat fiecare amănunt descoperit şi m-am bucurat pentru fiecare succes al generaţiilor tecute.

Primul contact cu lumea persoanelor handicapate l-am avut atunci când m-am căsătorit. Familia soţiei activa de două generaţii sprijinind comunitatea deficienţilor de auz. În curând aveam să mă alătur şi eu, angajându-mă, alături de soţie, la şcoala înfiinţată în anul 1885 de Karl Schäffer. De atunci au trecut 35 de ani şi amândoi ne simţim, în continuare, atraşi de lumea persoanelor defavorizate. La această activitate s-a adăugat vechea mea pasiune pentru istorie. În felul acesta am început să mă documentez despre trecutul şcolii în care lucram. Am descoperit o galerie de oameni minunaţi care şi-au dăruit întreaga lor capacitate de muncă redării spre societate a copiilor şi tinerilor cu deficienţe.

Cum majoritatea materialului bibliografic nu era în limba română, a trebuit să fie tradus. Profit de această ocazie, pentru a mulţumi bunului meu prieten Ianoşi Andrei, fost educator la Şcoala de Surdomuţi, care mi-a făcut majoritatea traducerilor din limba maghiară şi fiicei mele Roxana, pentru traducerile din limba germană. De asemenea, sunt deosebit de recunoscător inginerului Dorin Diaconu pentru scanările făcute cu ajutorul calculatorului şi pentru faptul că, atât el, cât şi tinerii mei colegi Anamaria Rusz, Loredana Vărzaru, Graţian Luspenec şi Manuel Niţoiu au depus multe

insistențe în strădania de a-mi dirija degetele spre tastatura calculatorului electronic. Un mare ajutor l-am obținut și din partea domnișoarei Sanda Cristodorescu care, cu multă răbdare a făcut corectarea prezentului material. Îi mulțumesc din toată inima. Nu pot să închei fără a-mi exprima mulțumirile domnului Ovidiu Leșcu care s-a străduit să-mi găsească, în propria colecție cu vederi vechi ale Timișoarei, imagini ale obiectivelor ce mă interesau.

În timpul vizitelor pe care le-am făcut la diferite școli, asociații și centre care se ocupă cu persoanele afectate de un anumit tip de handicap, am întâlnit colective entuziaste de tineri, care s-au dedicat persoanelor cu care lucrează. Sunt tineri pentru care câștigul material a trecut pe planul secund, iar activitatea lor este însoțită de pasiune. Faptul că i-am cunoscut m-a bucurat, însă m-aș întrista dacă, peste ani, realizările lor vor fi uitate. De aceea îi sfătuiesc să scrie cât mai mult, să publice și scrierile lor să le introducă în biblioteci. Doar așa, munca lor nobilă va fi cunoscută și respectată de generațiile viitoare.

Autorul

BIBLIOGRAFIE.

a. Referitoare la învăţământul special.

1. ANCUŞA MIRCEA , BOBONICI-GAVRA ADRIANA : *Aspecte istorice privind ocrotirea surdomuţilor în Banat.* În „Studii şi cercetări”, organ al Asociaţiei Ştinţifice „Timişoara Medicală”. Anul 1996. Vol. IV. Nr.1. pag. 240-250.

2. ATANASIU GHEORGHE : *Problema surdomuţilor în România.* Timişoara. 1933.

3. ATANASIU GHEORGHE : *Învăţământul surdomuţilor.* Tipografia „Unirea Română” Timişoara. 1933.

4. BOBONICI – GAVRA ADRIANA : *Aspecte ale integrării profesionale a elevilor surdomuţi din atelierele Şcolii Profesionale Speciale Timişoara.* Teză de doctorat. Unuversitatea de Mrdicină şi Farmacie Timişoara. 1998. Conducător ştiinţific : Prof. Dr. Ancuşa Mircea.

5. BOROVSZKY SAMU Dr. : *Temes vármegye. Temesvár.* Országos monografia társaság. Budapest. 1912.

6.CIUMĂGEANU DUMITRU, ATANASIU GHEORGHE, RONA GHEORGHE, CZITROM I : *Contribuţia lui Carol Schäffer la dezvoltarea învăţământului pentru copiii surzi din Timişoara.* În „Contribuţii la istoria învăţământului special din România” . Pag. 227-244. Editura Didactică şi Pedagogică Bucureşti. 1968.

7. CRĂINICEANU GHEORGHE Dr. : *Istoricul instrucţiunei, literaturei şi legislaţiei copiilor anormali.* Ministerul Sănătăţii şi Ocrotirilor Sociale. Regiunea I a Ocrotirilor Sociale Cluj. Litografia Basa Cluj. 1925.

8. GEML JOSEF : *Temesvar im letzten halbjahrhundert 1870-1920.* Editura Helicon Timişoara.

9. GEML JÓZSEF : *Temesvár sz. kir. város közállapotai az 1910 évben.* Nyomatott Uhrmann Henrik Könyvnyomdájában. Temesvár. 1910.

10. "HERDERS KONVERSATIONS – LEXIKON" . Dritte Auflage. Herdersche Verlaghandlung. Freiburg im Breisgau. 1902...1910. Nouă volume.

11. HIRSCHBERG JENÖ : *Hungary.* http://www.uni-leipzig.de/~hno/uep/Continents/europe/hungary/research.htm

12 "HIVATALOS KÖZLÖNY". A.M. Kir. Vallás – és Közoktotásügyi Ministerium. 1893...1905 (13 volume) – Lampel Róbert (Wodianer F. és fiai). Cs. és kir. udvari könyvkereskedés kiadása Budapest. 1906...1913 (8 volume)- Franklin-Társulat. Magyar irodalmi-intézet és könyvnyomda. Budapest.

13. ILIEŞU NICOLAE: *Timişoara, monografie istorică. Vol. I.* Editura G. Matheiu. Timişoara 1943

14. MANOLACHE ANGHEL, PÂRNUŢĂ GHEORGHE : *Istoria învăţământului din România. Vol. II. (1821-1918).* Editura Didactică şi Pedagogică Bucureşti. 1993.

15. "A PALLAS LEXIKONA" : Az összes ismeretek enciklopédija. Pallas irodalmi és nyomdai részvénytársaság. Budapesten 1897.

16. *Registrele matricole ale Institutului de Surdomuți din Timişoara (Şcolii Profesionale Speciale), din perioada 1885-1990.*

17. SCHÄFFER KÁROLY : *A siketnémák Temesvár-városi iskolája története.* Nyomatott Magyar testvéreknel. Temesvár. 1890.

18. SCHÄFFER KÁROLY : *A siketnémák Temesvár –városi intézetének története.* Nyomatott Uhrmánn Henrik Könyvnyomdájában. Temesvár. 1896.

19. SCHÄFFER KÁROLY, TROSZT ISTVÁN, GOKLER ANTAL : *Temesvár sz. kir. város községi elemi népiskoláinak története.* Nyonatott Uhrmánn Henrik Könyvnyomdájában. Temesvár. 1896.

20. SCHÄFFER KÁROLY : *A siketnémak Temesvár-városi intézetének ÉRTESITÖJE (1893-1898).* Editurile Veres Sámuel şi Uhrmann Henrik. Timişoara.

21. SCHÄFFER KÁROLY : *A sikrtnémak államilag segélyezet Temesvár-városi intézeté-nek ÉRTESITÖJE (1898-1906).* Editurile Uhrmann Henrik şi Csendes Jakab. Timişoara.

22. SIKETNÉMÁK TEMESVÁR-VÁROSI INTÉZETE. *Térképek.*

23. SMEU L. : *Almajul grăniceresc 1773-1872.* Editura Litera Bucureşti. 1980. — pag. 124,

24. VÁRROSI KÖZLÖNY. Hivatalos folyóirat. Kiadja a városi tanács. Csendes Jakab Könyvnyomdája Temesvár. Volume anuale din perioada 1898-1917.

25. ZÁDOR ENDRE : *A siketnémák temesvári államilag segelyezett intézetének ÉRTESITÖJE (1906-1914).* Editurile Csendes Jakab şi Hunyadi din Timişoara.

b. Referitoare la istoria Timişoarei.

26. www.wikipedia.org\wiki\istoria_timi_25c5_259foarei.htm

27. www.geocities.com\timis_ro\istorie.html

28. www.timisoara.online.ro\index.html

c.Referitoare la situația de azi a protecției handicapaților.

29. Şcoala Profesională „Gheorghe Atanasiu" Timişoara. Pliante editate în anii 1998, 2002 şi 2005.

30. Ziarul aniversar *„La 120 de ani de activitate, Şcoala de Arte şi Meserii „Gheorghe Atanasiu" Timişoara.*

31. Şcoala cu clasele I – VIII şi Grădiniță „Constantin Pufan" pentru deficienți de auz din Timişoara. Pliante editate în anii 2000 şi 2002.

32. Ziarul aniversar *„La 10 ani de activitate! 1992 – 2002. Şcoala cu clasele I – VIII pentru deficienți de auz „Constantin Pufan" Timişoara.*

33. Asociația Națională a Surzilor din România. Filiala Timișoara. *„50 de ani de activitate. 1953 -2003."* Broșură aniversară.

34. Liceul Teoretic IRIS Timișoara. Pliant aniversar din anul 2007 editat cu ocazia aniversării a 45 de ani de la înființarea Școlii Speciale de Slab-Văzători Timișoara.

35. IOAN BÎTEA : *Persoanele cu surdocecitate.* În ziarul săptămânal „Agenda" din Timișoara Nr.48 (773) din 27.11.2004. Pag.9.

36. JIANU GABRIELA : *Problematica educațională a copilului cu surdocecitate sau cu deficiențe senzoriale multiple.* Manuscris.

37. Școala cu clasele I – VIII „Paul Popescu Neveanu" Timișoara. Pliant aniversar din anul 2005 editat cu ocazia aniversării a 40 de ani de la înființarea Școlii de Neuropsihici Timișoara.

38. Școala cu clasele I – VIII „Dumitru Ciumăgeanu" Timișoara. Pliant din anul 2007.

39. Centrul de Resurse și Asistență Educațională „SPERANȚA" Timișoara. Pliant din anul 2006.

40. Centrul de zi „PODUL LUNG" Timișoara. Pliant din anul 2006.

41. Asociația „CASA FAENZA". Centrul Comunitar pentru Copii Autiști Timișoara. Broșură editată în anul 2006.

42. Asociația „CASA FAENZA". Centrul Comunitar pentru Copii Autiști Timișoara. *„Ghidul copilului cu sindrom autist".* Timișoara. 2003.

43. Fundația și Centrul de zi „PENTRU VOI" Timișoara. *Raport anual 2005.*

ÖSSZEFOGLALÓ

Amint a cimből is kiderül ezen kötet a Temesvári hátrányos helyzetü oktatás megalakulását illetve elsö lépéseit kivánja bemutatni.Az elsö világháború elött a Bega parti városban négy tipusú gyógypaedagógia oktatási formával kisérleteztek a hátrányos helyzetüek részére, a melyeknek a német számazású Schäffer Károly (1841-1912) volt a megalapitója. Schäffer Károly a Budapesten szerzett képesitést a süketek pedagógiájából és 1861-62 között tanitóként dolgozott a Siketnémák Bécsi Intézetében. Temesvárra, a Józsefvárosi Községi Elemi Népiskolába, 1863-ben kerül a melynek rövid idön belűl igazgatója lesz és egyben tagja a városi iskola széknek.

1863 és 1885 között Schäffer Károly elsösorban a süket gyerekek oktatásával foglalkozik és kimelkedö sikereket ér el Telbisz Károly polgármester segitségével, 1885-ben, megalapitja az elsö Siketnéma Iskolát Temesváron. Az iskola fejlödése is Schäffer Károlynak köszönhetö, aki létrehozott egy kiváló tantestületet a rendelkezésve álló tanitók továbbkézésével, a kik elvégezték a Vácz-ott szervezett Gyógypaedagógiai Tanitóképzö Tanfolyamot. Schäffer Károly vezetése alatt a Temesvári siketnéma oktatás külömbözö fejlödési szakaszokon ment keresztül, 1889-ben az elméleti oktatás melett megalakul a tanoncziskola, 1893-ben a siketnémák iskolája intézetté alakul, 1897-ben használatba adják az intézet saját székhelyét (a mai Dozsa György utcában). A tanulók száma állandáan emelkedett, az elsö világháború kitörése elötti idöszakban-amikor az intézetet egy másik igazgató vezette - a tanulók száma meghaladta a 100-at ; az anyagi háttér úgyszintén három épitési szakasz során (1897; 1901; 1911)fejlödött ki és megfelelö számú osztályterem illetve internátus álott a rendelkezésre.

Ugyancsak Schäffer Károly kezdeményezésére 1904 február 1-én beindul a dadogó, hebegö és hibássan beszélö tanfolyam. Magyarországon a gyógypedagógiai oktatásnak ezt a formáját 1891-ben Aradon inditotta el Roboz József izraelita tanitó, aki 1894-töl miniszteri biztosként vezette a szakemberek képzését ezen a területen. Roboz József 1899-töl tanárként dolgozott a Siketnémák Temesvári Intézetében a hol Schäffer Károly sugallatára továbbképezte az intézet tanárait. A továbbképések a város két iskolájában, a Gyárvárosi Elemi Iskolában valamint a Siketnémák Intézetében folytak. Az iskolák igazgatói által (támogatott) irányitott képzéseket Stanczel János és Fucsek Sándor tanitók tartották akik egyben Temesvár elsö logopédusai voltak. A képzés 1908 november 2-ig folyt az elemi és a középiskolai tanulók részére.

Schäffer Károly a vakok oktatásának terém is kiemelkedö tevékenységet folytatott. 1904-ben megalapitja a Vakokat Gyámolitó Temesvári Fiókegyletet a melynek elsö elnöke leszt. A város polgármesteri hivatalával folytatott tárgyalások során három fejlödési szakaszt határoznak meg a Vakok Intézetét illetöen (egy mühely a felnött vakoknak, egy iskola a vak gyerekeknek és egy menhely azon vakok számára aki nem tudják magukat ellátni). 1904-öszén Schäffer kiválaszt 10 vak személy és a Siketnémák Intézetében egy kosárfonó mühely létesit számukra. A Vakok Intézete 1905 februárjában elköltözik a Holló utca 6 szamalá (mai Al. Odobescu) majd 1908 augusztusában véglegssen a Korona utca 123-ba (mai Independenței nr.9) költözik, ahol a mühelyek tovább fejlödtek és 50 vakot foglalkoztattak.

Az elsö világháború elötti Temesvári gyógypedagógiai oktatás utolsó formája a gyengeelméjüeknek lett kialakitva. Ezek támogatására Schäffer Károly felvette a kapcsolatot a Fehér Kereszt Délvidéki Gyermekvédö Egyesülettel, a mely az 1907-08-as tanévben elinditott egy 6 gyengeelméjü gyermekböl álló osztályt az Erzsébetváros egyik bérházában. Általunk nem ismert okok miatt ez a kezdeményezés nem talált folytatásra.

Amai helyzet teljessen külömbözik a XX század elei-töl, jelenleg több egyesület és külümbözö hátrányos helyzetüek oktatása müködik Temesváron, bizonyitva azt itteni társadalom felelösséggel viselkedik minden polgára iránt.

ZUSAMMENFASSUNG

So wie aus dem Titel ersichtlich ist, bezieht sich das vorliegende Buch auf die anfänglichen organisatorischen Initiativen in Temeswar, eine Schultätigkeit für Behinderte ins Leben zu rufen. Vor dem Ersten Weltkrieg experimentierten in der Stadt an der Bega vier Formen von Sonderschulen. Ihr Begründer war der Lehrer deutscher Abstammung Karl Schäffer (1841 – 1912). Er wurde in Budapest in der Tauben-Pädagogik ausgebildet und war danach als Lehrer beim Taubstummen-Institut in Wien tätig. Im Jahre 1863 kommt er nach Temeswar und wirkt als Lehrer der Allgemeinschule innerhalb der Josefstadt. Kurz danach steigt er zum Schulleiter auf und ist Mitglied des „Stuhls der Schule" in der Stadt Temeswar.

In der Zeitspanne 1863 – 1885 praktiziert Schäffer auch privat und befasst sich mit der Erziehung tauber Kinder, er erzielt dabei beachtliche Erfolge. Im Jahre 1885 wird er vom Bürgermeister Karl Telbisz unterstützt und gründet die erste Taubstummenschule der Stadt. Es ist auch sein Verdienst, dass diese Schule sich weiterentwickelte, Schäffer gelang es ein kompetentes Lehrerteam heranzuziehen und dies durch Ausbildung mehrerer Lehrer innerhalb von Lehrgängen zur Weiterbildung in der Sonderpädagogik. Diese Lehrgänge fanden in der Stadt Vacz, nördlich von Budapest statt. Unter der Leitung von Schäffer durchwandelte das Temeswarer Schulwesen für Taubstumme mehrere Entwicklungsetappen. Im Jahre 1893 wurde die Taubstummenschule in ein Institut umgewandelt, 1889 wurde das professionelle Lehrwesen für Taubstumme ins Leben gerufen. 1897 wurde der eigene Sitz des Instituts in der Gh. Doja Strasse seiner Bestimmung übergeben. Die Zahl der Schüler stieg fortwährend an und kurz vor Ausbruch des Ersten Weltkrieges, als das Institut von seinem zweiten Direktor geleitet wurde, überstieg die Anzahl der Schüler 100. Es entwickelte sich auch die materielle Basis und dies in drei Bauetappen (1897, 1901 und 1911) – es waren alle notwendigen Klassenräume vorhanden und sogar ein Schülerinternat.

Ebenfalls auf Schäffers Initiative findet am 1. Februar 1904 die Eröffnung der Lehrgänge für Korrektur der Sprachschwierigkeiten statt. In Ungarn war diese Form des Sonderschulwesens eingerichtet, in Arad 1891 seitens des israelischen Lehrers Roboz Josef. In den Jahren 1894 –99 hatte er die Funktion des Ministerialinspektors inne und koordinierte Lehrgänge zur Weiterbildung von Spezialisten in diesem Bereich. Ab 1899 war Roboz Professor am Temeswarer Institut für Taubstumme, er half Schäffer bei der Weiterausbildung der Professoren des Instituts. Die Lehrgänge zur Korrektur der Sprachschwierigkeiten wurden in zwei Temeswarer Schulen abgehalten: in der Allgemeinschule der Fabrikstadt und im Institut für Taubstumme. Diese Lehrgänge wurden von den jeweiligen Schulleitern koordiniert und von den Lehrern Stanczel Janos und Fucsek Sandor abgehalten. Die Lehrgänge funktionierten bis am 2. November 1908 und wurden sowohl von Kindern der Allgemeinschulen als auch Mittelschulen frequentiert.

Schäffer hat sich auch in den Bereich der Blindenerziehung eingebunden. Im Jahre 1904 gründete er die lokale Filiale des Blindenvereins und wurde als dessen erster Vorsitzender ernannt. Er startete Verhandlungen mit dem Rathaus und es wurden

drei Entwicklungsetappen festgelegt, dies für ein Temeswarer Blinden-Institut (eine Werkstatt für Erwachsene Blinde , eine Schule für blinde Kinder, die sich nicht allein behelfen können). Im Herbst des Jahres 1904 sucht Schäffer 10 Blinde aus und richtet ihnen eine Werkstatt für Korbflechterei ein – dies innerhalb des Temeswarer Instituts für Taubstumme. Im Februar 1905 wird die Werkstatt in eine Mietwohnung in der A. Odobescu Strasse Nr. 6 (gewesene Rabengasse) verlegt, im August des Jahres 1908 wird die Werkstatt wieder umgezogen und endgültig in einem angekauften Haus in der Independentei Strasse Nr. 9 (gewesene Kronengasse) funktionieren. Die Werkstatt wurde ausgebaut, hier fanden 50 Blinde eine Beschäftigung.

Die letzte Form des Sonderlehrwesens, die in Temeswar vor dem Ersten Weltkrieg ins Leben gerufen wurde, war die für Stummenbehinderte. Für deren Verwirklichung nahm Schäffer die Verbindung mit dem Banater Verein für Kinder „Das Weiße Kreuz“ auf, es gelang im Schuljahr 1907 –8 eine Klasse mit sechs Kindern zu gründen, die Lehrstunden wurden in einer Mietwohnung in der Elisabethstadt abgehalten.. Aus uns unbekannten Gründen konnte dieses Experiment nicht weitergeführt werden.

Die heutige Situation ist gänzlich verschieden von der, die anfangs des XX. Jahrhunderts herrschte. Heutzutage gibt es mehrere Vereine und Sonderschulen, die auf verschiedene Typen von Behinderung ausgerichtet sind und in Temeswar funktionieren. Dies ist ein Beweis dafür, dass die Temeswarer Gesellschaft sich ihrer Verantwortung aller ihrer Bürger gegenüber bewusst ist.

SUMMARY

According to the title, this book refers to the first initiatives of organizing an education system addressed to deficient people. Four types of special education are organized in Timişoara, the city lying on Bega Channel, before the World War I. Its initiator is a schoolteacher of a German origin, Karl Schäffer (1841-1912). He specializes in the deafness pedagogy at Budapest and then, between 1861-1862, he works as a schoolteacher at the Dumb-Deaf Students` Institute in Vienna.

In 1863 he is hired as a schoolteacher at the Primary School from Josefin, a district of Timişoara city. He becomes very soon the headmaster of this school and a member of the City Education Committee. Between 1863-1885 Schäffer practises private lessons in educating hearing deficient children and succeeds in getting some good results. In 1885, with the help of Carol Telbisz, the mayor of Timişoara, he founded the first school for dumb-hearing disabled children in Timişoara. The continuous development of this school is due to the same Schäffer, who knows how to coach a competent teaching staff, by specializing different schoolteachers at the Special Education Formation Course held in Vácz (In the north of Budapest). Under Schäffer`s management, the Special Education for Dumb-Hearing Disabled Students suffers several changes in its development. In 1889 a Vocational School is founded next to the theoretical education system. In 1893 the School for Hearing Deficient Students turns into an institute. In 1897 they give in use their own headquarters of this institute in Gheorghe Doja Street, Timişoara. The number of dumb-hearing disabled students grows continuously and, around World War I, when the institute is run by a second headmaster, they have more 100 students there. The material ground work develops, too, covering three building up stages (1897, 1901, 1911), finally, there are enough classrooms and an adequate boarding school.

To the initiative of the same Schäffer, on 1st February 1904 they start the Correction Courses addressed to speaking deficient people. This type of special education is founded in Arad in 1891 (at that moment the town belongs to Hungary) by the Jewish schoolmaster Roboz József, who runs the Specialists` Information Course in this field; he is a Ministerial Inspector since 1894. Since 1899 Roboz József is a teacher at the Dumb-Hearing Disabled Students` Institute from Timişoara and Schäffer uses his knowledge to specialize the other teachers. The courses are held in two different locations in the city of Timişoara: at the Primary School from the Fabric District of Timişoara, and at the Dumb-Hearing Disabled Students` Institute. The courses are coordinated by the headmasters of these two schools and held by the schoolteachers Stanczel János and Fucsek Sándor, who can be considered the first logopedy teachers of Timişoara. The courses are held till 2nd November 1908, and they are addressed both to the students of the Primary Schools and to the students of the High School.

Karl Schäffer has involved in the field of blind students` education, too. In 1904 he founded the Timişoara branch of the Blind`s Association, becoming its first chairman. In the negociations he has with the City Hall of Timişoara, three stages in the development of an Institute for blind people are settled down (a workshop for the

adult blind people, a school for blind children, and a home for the blind who can`t afford to earn their living alone). In the autumn of 1904 Schäffer selects ten blind people and opens a basket knitting workshop within the precincts of the Blind Students` Institute. In February 1905 the Blind Students` Institute moves to a new address in Odobescu Street (the former Hóllo), and, in August 1908, they settled down for good and all in the house bought in 9 Independenţei Street (the former 123 Korona). Several workshops develop here and they consist of fifty working blind people.

The last special education type that is founded in Timişoara before the World War I is addressed to mentally deficient people. For these people Schäffer contacts "The White Cross" Children`s Association from Banat, which succeeds in founding, in the school year 1907-1908, of a new class consisting of six mentally disabled students whom they settled down in a rented house in the Elisabetin District of Timişoara. From unknown reasons, this experiment didn`t go on.

The current situation is totally different from that of the beginning of the 20th century. There are more associations and schools that are specialized in different types of disabilities in Timişoara today. This is the proof that the civil society is aware of its responsibility it has for all its citizens.

CUPRINS

1.Cuvânt înainte 7
2.Cine a fost Karl Schäffer ? 10
3.Începuturile învățământului pentru surdomuți 14
3.1.Începuturile învățământului pentru surdomuți în Banat. Școala de Surdomuți de la Bozovici 14
3.2.Învățământul pentru surdomuți în Timișoara. În incinta Școlii Elementare din Josefin 15
3.3.Construirea unui sediu propriu pentru Institutul de Surdomuți 23
3.4.Dezvortarea Institutului de Surdomuți în sediul propriu 26
3.5.Educarea surdomuților și concepția surdopedagogică adoptată 28
4.Începutul Cursurilor pentru Corectarea Defectelor de Vorbire 31
4.1.Primul pas s-a făcut la Arad în 1891 31
4.2.Cursurile pentru Corectarea Defectelor de Vorbire din Timișoara 33
5.Începutul învățământului pentru orbi 40
5.1.Învățământul pentru orbi la începutul secolului al XX-lea, în România și Ungaria 40
5.2.Institutul pentru orbi din Timișoara 40
6.Începutul învățământului pentru debilii mintali 49
6.1.Învățământul pentru debilii mintali la începutul secolului al XX-lea, în România și Ungaria 49
6.2.Încercările timișorene de înființare a unui institut pentru debilii mintali 50
7."Cântecul lebedei" 54
8.Un arc peste timp 57
9.Epilog 63
Bibliografie 65
Összefoglaló 68
Zusammenfassung 70
Summary 72

EDITURA POLITEHNICA

ISBN: 978-973-625-472-7